

Nieuwe regeling van de pensioenen van de burgerlijke ambtenaren en van hun nabestaanden
(Algemene burgerlijke pensioenwet)

MEMORIE VAN TOELICHTING

Nr. 4

Inleiding.

1. Nadat de Pensioenmaatregelen 1963 hun beslag hadden gekregen is de voorbereiding van een nieuwe pensioenwet voor de burgerlijke ambtenaren met kracht voortgezet en voltooid. Over de hoofdzaken van het ontwerp is langdurig en diepgaand overleg gepleegd in de Centrale commissie voor georganiseerd overleg in ambtenarenzaken, een overleg, dat ten slotte de vorige zomer met volledige overeenstemming kon worden afgesloten. De ondergetekenden stellen met voldoening vast, dat over de hoofdlijnen van dit belangrijke stuk van de ambtelijke rechtspositie — na een vruchtbaar be- raad — eenstemmigheid kon worden bereikt met de vertegenwoordigers van de ambtenaren-organisaties.

Het ontwerp draagt weliswaar uiterlijk het karakter van een geheel nieuwe pensioenregeling maar is wezenlijk een herziening van het geldende recht. Op de bestaande grondslagen van het pensioenrecht voor de ambtenaren — neergelegd in de Pensioenwet 1922 — is voortgebouwd, rekening houdende met de eisen des tijds. De ondergetekenden hopen daarom dat het ontwerp, eenmaal tot wet verheven, aan het ambtelijk pensioenrecht een eigentijds gezicht zal geven. Op de hoofdzaken van het ontwerp is — behalve door de besprekingen in het georganiseerd overleg — een belangrijke invloed uitgeoefend door de arbeid van de Staatscommissie voor de pensioenwetgeving, waarop hierna verder zal worden ingegaan.

Op deze plaats past voorts een woord van dank tot de Pensioenraad, die in de opbouw van het wetsontwerp een gewichtig aandeel heeft gehad. Hij heeft daarmee belangrijk bijgedragen tot het vertrouwen van ondergetekenden, dat het ontwerp, eenmaal wet geworden, geen hinderlijke uitvoeringsmoeilijkheden zal ontmoeten.

Staatscommissie voor de pensioenwetgeving.

2. Na een achtjarige werkzaamheid, die mede tot uiting was gekomen in een reeks van publikaties, besloot de Staatscommissie voor de pensioenwetgeving op 30 december 1957 haar arbeid met een eindrapport, waarin zij een voorontwerp met toelichting voor een nieuwe algemene burgerlijke pensioenwet aanbood (Publikatie nr. 16 van deze commissie). Deze voltooiing van haar hoofdtaak was vertraagd ten gevolge van het voorbereiden en uitbrengen van verscheidene interim-rapporten over dringende vraagstukken van pensioenwetgeving, waarover de Regering het oordeel der commissie had ingewonnen. De pensioenwetgeving is immers sinds 1945 voortdurend in beweging geweest. Eerst voornamelijk wegens de gestegen kosten van levensonderhoud, tot uitdrukking gekomen in tal van toeslagwetten. Voorts als gevolg van de wijzigingen in de geldende opvattingen van het pensioenrecht, vooral ten aanzien van de arbeidscontractanten en de pensioenberekening. En verder ter wille van de aanpassing van de pensioenwetgeving aan de Algemene Ouderdomswet en de Algemene Weduwen- en Wezenwet. Bovendien zijn de pensioenregelingen van de zgn. politieke functionarissen grondig herzien en is een belangrijke sanering van het pensioenfonds tot stand gekomen. De Staatscommissie heeft voor al deze wettelijke voorzieningen belangrijke bouwstoffen geleverd.

Met haar eindrapport bekroonde de Staatscommissie dus een vruchtbaar leven dat aan de behartiging van het pensioenrecht der ambtenaren grote diensten heeft bewezen. Bij het indienen van het ontwerp van een nieuwe pensioenwet spreekt de Regering daarom nogmaals haar grote erkentelijkheid uit voor het voortreffelijk werk dat de Staatscommissie onder de leiding van haar Voorzitter, Prof. Dr. G. A. van Poelje, heeft verzet. Zonder twijfel is echter de grootste voldoening voor de commissie deze geweest, dat tal van haar voorstellen door de Regering geheel zijn overgenomen dan wel tot grondslag van wettelijke regelingen hebben gestrekt. Ook in het hierbij ingediende ontwerp hebben op vele punten de voorstellen der Staatscommissie tot richtsnoer gediend. Voor zover de ondergetekenden zich met het ontwerp der Staatscommissie konden verenigen hebben zij de daarop voorgestelde toelichting meestentijds tot de hunne gemaakt.

Vorbereiding nieuwe pensioenwet.

3. Met de datum voor ogen waarop de Staatscommissie haar eindrapport indiende kan de vraag rijzen waarom het de ondergetekenden niet mogelijk was het wetsontwerp eerder in te dienen. De eerste ondergetekende heeft op dit punt in de memorie van antwoord op de begroting 1962, Hoofdstuk VII A (blz. 12 en 13) een uiteenzetting gegeven van de gang van zaken.

Samenvattend kan men zeggen dat hierbij in hoofdzaak twee factoren een rol hebben gespeeld. In de eerste plaats kostte de toetsing van de voorstellen der Staatscommissie, zowel in interdepartementaal verband als met de uitvoeringsorganen, veel tijd en meer dan kon worden voorzien. In de tweede plaats belemmerden de belangrijke vraagstukken van de samenloop met het algemene ouderdomspensioen en van de aanpassing aan het salarisspeil, de voortgang van het ontwerp.

De tweede factor nam in de loop der jaren zodanig in gewicht toe dat oplossing van de onderhavige vraagstukken noodzakelijk werd ter verkrijging van duidelijk inzicht in de verdere ontwikkeling van het ambtelijk pensioenrecht. Zulk inzicht zou bovendien een evenwichtig oordeel over de vormgeving van de nieuwe pensioenwet bijzonder te stade komen.

Het is bekend dat zowel de Staten-Generaal als de Regering jarenlang met de zoëven aangeduide problematiek hebben geworsteld. De uiteindelijk gunstige uitslag daarvan is eveneens bekend: de Pensioenmaatregelen 1963 die — kort gezegd — naast nagenoeg volledige inbouw van de algemene pensioenen de welvaartsvastheid van de ambtelijke pensioenen inluiden. Inmiddels had de Regering medio 1962 een nota met de hoofdzaken van een voorontwerp van een nieuwe pensioenwet aan de Centrale commissie voor georganiseerd overleg aangeboden. De behandeling daarvan — hoe langdurig ook als gevolg van de ingewikkelde en omvangrijke stof — is aanzienlijk vergemakkelijkt door de totstandkoming van de Pensioenmaatregelen 1963. Deze zijn thans in het wetsontwerp verwerkt. De geschetste gang van zaken heeft er gelukkig toe geleid dat de Regering in de Staten-Generaal begrip heeft gevonden voor haar afwijzing van een partiële herziening van de pensioenwet. Hij moge ook bijdragen tot verklaring van de lange voorbereidingsduur van het wetsontwerp.

Enkele afzonderlijke onderwerpen uit eindrapport Staatscommissie.

4. Alvorens een algemene karakteristiek te geven van het ontwerp wil de Regering nog enkele punten aanstippen uit het eindrapport van de Staatscommissie voor de pensioenwetgeving.

De Staatscommissie heeft zich in haar eindrapport niet beperkt tot een voorontwerp van een nieuwe pensioenwet; zij voegde daarbij voorstellen tot wettelijke regeling van een drietal verwante onderwerpen, nl. voor:

- a. een Raad voor de pensioenwetgeving;
- b. aanpassing der pensioenen aan algemene bezoldigingswijzigingen;
- c. een generaal pardon, d.w.z. het geven van een nieuwe gelegenheid tot inkoop van diensttijd voor pensioen.

Verder stelde de commissie voor de pensioenwetten voor de burgerlijke ambtenaren en de spoorwegambtenaren te verenigen.

Over deze punten merken de ondergetekenden het volgende op.

4.1. Raad voor de pensioenwetgeving.

De Staatscommissie bracht de gedachte naar voren van een paritair samengestelde raad — bestaande uit een voorzitter, tien leden en ten hoogste vijf adviserende leden — die de Regering van advies zou dienen op het gehele terrein van de overheidspensioenen. Onder het begrip overheidspensioenen vatte men zowel de pensioenen van de burgerambtenaren als die van de militairen, spoorwegambtenaren en enkele andere groepen. Als hoofdtak van de raad zag men het ontwerpen van wettelijke regelingen.

Het voorstel van de Staatscommissie was in hoofdzaak gegrond op twee overwegingen.

1e. De bestaande organen die wettelijke maatregelen voorbereiden — dat zijn de departementale afdelingen in onderling overleg zowel als in overleg met de Pensioenraad — zijn volgens de commissie te veel in beslag genomen door uitvoeringsvraagstukken. De talrijke gezichtspunten die bij deze voorbereiding aan de orde komen dienen in breder verband — in een raad — te worden behandeld, namelijk met inschakeling van meer deskundigen en met deelneming van personen die op het standpunt van belanghebbenden de nadruk leggen.

2e. De inspraak van belanghebbenden — te weten de ambtenarenorganisaties vertegenwoordigd in de Centrale commissie voor georganiseerd overleg in ambtenarenzaken — bij de regeling van de pensioenzaken acht men onbevredigend. De commissie wijt dit aan de ingewikkeldheid der pensioenaangelegenheden: dientengevolge kan men zich daarin bij de behandeling in het georganiseerd overleg onvoldoende verdiepen. Het is volgens de commissie daarom van het grootste belang dat er inspraak plaats vindt in het vroegere stadium van de eerste vormgeving aan wettelijke maatregelen, die men zich dan in de voorgestelde raad denkt.

In wezen zou de Raad voor de pensioenwetgeving de herleving betekenen van de Staatscommissie zelf in een bestendige vorm.

Bij dit voorstel van de Staatscommissie hebben sommige leden echter bedenkingen van principiële en van praktische aard laten horen (eindrapport, deel I, blz. 18 en 19). De ondergetekenden zijn van mening dat deze bedenkingen gegrond zijn. Inderdaad zou men ernstig gevaar lopen het overleg in de Centrale commissie uit te hollen wanneer men 'daaraan overleg in een raad voor de pensioenwetgeving vooraf zou doen gaan. Aan het begrijpelijk verlangen van de zijde der organisaties naar voldoende tijd en gelegenheid om de veelal ingewikkelde pensioenvoorstellen te bestuderen kan ongetwijfeld tegemoet worden gekomen door een goed gebruik van de daartoe ingestelde afdeling Pensioenen en Wachtgelden van de Centrale commissie. Ook ontmoet het geen bezwaar voor bepaalde moeilijke ontwerpen een subcommissie ad hoc in te stellen.

Ten aanzien van de onder 1e. samengevatte overweging in het bijzonder zijn de ondergetekenden van oordeel dat de huidige organen stellig berekend zijn voor hun taak. Desgewenst kunnen zij steeds adviezen van andere deskundigen winnen. Voorts is ernstig gestreefd naar een betrekkelijk eenvoudige pensioenwet, zodat de tegenwoordige uitvoeringsmoeilijkheden hopelijk zullen verminderen.

Hoezeer de arbeid van de Staatscommissie ook op prijs is gesteld, er bestaat geen voldoende grond deze commissie in wezen te doen herleven in de vorm van een Raad voor de pensioenwetgeving. De ondergetekenden vrezen dat een dergelijke raad de voorbereiding van de wetgeving zou vertragen en compliceren, zonder dat daar duidelijk aanwijsbare voordelen tegenover staan die niet met de bestaande organen zouden kunnen worden bereikt.

De ondergetekenden hebben daarom een andere figuur gekozen ten einde tegemoet te komen aan het verlangen naar meer inspraak van de vertegenwoordigers van belanghebbenden bij de behartiging van de pensioenzaken. Voorgesteld wordt namelijk op de uitvoering van de pensioenwet toezicht te doen uitoefenen door een Raad van toezicht die paritair zal worden samengesteld. Deze gedachte is neergelegd in hoofdstuk L (Het Algemeen burgerlijk pensioenfonds en het Pensioenbestuur). In de toelichting op dat hoofdstuk zal hierop nader worden ingegaan.

4.2. Aanpassing der pensioenen aan algemene bezoldigingswijzigingen.

Dit vraagstuk heeft zijn oplossing gevonden in de zogenaamde welvaartsvastheid der pensioenen die bij de Pensioenmaatregelen 1963 is ingevoerd en die mede in het ontwerp is opgenomen.

4.3. Generaal pardon.

De Regering kan zich geheel verenigen met de beweerden van de Staatscommissie (eindrapport, deel I, blz. 135 en 136) voor het voorstel van een zgn. generaal pardon. Hiermee bedoelt men het openen van een nieuwe gelegenheid tot het inkopen van diensttijd voor degenen, die zulks in het verleden — om welke redenen dan ook — hebben nagelaten. Nu in het ontwerp de gedachte van de Staatscommissie is overgenomen om de inkoop voor de toekomst af te schaffen, moet het generaal pardon worden gezien als afsluiting van het thans geldende stelsel van inkoop. Deze gelegenheid zal dus onherroepelijk de laatste maal moeten zijn. In de toelichting op hoofdstuk V is de voorgestelde regeling en het toe te passen inkoop-tarief uiteengezet.

4.4. Spoorwegambtenaren.

Het voorstel van de Staatscommissie de pensioenwetten voor de burgerlijke ambtenaren en de spoorwegambtenaren te verenigen is op zich zelf niet ingrijpend. De tekst van de geldende Spoorwegpensioenwet is geheel op die van de Pensioenwet 1922 afgestemd. De ondergetekenden zien echter geen administratieve voordelen in unificatie, omdat de administratie van het spoorwegpensioenfonds, verbonden als zij is met de gehele personeelsadministratie, waarschijnlijk niet efficiënter zou kunnen worden gevoerd wanneer zij onder verantwoordelijkheid van de fondsdirectie zou geschieden. Voorts leidt de afwijkende financiële structuur van het Spoorwegpensioenfonds ingevolge de saneringswet er toe dit fonds gescheiden te houden van het Algemeen burgerlijk pensioenfonds. De spoorwegambtenaren zijn daarom in het ontwerp niet opgenomen.

Dit neemt niet weg dat een nieuwe spoorwegpensioenwet heel goed op dezelfde leest kan worden geschoeid als de nieuwe Algemene burgerlijke pensioenwet, zoals uit het binnenkort in te dienen ontwerp voor de nieuwe spoorwegpensioenwet moge blijken.

Algemene opzet

5. Het ontwerp beoogt het geldende pensioenrecht in een nieuwe vorm te gieten en daarbij tevens uitdrukking te geven

aan de hedendaagse opvattingen over dit gewichtig deel van de ambtelijke rechtspositie. Hierbij is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de bouwstenen die de Staatscommissie voor de pensioenwetgeving voor dit doel had aangedragen.

De inmiddels totstandgekomen Pensioenmaatregelen 1963 zijn in het ontwerp verwerkt. Daarnaast is rekening gehouden met het reeds bij de Staten-Generaal ingediende ontwerp van wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (zitting 1962—1963, nr. 7171). Dit laatste heeft er mede toe geleid dat veel aandacht is besteed aan een goede regeling van de invaliditeitspensioenen. In dit verband is ook aan revalidatiemaatregelen en aan herplaatsing de nodige ruimte gegeven. Voor de herplaatsing van personen die weliswaar voor hun oorspronkelijke betrekking ongeschikt zijn maar in andere betrekkingen nog heel goed passen wordt een bijzondere voorziening voorgesteld.

De geldende berekening van het ambtenarenpensioen is in hoofdzaak gehandhaafd, maar voor de berekening van het weduwen- en wezenpensioen houdt het ontwerp een belangrijke verbetering in. Ook enkele andere nieuwe voorzieningen van minder betekenis die worden voorgesteld liggen op het terrein van de nabestaandenverzorging.

Het geheel overziende vestigen de ondergetekenden nog de aandacht op de volgende hoofdlijnen.

a. Voortdenkend in de richting die bij de sanering van het Algemeen burgerlijk pensioenfonds (wet van 23 februari 1961, *Stb.* 66) is ingeslagen, zijn in het ontwerp verscheidene bepalingen neergelegd die ten doel hebben uitholling van het fonds te voorkomen. Daarnaast is van belang dat personeel van particuliere instellingen, waarmee de overheid bijzondere banden heeft, — buiten de onderwijssector — slechts onder de pensioenwet zal kunnen komen krachtens aanwijzing van de instelling bij Koninklijk besluit, waarbij tevens voorwaarden kunnen worden gesteld.

b. Het ontwerp brengt vereenvoudiging van het pensioenrecht mede. Het vervroegd ouderdompensioen, het uitgesteld invaliditeitspensioen en het verhoogd invaliditeitspensioen zijn er niet in opgenomen. Vast personeel zal onmiddellijk, tijdelijk en contractueel personeel zal na een half jaar zgn. drempeltijd onder de wet komen. Hiertegenover zijn er geen zgn. wachttijden meer voorzien voor het recht op pensioen. Het zgn. inkoopstelsel, dat veel administratieve omslag meebrengt, kan worden afgeschaft.

c. Ook rechtstreeks is bijzondere aandacht besteed aan de eisen van een doelmatige wetsuitvoering. Het raam van de wettelijke bepalingen moet ruimte laten voor een vlotte moderne administratie, die actuele gegevens kan verstrekken. In dit licht moeten b.v. de voorschriften voor het ambtenaarschap en de bijdragegrondslag worden gezien. Papieren rompslomp, ook voor de duizenden overheidsorganen die de wet mede uitvoeren, dient zoveel mogelijk te worden vermeden.

d. Aan de wens van de ambtenarenorganisaties betrokken te worden bij het pensioenbestuur is gevolg gegeven. Naast een directie van het fonds, die met de wetsuitvoering is belast, is in het ontwerp een paritair samengestelde Raad van toezicht voorzien, bestaande uit een voorzitter en tien leden. Behalve een bijdrage tot een goed pensioenbestuur mag van het nieuwe bestel worden verwacht, dat het aan de meest betrokkenen een dieper inzicht zal verschaffen in de moeilijkheden en mogelijkheden van de ingewikkelde pensioenstof.

Overzicht hoofdpunten

6. Puntsgewijs volgt hier een opsomming van de hoofdzaken waarin het ontwerp van de geldende pensioenwet afwijkt.

a. Ambtenaarschap

Sinds de wet van 14 januari 1954, *Stb.* 5, komen de tijdelijke ambtenaren en de arbeidscontractanten na twee of vijf jaren dienst onder de wet. Volgens het ontwerp zullen genoem-

de groepen na een half jaar dienst (zgn. drempeltijd) reeds het ambtenaarschap in de zin van de nieuwe wet verwerven.

b. Bijdragegrondslag

Het ontwerp gaat uit van het totale ambtelijk inkomen in geld als grondslag voor de betaling van de pensioenbijdrage (24 pct.) over het lopende jaar. De uitzonderingen hierop zijn met name genoemd zodat de vaststelling sterk is vereenvoudigd.

c. Diensttijd

De drempeltijd (zie hierboven onder a.) telt — tegen betaling — mede voor pensioen. De wachtgelder blijft voor de duur van het wachtgeld ambtenaar in de zin van de pensioenwet; de wachtgeldtijd komt — eveneens tegen betaling — gedeeltelijk in aanmerking als diensttijd, namelijk voor de helft of voor een kwart, naar gelang op het tijdstip van ontslag diensttijd en leeftijd samen ten minste 60 jaren zijn of minder.

d. Het recht op ambtenarenpensioen

1e. Het ontwerp kent in beginsel slechts twee vormen van ambtenarenpensioen t.w. het ouderdompensioen — op 65-jarige leeftijd — en het invaliditeitspensioen. Voor het recht op pensioen komen in het ontwerp geen wachttijden voor. Krachtens de huidige wet bedraagt de wachttijd voor het invaliditeitspensioen vijf en voor het ouderdompensioen zeven jaar; voor het zogenaamde uitgesteld ouderdompensioen, dat is het ouderdompensioen voor degenen die de dienst vóór het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd hebben verlaten, bedraagt de wachttijd thans tien of zeven jaar, naar gelang de dienst al of niet op eigen verzoek is verlaten.

2e. Het vervroegd ouderdompensioen op 55-jarige leeftijd komt in het ontwerp niet voor. Aan de organen zal worden overgelaten desgewenst een regeling te treffen die voor bepaalde betrekkingen ontslag mogelijk maakt wegens het bereiken van een leeftijdsgrens vóór het 65ste jaar. Een dergelijk ontslag zal dan gepaard dienen te gaan met een voorziening tot het 65ste jaar.

3e. Het verhoogd invaliditeitspensioen en het uitgesteld invaliditeitspensioen zijn niet opgenomen.

4e. Het ontwerp komt met de nieuwe figuur van de „herplaatsbaar verklaarde ambtenaar“ d.i. de ambtenaar — beneden de 50-jarige leeftijd — die weliswaar afgekeurd is voor zijn betrekking maar nog alleszins geschikt blijkt voor een andere volledige betrekking. Het pensioen uit hoofde van invaliditeit van een dergelijke ambtenaar gaat eerst in vijf jaar nadat de directie hem ongeschikt heeft verklaard. De bedoeling is dat betrokkene, geholpen door zijn werkgever, tracht te worden herplaatst. Indien dit niet gelukt zal hij bij ontslag gedurende vijf jaren recht op wachtgeld moeten verkrijgen.

e. Berekening van het ambtenarenpensioen

1e. Het pensioen wordt berekend naar het gemiddelde van de laatste drie berekeningsgrondslagen; onder berekeningsgrondslag over enig jaar verstaat het ontwerp het totaal aan ambtelijk inkomen over dat jaar. Met handhaving van het zgn. eindloonstelsel, van de geldende percentages per dienstjaar en van het maximum van 40 dienstjaren worden enkele correcties voorgesteld in de pensioenberekening over de „dienstlijn“, waaronder de gehele diensttijd wordt verstaan. In bepaalde gevallen namelijk worden opeenvolgende delen van de dienstlijn als afzonderlijke dienstlijnen behandeld, t.w. voor en na een onderbreking van meer dan een jaar, voor en na een verhoging van een berekeningsgrondslag ten gevolge van een verhoging van het ambtelijk inkomen tot meer dan het tweevoud, en voor en na een verlaging van een berekeningsgrondslag met meer dan vijf procent, indien dit voor de belanghebbende gunstiger is.

2e. Het invaliditeitspensioen zal ten minste bedragen het naar de volbrachte diensttijd berekende pensioen. Hierop

wordt tot het 65ste jaar een aanvulling verleend naar de mate van de invaliditeit. Maximaal wordt het diensttijdgedeelte aangevuld tot 80 pct. van de middelsom van berekeningsgrondslagen. Na het 65ste jaar wordt alleen het naar de volbrachte diensttijd berekende pensioen toegekend met dien verstande dat deze diensttijd wordt verhoogd met een gedeelte — naar reden van de invaliditeitsgraad — van de diensttijd na het ontslag tot het tijdstip waarop de 65-jarige leeftijd is bereikt.

3e. Het ontwerp bevat geen anticumulatieregeling bij gelijktijdig genot van pensioen en inkomsten uit arbeid of bedrijf en bij samenloop van een pensioen met een niet ten laste van het fonds komend overheidspensioen.

f. *Het recht op weduwenpensioen*

Als uitbreiding van het bestaande recht is in het ontwerp opgenomen het weduwnaarspensioen: dit betreft het recht op pensioen voor de invalide echtgenoot van een overleden ambtenares die voor hem kostwinster was. Verder is de mogelijkheid geopend van pensioen voor een weduwe die met een wegens invaliditeit ontslagen ambtenaar is gehuwd na zijn ontslag, doch vóór zijn 65ste jaar. Nieuw is ook dat een hertrouwde weduwe haar weduwenpensioen zal behouden, althans voor zover dit betrekking heeft op de werkelijke diensttijd van haar echtgenoot. Ook is — in de vorm van een verdeling van het weduwenpensioen — voorzien in pensioen, het zgn. bijzondere weduwenpensioen, voor de gescheiden echtgenote van de ambtenaar.

g. *Berekening van weduwen- en wezenpensioen*

1e. Het gedeelte, dat het weduwenpensioen bedraagt van het ambtenarenpensioen — reëel of potentieel — waarvan het is afgeleid, is op 5/7 gesteld. Dit geldt — in tegenstelling tot de bestaande wet — zowel voor de weduwenpensioenen berekend uit eigen pensioenen, die zijn afgeleid van een middelsom van niet hoger dan f 8289 (per 1-1-1965) als voor de weduwenpensioenen die berekend zijn uit eigen pensioenen, afgeleid van een hogere middelsom, waarvoor thans een afleidingsbreuk van 5/8 geldt. Indien een ambtenaar bij zijn overlijden nog wachtgeld genoot, wordt — voor de berekening van het eigen pensioen waarvan het weduwenpensioen wordt afgeleid — het wachtgeldtijdvak geacht geheel te zijn verstreken.

2e. Het pensioen van de weduwe van een gewezen ambtenaar die recht had op pensioen uit hoofde van invaliditeit en die overlijdt vóór het bereiken van de 65-jarige leeftijd, wordt afgeleid van het pensioen waarop de overledene op genoemde leeftijd recht zou hebben gehad als hij in leven was gebleven.

3e. Het wezenpensioen bedraagt volgens het ontwerp 1/7 gedeelte van het reëel of potentieel ambtenarenpensioen. Weduwen- en wezenpensioen mogen echter te zamen niet meer bedragen dan het ambtenarenpensioen waarvan zij zijn afgeleid.

h. *Pensioenbestuur*

Met het fondsbeheer en de wetstoepassing is een directie belast onder toezicht van een paritair samengestelde Raad van toezicht, bestaande uit een voorzitter en tien leden. De raad is verantwoordelijk aan de Minister van Binnenlandse Zaken die de raad aanwijzingen kan geven met betrekking tot dit toezicht.

i. *Fondsbeheer*

De comptabele voorschriften zijn zodanig gewijzigd dat het fonds meer als een bedrijf kan worden beheerd.

j. *Geneeskundig onderzoek*

De invloed van de bedrijfsgeneeskundige is versterkt. Voorts is ruimte gegeven aan de moderne revalidatiemogelijkheden.

k. *Betaling*

De pensioenen zullen maandelijks worden betaald. Pensioenen die na aftrek van het zgn. inbouwbedrag — wegens samenloop met een pensioen krachtens de A.O.W. of A.W.W. — f 100 of minder per jaar bedragen zullen verplicht worden afgekocht met een uitkering ineens. Bij overlijden van een gepensioneerd ambtenaar zal aan de weduwe twee maanden pensioen worden uitgekeerd.

l. *Beroep*

De rechtspraak in pensioenzaken in eerste aanleg zal komen bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage met hoger beroep bij de Centrale Raad van Beroep te Utrecht. Alvorens deze rechtsgang wordt gevolgd dienen bezwaren tegen directiebeslissingen echter voorgelegd te worden aan de Raad van toezicht; een afdeling van die raad stelt dan de beslissing op de bezwaren vast nadat de directie ter zake van advies heeft gediend.

m. *Generaal pardon*

Allen die vroeger hebben nagelaten gebruik te maken van de wettelijke mogelijkheid tot het inkopen van diensttijd of wachtgeldtijd worden daartoe nog éénmaal in de gelegenheid gesteld. Als zij hiervan gebruik willen maken zullen zij binnen één jaar na de inwerkingtreding van de wet een verzoek bij de directie moeten indienen.

7. *Stelsel van financiering*

7.1. *Vroegere opvattingen*

Hoewel de Pensioenwet 1922 dit niet met zoveel woorden voorschrijft, blijkt uit haar ontstaansgeschiedenis en uit verschillende bepalingen duidelijk, dat zij voor de financiering van de pensioenaanspraken uitgaat van de beginselen van kapitaaldekking. Dit uitgangspunt houdt in, dat tijdens de actieve dienst van de ambtenaren bedragen moeten worden gereserveerd, die — vermeerderd met samengestelde rente — toereikend zijn voor de dekking van de pensioenen van die ambtenaren.

In publikatie no. 8 van de Staatscommissie voor de pensioenwetgeving is een overzicht opgenomen van de financiering van de overheidspensioenen in vroegere jaren en van de discussies, welke daaromtrent zijn gevoerd.

Bij deze discussies werd veel aandacht besteed aan de verdeling van de pensioenlast over heden en toekomst. Tegen het kapitaaldekkingstelsel werd aangevoerd, dat het een onevenredig grote last op het heden legde, omdat — althans in de eerste decennia na de invoering van dit stelsel — niet alleen premien voor de vorming van een fonds ter dekking van toekomstige pensioenaanspraken moesten worden opgebracht, maar tegelijkertijd ook de uit het verleden stammende pensioenaanspraken, waarvoor geen fonds was gevormd, rechtstreeks ten laste van het staatsbudget moesten worden gehonoreerd. Als voordeel van het kapitaaldekkingstelsel werd daartegenover aangemerkt, dat het de pensioenlast liet opbrengen gedurende de periode, waarin het pensioen werd verdiend; bij het omslagstelsel zouden de pensioenlasten, die hun oorsprong vinden in de actieve dienst van de ambtenaar, naar de toekomst worden verschoven, omdat zij in dit stelsel pas worden gedekt, naar gelang de pensioenen worden uitbetaald.

Ook kon men de opvatting aantreffen dat de pensioenlast gelijkmatig over de tijd moest worden verdeeld. Op die grond werd bij de herziening van de pensioenen van de burgerlijke rijksambtenaren in 1890, de keuze van financieringstelsel afhankelijk gesteld van het te verwachten verloop van de pensioenbetalingen. Waar dit verloop gelijkmatig werd verondersteld — zoals bij de ouderdompensioenen, waarvoor reeds een regeling bestond op grond waarvan de oudambtenaren pensioen ontvingen — werd het omslagstelsel gevolgd. Bij de invoering van een weduwen- en wezenverzekering — die alleen toepassing vond wanneer de ambtenaar

na de datum van invoering was overleden, zodat het aantal pensioenen pas in de loop van een groot aantal jaren zijn evenwichtstoestand zou bereiken — werd aan het kapitaaldekkingstelsel de voorkeur gegeven, omdat dit een in de loop der jaren gelijkblijvende last op de rijksbegroting zou leggen.

Het kapitaaldekkingstelsel brengt mee dat er een fonds wordt gevormd, dat in overeenstemming is met de omvang van de in uitzicht gestelde pensioenaanspraken. In twee richtingen zagen de voorstanders van dit stelsel hierin nog een ander belangrijk voordeel. Ten eerste zouden de pensioenbijdragen zodoende gescheiden blijven van de overige financiën van de Staat, waardoor de pensioenen beter zouden zijn gewaarborgd. Ten tweede zouden de noodzakelijke berekeningen een goed inzicht geven in de ontwikkeling van de pensioenverplichtingen en in de kosten, die per ambtenaar moeten worden uitgetrokken voor het hem in uitzicht gestelde pensioen. Hiertegenover werd gesteld, dat bij financiering van de pensioenbetalingen uit de lopende middelen van de Staat, de pensioenen een vorm van staatsschuld zouden vormen. De voldoening van deze staatsschuld zou niet minder gewaarborgd zijn dan de pensioenverplichtingen van een pensioenfonds, dat voor een belangrijk deel zijn vermogen in staatsleningen zou moeten beleggen. De door de voorstanders van het kapitaaldekkingstelsel bedoelde berekeningen zouden desgewenst ook kunnen worden gemaakt, indien een omslagstelsel zou worden gevolgd.

Toen in 1913 een wettelijke pensioenregeling voor de gemeente-ambtenaren tot stand kwam, werd voor de financiering het stelsel van kapitaaldekking gekozen. Als bijzonder argument voor deze keuze werd naar voren gebracht, dat het hier een gezamenlijke regeling betrof van een zeer groot aantal gemeenten ten behoeve van een ambtenarenkorps, dat niet stabiel van opbouw was. Deze opzet werd in beginsel overgenomen in de Pensioenwet 1922 waarbij één pensioenfonds werd ingesteld voor het gehele burgerlijke overheidsperoneel.

7.2. Beschouwingen van de Commissie tot samenstelling van de Twaalfde wetenschappelijke balans

In de memorie van toelichting op het wetsontwerp 5389 — zitting 1958—1959 —¹⁾ is de mening van de Staatscommissie-Van Poelje omtrent de financiering uitvoerig vermeld. Deze commissie stond een financieringssysteem voor, dat beschouwd kon worden als een tussenvorm tussen een consequent kapitaaldekkingstelsel en een consequent omslagstelsel.

Bij de behandeling van dit wetsontwerp bleken beide Kamers der Staten-Generaal er behoefte aan te gevoelen, ter gelegenheid van de herziening van de Pensioenwet 1922 nog eens uitvoerig op het vraagstuk van de pensioenfinanciering terug te komen.

Het verschijnen van de Twaalfde wetenschappelijke balans van het Algemeen burgerlijk pensioenfonds per 31 december 1959 zal aan een gedachtenwisseling over dit vraagstuk ongetwijfeld ten goede komen. Het rapport van de Commissie tot samenstelling van de Twaalfde wetenschappelijke balans, in het vervolg balanscommissie genoemd, heeft nl. niet alleen aan actuele waarde gewonnen, door de gevolgen van alle pensioen- en salarismaatregelen, die tussen de balansdatum en de datum van verschijning zijn getroffen, aan te geven, doch het bevat ook beschouwingen van meer principiële aard over het systeem van financiering²⁾.

De balanscommissie knoopt deze beschouwing vast aan de constatering, dat omtrent toekomstige algemene salarisverhogingen geen verantwoorde prognose kan worden gemaakt die men bij de actuariële berekeningen zou kunnen gebruiken. De commissie ziet als enige verantwoorde werkwijze, telken-

male eerst op het moment van het optreden van de algemene salarisverhogingen de invloed daarvan op de financiële positie van het fonds te bepalen en aan de hand daarvan de nodige voorzieningen te treffen.

Daarbij rijst — aldus de balanscommissie — onmiddellijk de vraag, in het kader van welk financieringsselsel en op welke wijze de dekking van de additionele lasten, die uit de algemene salarisverhogingen voortvloeien, het best kan worden verzekerd. Daarmee komt dan de keuze tussen het principe van omslag of van kapitaaldekking aan de orde.

De commissie wijst er in dit verband op, dat het omslagstelsel de noodzakelijke overhevelingen van inkomen van de actieven naar de niet meer werkenden op eenvoudige wijze tot stand brengt. De in het kader van het omslagstelsel noodzakelijke jaarlijkse aanpassingen van de premie aan de grootte van de pensioenlast vergen evenwel de voortdurende bereidheid van het werkende deel van de bevolking om de last van de noodzakelijke omslagpremie op zich te nemen.

Bij het tot stand komen van de Pensioenwet 1922 heeft — naar de balanscommissie in het licht stelt — de opvatting gezegevierd, dat het omslagstelsel onvoldoende zekerheid verschaft aan de werkenden, wat de toekomstige realisatie van de in uitzicht gestelde pensioenaanspraken betreft. Deze zekerheid zocht men in het vormen van kapitalen, die in obligaties en onderhandse leningen werden belegd, waarbij de gegoedheid van de debiteur op de voorgrond stond.

De druk op de rentevoet, die in de dertiger jaren het rendement van het fonds in gevaar bracht, behoeft in de naoorlogse situatie in verband met de grote investeringsbehoefte en de regulering van de ontwikkeling op de kapitaalmarkt, niet meer te worden beschouwd als een moeilijkheid, waarop het kapitaaldekkingstelsel kan stuiten. Daartegenover staat echter, dat de ontwikkeling op het gebied van het loon- en salarisoniveau en de aanzienlijke stijgingen van de nominale overheidspensioenen financieringsproblemen hebben meegebracht, waarop het stelsel van fondsvorming, zoals dit oorspronkelijk werd toegepast, niet is berekend. Desondanks acht de balanscommissie de voordelen van dit stelsel van zodanig belang, dat — onder handhaving van het beginsel van kapitaaldekking — een oplossing voor deze nieuwe moeilijkheid dient te worden gezocht.

Naast het gereleveerde voordeel van psychologische aard, bestaande in de grotere zekerheid voor de gepensioneerden, noemt de balanscommissie nl. nog twee andere voordelen van het kapitaaldekkingstelsel, die deels eveneens van psychologische aard kunnen worden geacht. In de eerste plaats geeft dit stelsel een duidelijk inzicht in de lasten, die verhogingen van de nominale pensioenaanspraken ook voor de toekomst meebrengen. In de tweede plaats komt het ook bedrijfseconomisch gezien, ten goede aan versterking van het kostenbesef en aan een juiste toerekening van de pensioenlasten; de pensioenlast, als onderdeel van de personeelskosten, wordt hierbij in evenredigheid met de salarissom ten laste van ieder onderdeel van de overheidsdienst gebracht, evenals de stijging van de pensioenlasten, die ten gevolge van het op het „eindloon” berustende stelsel van pensioenberekening en die, welke ten gevolge van het mede optrekken van de reeds ingegane pensioenen bij algemene salarisverhogingen ontstaat.

Op grond van deze beschouwingen meent de balanscommissie dat het principe van kapitaaldekking moet worden gehandhaafd. Zij geeft vervolgens de wegen aan waarlangs in het kader van dit stelsel de stijging van de pensioenlasten als gevolg van algemene salarismaatregelen kan worden gefinancierd. De desbetreffende voorstellen werden bij de voorbereiding van de Pensioenmaatregelen 1963 door de Regering in beginsel aanvaard en in de memorie van toelichting uiteengezet.

7.3. Betekenis voor nationale besparingen en investeringen

De balanscommissie heeft het vraagstuk van de pensioenfinanciering hoofdzakelijk belicht uit het gezichtspunt van een doeltreffende behartiging van de belangen, die de pen-

¹⁾ Ontwerp van wet houdende maatregelen i.v.m. de financiële positie van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en van het Spoorwegpensioenfonds, dat heeft geleid tot de wet van 23 februari 1961, *Stb.* 66.

²⁾ Hoofdstuk VI, § 5, Het opvangen van toekomstige algemene salarisverhogingen.

sioenwet aan het Algemeen burgerlijk pensioenfonds toevertrouwt.

De verantwoordelijkheid van de Regering strekt zich echter mede uit tot de gevolgen, die de keuze van financiering voor de Nederlandse volkshuishouding in haar geheel zal hebben. De grote omvang van de met de ambtelijke pensioenen gemoeide bedragen is een aanleiding te meer om aan dit aspect speciale aandacht te besteden.

De tegenwoordige economische theorie heeft ook op het vraagstuk van de financiering van de pensioenen een nieuw licht geworpen. In deze theorie neemt de omvang van de besparingen en van de investeringen een centrale plaats in. Voor het vraagstuk van de pensioenfinanciering verdient in het bijzonder het structurele aspect hiervan de aandacht.

De toekomstige welvaart van een land is afhankelijk van het niveau van de besparingen en investeringen in het heden. Naarmate het voor investeringen aangewende deel van het nationale produkt toeneemt of afneemt, zal ook de stijging van de nationale produktie in de daarop volgende jaren groter of kleiner zijn.

De omstandigheid dat de bevolking van Nederland zich betrekkelijk snel uitbreidt, doet de behoefte aan investeringen extra groot zijn. De toeneming van de nationale produktie zal immers zodanig moeten zijn, dat niet alleen het consumptie-niveau per hoofd van de zich uitbreidende bevolking op het huidige peil kan worden gehandhaafd, maar ook de welvaartsontwikkeling niet te sterk zal achterblijven bij die in de ons omringende landen. Bovendien stelt de bevolkingsuitbreiding ons land voor de noodzaak, in vergelijking tot die andere landen meer investeringen in woningen en algemene voorzieningen tot stand te brengen, investeringen, die niet altijd een evenredige bijdrage tot vergroting van de nationale produktie leveren.

Daar de nationale investeringen en de nationale besparingen met elkander samenhangen, zullen in ons land ook deze laatste verhoudingsgewijs hoog moeten zijn. De keuze van het stelsel van financiering van de overheidspensioenen zal derhalve in belangrijke mate moeten worden bepaald door de invloed die daarvan op de besparingen uitgaat.

7.4. Pensioenfinanciering en financieel beleid van de overheid

De overheid levert een bijdrage in de nationale besparingen door een deel van haar investeringsuitgaven uit de lopende inkomsten te financieren. De omvang van deze bijdrage wordt bepaald door factoren, die verband houden met structuurpolitiek (hoog peil van besparingen) en conjunctuurpolitiek (optimale werkgelegenheid, volledige doch niet excessieve bezetting van het produktie-apparaat, evenwichtige betalingsbalans).

Deze grondlijn van het begrotingsbeleid is in ons land na de tweede wereldoorlog vrijwel algemeen als een principieel juist uitgangspunt erkend. In dit licht moet ook het vraagstuk van de financiering van de overheidspensioenen worden gezien, omdat de keuze van financieringsstelsel invloed zal hebben op de omvang van de bijdrage, die de overheid in de nationale besparingen levert.

Indien het kapitaaldeckingsstelsel zou worden losgelaten, zou enerzijds de premielast voor de overheid — althans voorlopig — verminderen en zouden anderzijds de aanzienlijke besparingen bij het Algemeen burgerlijk pensioenfonds wegvallen. Voor zover de vermindering van de premielast het rijksbudget zou ontlasten¹⁾ of op andere wijze aan het Rijk ten goede zou komen²⁾, zou het overschot op de Gewone Dienst van de rijksbegroting toenemen. Alleen onder de voorwaarde dat deze toeneming niet aangewend zou worden voor vermeerdering van uitgaven op de gewone dienst of voor verlaging van belastingen, zou de vermindering van de

besparingen bij het Pensioenfonds grotendeels worden gecompenseerd door additionele besparingen bij het Rijk. Het is echter de vraag, of aan de hier genoemde voorwaarde blijvend zou worden voldaan en de — schijnbare — verbetering van de Rijksfinanciën niet zou leiden tot verzwakking van de druk, die in verband met de financiële verantwoordelijkheid van de overheid bij voortduren moet worden uitgeoefend tegen aandrang tot grotere uitbreiding en verruiming van de overheidstaak en tot verdergaande belastingverlagingen, dan met die verantwoordelijkheid in overeenstemming is te brengen. Besparingen met een duidelijk aangegeven doel — in casu het reserveren van gelden teneinde in de toekomst aan de gepensioneerden in de vorm van pensioen te worden uitbetaald — worden nu eenmaal eerder als noodzakelijk ervaren dan algemene overheidsbesparingen.

Voor zover de vermindering van de premielast niet ten bate van het Rijk zou komen, is de kans, dat zij tot additionele besparingen zal leiden, gering te achten. Het gaat hier om verschillende overheidsorganen en om overheidsbedrijven tot wier taak het niet gerekend kan worden de spaarfunctie van het pensioenfonds over te nemen.

7.5. Toerekening van kosten

De pensioenen worden verleend op grond van de vervulde dienstbetrekking. Het in totaal aan pensioenen uit te betalen bedrag wordt dan ook in de eerste plaats bepaald door de personeelsomvang in het verleden, of — om het op een andere manier te zeggen — de pensioenlast, die uit de huidige personeelsomvang voortvloeit, manifesteert zich pas in de toekomst. In het kapitaaldeckingsstelsel wordt de toekomstige last in de vorm van de premie in het heden zichtbaar gemaakt en als kostenfactor toegerekend aan de huidige apparaatskosten.

In het omslagstelsel vormt het in een bepaald jaar te betalen bedrag aan pensioenen — of het gemiddelde van enkele jaren — de basis voor de premie.

De betekenis van het verschil tussen beide methoden blijkt duidelijk uit het verloop van het aantal pensioengerechtigden, waarvoor de balanscommissie op blz. 54 van haar rapport een prognose geeft. De daarbij opgenomen raming van het aantal toekomstige ambtenaren maakte het tevens mogelijk een beeld te geven van de te verwachten wijziging in de verhouding tussen het aantal gepensioneerden en het aantal actieven.

1 januari van het jaar	aantal gepensioneerden (ambtenaren en weduwen)	aantal actieve deelgerechtigden	kolom 1 in percenten van kolom 2
	1	2	3
1960	131 200	425 500	30,8
1965	159 500	476 400	33,5
1970	192 600	516 400	37,3
1975	226 500	545 700	41,5
1980	263 100	564 800	46,6
1985	301 000	576 100	52,2

Hieruit blijkt, dat het omslagstelsel bij de overheid zou leiden tot een belangrijke onderschatting van de door het huidige personeel veroorzaakte pensioenlast. Het aantal gepensioneerden is thans de helft van wat het over ruim 20 jaar zal zijn. De verhouding tussen het aantal gepensioneerden en het aantal actieve deelgerechtigden zal in 25 jaar toenemen van 31 pct. tot 52 pct.; uit dezen hoofde zou een omslagpremie in die 25 jaar dus met 70 pct. stijgen.

De voorstanders van het omslagstelsel voeren aan, dat het voordeel van de zuivere kostenberekening bij het kapitaaldeckingsstelsel illusoir is geworden, doordat de pensioenaanspraken de invloed ondergaan van de algemene salarisverhogingen na het moment van de premiebetaling; de werkelijk uitbetaalde pensioenen houden daardoor geen verband meer met de in het kader van het kapitaaldeckingsstelsel gevormde reserves en de aldus ontstane tekorten moeten langs andere wegen worden gedekt.

¹⁾ Dit zou het geval zijn t.a.v. het rijkspersoneel (excl. bedrijven), het onderwijzend personeel en het politiepersoneel.

²⁾ Dit slaat op de vermindering algemene uitgaven van de gemeenten en de provinciën, die tot een verlaging van de aandeelpercentages van het Gemeentefonds en het Provinciefonds zou moeten leiden.

De ondergetekenden ontkennen niet, dat onder de tegenwoordige omstandigheden van telkens terugkerende algemene salarisverhogingen en van hierbij aangepaste pensioenbedragen een consequente toepassing van het kapitaaldeckingsstelsel bij de overheidspensioenen niet mogelijk is. De balanscommissie besteedt in de hierboven aangehaalde paragraaf van haar rapport¹⁾ uitvoerig aandacht aan deze kwestie. Zij zet daarin uiteen, hoe bij algemene salarisverhogingen het vereiste dekkingskapitaal voor de „premiereserve” kan worden aangevuld. In de toelichting op wetsontwerp 7072²⁾ werd een en ander ook reeds in grote lijnen aangegeven. De dekking van de verhoging van de „premiereserve” geschiedt door een direct ingaande verhoging van het premiepercentage gedurende een aantal jaren. Dit aantal jaren ware voor de in dienst zijnde ambtenaren zo te kiezen, dat de vereiste reserve gemiddeld gevormd wordt vóór het tijdstip van hun pensionering of kort daarna. Voor de ten tijde van de verhoging reeds gepensioneerden behoort dit aantal jaren overeen te komen met het gemiddelde aantal jaren, gedurende welke de verhoging van de pensioenen nog uitgekeerd zal worden. Op deze wijze komen de hogere inkomsten voor de gepensioneerden globaal binnen in de periode, waarin ook de betaling geschiedt.

Over het geheel genomen kan men met recht spreken van een tussenvorm tussen kapitaaldeckings- en omslagstelsel. Deze vorm geeft weliswaar niet geheel een zuivere kostentoe-rekening van de pensioenlast, doch zij benadert deze aanmerkelijk veel meer dan het omslagstelsel.

Deze kostentoe-rekening is naar de mening van de ondergetekenden in twee opzichten van eminent belang. In de eerste plaats is het met het oog op het te voeren salaris- en pensioenbeleid noodzakelijk dat een confrontatie plaats vindt met de gevolgen die dit beleid, niet alleen voor de huidige, maar ook voor de toekomstige pensioenbetalingen heeft. De pensioenen nemen immers een speciale positie in omdat tussen het ontstaan van de rechtsgrond — het vervullen van een ambtelijk dienstjaar — en de realisering van het recht — de pensioenbetaling — tientallen jaren kunnen liggen.³⁾ In de tweede plaats — en hierbij denken de ondergetekenden niet alleen aan de overheidsbedrijven — is een zo zuiver mogelijke kostentoe-rekening noodzakelijk voor een juiste onderlinge afweging van de kosten en het belang van verschillende overheidsvoorzieningen onderling en van de kosten en het belang van die voorzieningen tegenover de belastingdruk. De balanscommissie heeft in haar rapport hierop ook reeds gewezen.

Een juiste kostentoe-rekening is ook van groot belang voor de overheidsbedrijven en voor die overheidsdiensten en overheidsorganen, die voor hun financiële middelen hoofdzakelijk zijn aangewezen op retributies en dergelijke. Een onjuist inzicht in de werkelijke kostprijs zal verstoring kunnen werken op de verhouding tussen de overheidsbedrijven en het particuliere bedrijfsleven, bij het berekenen van een te lage prijs, tot een uitbreiding van de productie en van het apparaat boven het economisch verantwoorde niveau.

7.6. Conclusie inzake financieringsstelsel

De ondergetekenden zien geen aanleiding af te stappen van het systeem van kapitaaldekking, gepaard gaande met de hiervoor genoemde maatregelen tot aanvulling van de pensioenreserves bij algemene verhogingen van het salaris- en pensioenniveau.

Handhaving van het kapitaaldeckingsstelsel, in de gematigde vorm zoals hiervoor is uiteengezet, achten zij gewenst met het oog op de noodzaak van een hoog peil van de nationale besparingen en met het oog op de noodzaak van een zo goed mogelijke toerekening van de pensioenkosten.

¹⁾ § 5 van hoofdstuk VI „Het opvangen van toekomstige algemene salarisverhogingen”.

²⁾ Punt 11 op blz. 4.

³⁾ Vergelijk de vrijwillige ouderdomsvoorziening van zelfstandigen en particuliere werknemers, waarvoor — via het levensverzekeringsbedrijf — eveneens een kapitaaldeckingsstelsel wordt gebezigd.

8. Financiële gevolgen

8.1 Het benodigde bijdragepercentage

De bijdragen voor de pensioenen zijn altijd uitgedrukt in een percentage van de pensioengrondslagen. Op grond van actuariële berekeningen is dit percentage bij de oprichting van het Algemeen burgerlijk pensioenfonds in 1922 op 15½ gesteld. Na een vermindering met 1 pct. gedurende de jaren 1936 tot en met 1945 is het met ingang van 1947 op 16,1 gebracht. Krachtens de z.g. saneringswet (wet van 23 februari 1961, *Stb.* 66) is het met ingang van 1961 tot 21 verhoogd, terwijl het als gevolg van de wet van 25 juli 1964 (*Stb.* 320) van 1964 af voorlopig op 24 is gebracht. De commissie tot samenstelling van de Twaalfde wetenschappelijke balans van het Algemeen burgerlijk pensioenfonds naar de toestand op 31 december 1959 heeft in haar rapport ook aandacht besteed aan de ontwikkeling van het fonds na die datum, zodat een raming van het te heffen bijdragepercentage naar de toestand op 1 januari 1964 ter beschikking staat. Hierin zijn de gevolgen van de saneringswet, van de Pensioenmaatregelen 1963 en van de algemene salaris- en pensioenverhogingen tot en met begin 1964 verwerkt.

Volgens de gegevens vermeld op blz. 57 en 58 van dat balans-rapport brengt, met toepassing van de in de vorige paragraaf beschreven methode, naar raming een premie van 23,6 pct. het fonds in evenwicht. Van dit percentage is 15,7 pct. nodig om de bij toetreding van een ambtenaar te verwachten pensioenlasten te dekken en heeft dus een permanent karakter. Het overige ad 7,9 pct. is een tijdelijke verhoging, welke dient om het totaal van de wijzigingen van de „premiereserve” op te vangen, die het gevolg zijn van de overneming door het fonds van de toeslagen, van de opgetreden verhogingen van de salarissen en de pensioenen ten laste en van de integratie van de bodempensioenen ten bate van het fonds. Het percentage van 23,6 wijkt slechts weinig af van het thans geldende van 24.

De raming van de invloed, welke de wijzigingen van het onderhavige wetsontwerp ten opzichte van de Pensioenwet 1922 op het premiepercentage zullen hebben, is in vele gevallen moeilijk. De berekeningen ten behoeve van een wetenschappelijke balans worden gebaseerd op allerlei statistische gegevens, welke omtrent de loopbaan, het salaris en het pensioen van de ambtenaren worden waargenomen.

Verschuivende bepalingen van dit ontwerp zullen na invoering daarin wijziging brengen, zodat de statistische bases van de berekeningen herziening zullen behoeven. Eerst na enkele jaren zal kunnen worden vastgelegd, welke invloed de nieuwe pensioenwet heeft gehad.

Voordien kunnen dus slechts ramingen worden gemaakt. Bovendien is in sommige gevallen niet te voorspellen, in welke mate bepaalde maatregelen op ambtenaren van toepassing zullen blijken te zijn, bijvoorbeeld of na afschaffing van de mogelijkheid van toekenning van vervroegd ouderdomspensioen meer invaliditeitspensioenen zullen worden toegekend. De navolgende cijfers zijn verkregen door zo goed mogelijk de te verwachten veranderingen cijfermatig te waarderen. Deze veranderingen in het premiepercentage vallen eveneens uiteen in die, welke het percentage betreffen dat voor nieuw in het fonds opgenomen ambtenaren nodig is, en die welke het gevolg zijn van de wijzigingen welke de nieuwe wet zal brengen in de vereiste actuariële reserve voor nog in actieve dienst zijnde ambtenaren en voor — al dan niet met direct ingaand pensioen — ontslagen ambtenaren. De eerstbedoelde wijzigingen hebben een blijvend karakter, de laatstbedoelde — evenals de hiervoor genoemde 7,9 pct. — een tijdelijk karakter.

Een premieverhogende invloed gaat in de eerste plaats uit van de afschaffing van de wachttijden, en wel een blijvende invloed van 0,4 pct. en daarnaast een tijdelijke van eveneens 0,4 pct. De verruiming van het weduwenpensioen tot 5/7 van het eigen pensioen voor die categorie, waarvoor deze factor thans nog 5/8 is, vergt voorts een blijvende premieverhoging van 0,4 pct. en een tijdelijke van 0,8 pct. Tenslotte zijn er

nog verschillende andere kosten-verhogende wijzigingen — waarvan de doorbetaling van pensioen tot en met de tweede maand na de maand van het overlijden de belangrijkste is — welke een verhoging van de blijvende en van de tijdelijke premie veroorzaken van elk 0,1 pct.

Hiertegenover zal het direct onder de pensioenwet brengen van arbeidscontractanten en tijdelijke ambtenaren — waarvoor de som der pensioengrondslagen toeneemt — een premieverlagende invloed uitoefenen, omdat deze groep een gunstig risico voor het fonds vormt; deze gunstige invloed heeft alleen betrekking op de blijvende premie en kan op 0,8 pct. gesteld worden. Een premieverlagende factor is bovendien de vervanging van het vervroegd ouderdomspensioen door een voorziening, die door het overheidslichaam zelf wordt uitgevoerd en betaald; dit leidt tot een blijvende premieverlagening van 0,6 pct. en een tijdelijke van 0,3 pct.

Zelfs indien rekening wordt gehouden met het gebrekkige karakter van deze berekeningen kan daaruit toch wel de conclusie worden getrokken, dat de voorgestelde wijzigingen een betrekkelijke geringe invloed op het bijdragepercentage zullen hebben, welke invloed voorshands waarschijnlijk enigszins ongunstiger zal zijn dan in de verdere toekomst.

Het in de Twaalfde wetenschappelijke balans genoemde percentage van 23,6 voor de dekkende premie naar de toestand van begin 1964, zal nog de invloed ondergaan van een aantal andere factoren dan die, welke hierboven zijn aangegeven. Enerzijds zijn er algemene verhogingen van de salarissen en pensioenen geweest tengevolge van de huurverhoging 1964 en van de naberekening van de salaristrend 1964, welke met een eventuele verdere stijging van de salarissen een verhogende invloed op het percentage hebben. Anderzijds ondergaat dit percentage een daling door de optrekking van de A.O.W.- en A.W.W.-pensioenen tot een sociaal minimum wegens de daarmee gepaard gaande vermindering van de verplichting van het pensioenfonds. Of deze premieverhogende en premieverlagende factoren elkander binnen een tijdsbestek van enkele jaren in evenwicht houden, is grotendeels afhankelijk van de ontwikkeling van het algemene salarissen pensioenniveau. De ondergetekenden houden rekening met de mogelijkheid dat aanvankelijk een zeker overwicht van de premieverlagende factoren zal bestaan, doch dat, indien het salaris- en pensioenniveau blijft stijgen, na enkele jaren de premieverhogende factoren een overwegende invloed zullen krijgen. Met het oog hierop geven zij er de voorkeur aan het premiepercentage voorshands op 24 te handhaven. Bij het verschijnen van volgende wetenschappelijke balansen waarin uit meer recente statistische gegevens verkregen uitkomsten de thans gemaakte ramingen zullen vervangen, zal de financiële situatie van het fonds in ieder geval wederom onder ogen kunnen worden gezien.

8.2 Financiële gevolgen voor de overheidsorganen

Hoewel de voorgestelde herziening van de Pensioenwet voorlopig geen aanleiding zal geven tot wijziging van het bijdragepercentage zullen enkele van de voorgestelde wijzigingen uit anderen hoofde financiële gevolgen voor de overheidsorganen hebben. In dit verband kan allereerst worden gewezen op de bepaling, dat de arbeidscontractanten en de tijdelijke ambtenaren, die niet binnen zes maanden de overheidsdienst weer verlaten, van het moment van hun indiensttreding af onder de pensioenwet zullen vallen; thans is dit pas na twee jaren — in bepaalde gevallen vijf jaren — het geval, met de mogelijkheid de voorafgaande jaren in te kopen. Deze uitbreiding van het pensioengerechtigde personeel, waartegenover de inkoop van voorafgaande diensttijd komt te vervallen, brengt voor de overheidsorganen een vermeerdering van de pensioenlast mee, die — na aftrek van het gedeelte, dat op de ambtenaren wordt verhaald, in de orde van grootte van 60 mln. per jaar zal liggen.

Vervolgens zal na de herziening van de Pensioenwet de mogelijkheid van toekenning van vervroegd ouderdomspensioen niet meer bestaan, doch zal in overeenkomstige geval-

len een uitkering worden toegekend. Het zal tien jaar duren voordat de rechthebbenden op vervroegd ouderdomspensioen allen 65 jaar zijn geworden en het aantal van de daarvoor in de plaats komende wachtgeld-genietenden zijn uiteindelijke niveau zal hebben bereikt. Het uiteindelijk met dit wachtgeld gemoeide bedrag zou voor de gezamenlijke overheidsorganen op 10 mln. per jaar kunnen worden gesteld.

Ten slotte zijn er nog wijzigingen, waarvan de jaarlijkse financiële gevolgen voor de overheidsorganen minder groot en soms moeilijk te schatten zijn. De hier bedoelde wijzigingen zijn o.a.:

wachtgeldtijd zal voor de helft of een kwart medetellen voor pensioen; in dezelfde verhouding zal pensioenpremie worden geheven;

de organen zullen voorzieningen moeten treffen voor ambtenaren die wegens ziekten of gebreken blijvend ongeschikt zijn hun betrekking te vervullen, doch door de Pensioenraad „herplaatsbaar” zijn verklaard;

afschaffing van het voor de pensioengrondslag geldende maximum.

Daarnaast zal het z.g. „generaal pardon” éénmalige kosten voor de overheidsorganen meebrengen, omdat de inkoopsummen zullen worden betaald door de organen, die daarvan driekwart op de belanghebbenden verhalen. Eenzelfde eenmalige mogelijkheid tot inkoop van diensttijd zal bestaan voor de arbeidscontractanten en de tijdelijke ambtenaren, die bij de invoering van de wetswijziging onder de pensioenverzekering worden gebracht. Het is niet mogelijk bij benadering te schatten in welke mate van deze inkoopmogelijkheden gebruik zal worden gemaakt.

Indeling van het ontwerp en de toelichting

9. Het ontwerp heeft vijf titels die te samen 23 hoofdstukken bevatten waarover de stof zo stelselmatig mogelijk is verdeeld. De van de Staatscommissie overgenomen aanduiding van de hoofdstukken met letters heeft het voordeel, dat de inhoud van een aangehaald artikel door de tevens aangehaalde letter enigermate wordt aangeduid; ook kunnen uitvoeringsbepalingen en formulieren worden gekenmerkt overeenkomstig de wetsartikelen waarop zij steunen zodat de samenhang wordt verduidelijkt. Verder is het hernummeren van de artikelen na invoegingen aldus hoofdstuksgewijs mogelijk en daardoor gemakkelijker.

In dit verband past de opmerking dat de ondergetekenden getracht hebben — verder in het voetspoor van de Staatscommissie tredend — het ontwerp zo toegankelijk mogelijk te maken. Zij hopen dat hun pogingen in dit opzicht voor zich zelf spreken.

Wat de verdere toelichting betreft zij er op gewezen, dat deze hoofdstuksgewijs geschiedt en telkens voor zover nodig verdeeld is in een meer algemeen gedeelte en een artikelsgewijze toelichting.

TITEL I

ALGEMEEN GEDEELTE

HOOFDSTUK A

§ 1. Algemene bepalingen

Artikelen

Artikel A 2

10. Het eerste lid brengt onder „pensioen” niet alleen de pensioenen toe te kennen krachtens de nieuwe wet maar ook die toegekend krachtens de Pensioenwet 1922 en andere wetten.

Het tweede lid stelt duidelijk vast dat onder pensioen ook de aanvulling van het pensioen wordt begrepen die bij invaliditeit kan worden verleend.

Artikel A 3

Dit artikel verzekert de overeenkomstige toepassing van de administratieve bepalingen zoals die over aanvraag, toekenning

en betaling voor de hier bedoelde uitkeringen ineens en de herplaatsingstoelage.

Artikel A 4

Hoewel de omschrijving van wachtgeld in artikel A 1, onder j, ruim is komt het wenselijk voor de mogelijkheid te openen uitkeringen met wachtgeld gelijk te stellen. Het is namelijk niet uitgesloten dat er in de toekomst uitkeringen zullen voorkomen die niet uitsluitend uit hoofde van onvrijwillige werkloosheid zijn toegekend, maar niettemin voldoende verwant zijn met bestaande vormen van wachtgeld om daar pensioenrechtelijk hetzelfde gevolg aan te verbinden.

Artikelen A 5, A 6 en A 7

Deze bepalingen zijn in hoofdzaak van belang bij de toepassing van de hoofdstukken G, H en Q.

§ 2. Aanpassing pensioenen aan algemene bezoldigingswijzigingen

Artikel A 8

Dit is het artikel dat de grondslag vormt voor de welvaartsvastheid van de pensioenen. Het is als artikel 107a in de Pensioenwet 1922 gekomen bij de Pensioenmaatregelen 1963 en het is enigszins gewijzigd bij de herziening, de zgn. stroomlijning van die maatregelen. De bestaande formulering van de welvaartsvastheid is in het ontwerp gehandhaafd: alleen die bezoldigingswijzigingen behoren van invloed te zijn op de pensioenen die van algemene strekking zijn en dus kenmerkend zijn voor het salarispeil in zijn geheel. Groepsgewijze salariswijzigingen blijven dus in dit verband buiten beschouwing. Het jongste verleden heeft bewezen dat de gepensioneerden nu niet meer als een achteraan komende groep worden behandeld bij algemene wijzigingen in de salarissen van het overheidspersoneel maar dat zij als gelijkgerechtigden die salarisbeweging op de voet volgen.

Het welvaartsvastheidsbeginsel van de overheidspensioenvoorziening dient vanzelfsprekend ook in de nieuwe pensioenwet te worden verankerd.

Aangezien de verdere regeling van de doorwerking van de algemene bezoldigingswijzigingen in de pensioenen bij algemene maatregel van bestuur — door middel van tabellen die telkens opnieuw worden vastgesteld — totnutoe bevredigend heeft plaats gevonden, ware deze werkwijze onder de nieuwe wet te bestendigen.

TITEL II

DE AMBTENAREN EN HET RECHT OP PENSIOEN

HOOFDSTUK B

AMBTENAARSCHAP

Algemeen

Overheidspersoneel

11. Het ontwerp stelt op de voorgrond dat ieder die in overheidsdienst is aangesteld of op arbeidsovereenkomst in dienst is genomen, ambtenaar zal zijn in de zin van de pensioenwet en derhalve onder de pensioenvoorziening zal vallen, mits hij rechtstreeks ten laste van een publiekrechtelijk lichaam bezoldigd of beloofd wordt (Artikel B 1, eerste lid).

In beginsel is de pensioenvoorziening bij de aanvang van de dienstverhouding dadelijk van toepassing. Op deze grondregel maakt het ontwerp één uitzondering: tijdelijke ambtenaren en arbeidscontractanten worden in het algemeen pas ambtenaar in de zin van de pensioenwet als zij zes maanden in dienst zijn geweest, de zgn. drempeltijd hebben vervuld. (Artikel B 9). In de gevallen dat personen, met wie een tijdelijk of een contractueel dienstverband is aangegaan, korter dan zes maanden bij de overheid werkzaam zijn, zouden de voor hen aan het opnemen in de pensioenadministratie mogelijk verbonden voordelen niet opwegen tegen de daardoor veroorzaakte kosten en omslag.

De gedachte van een korte drempeltijd van gelijke duur voor alle tijdelijke ambtenaren en arbeidscontractanten is ontleend aan het eindrapport van de Staatscommissie. Deze maatregel zal het sluitstuk betekenen van de in 1954 in werking getreden voorziening; toen kwamen de arbeidscontractanten weliswaar onder de pensioenwet maar eerst na een aanlooptijd van twee of — voor bepaalde groepen — vijf jaar dienst. Bovendien zal de voorgestelde regeling voor de organen aanmerkelijk gemakkelijker zijn uit te voeren dan de geldende bepalingen.

De door de Staatscommissie voorgestelde regeling, die een drempeltijd van een jaar inhield, heeft de Regering nog vereenvoudigd. Bij verkorting van de drempeltijd tot zes maanden kan namelijk in het algemeen de eis worden gesteld dat deze tijd ononderbroken bij hetzelfde lichaam is doorgebracht. De vraag of aan laatstbedoelde eis is voldaan, is immers gemakkelijker te beantwoorden dan de vraag of een drempeltijd is vervuld, die kan bestaan uit verscheidene korte stukjes tijd in dienst van verschillende lichamen doorgebracht. In verband met de bijzondere omstandigheden in de onderwijssector worden echter voor het voldoen aan de drempeltijdeis alle lichamen in die sector als één lichaam beschouwd.

Aan de Kroon is de bevoegdheid voorbehouden ten aanzien van bepaalde personen of groepen van personen te bepalen, dat zij uit hoofde van hun bijzondere arbeidsvoorwaarden of de bijzondere aard dan wel geringe omvang van hun werkzaamheden geen ambtenaar zijn (artikel B 7).

Hierbij is b.v. gedacht aan noodwachters. Ook is het mogelijk dat voor arbeidscontractanten die in het buitenland in dienst zijn getreden en daar werkzaam blijven, de pensioenwet minder bruikbaar is, zodat voor hen meer bij de plaatselijke omstandigheden aansluitende voorzieningen dienen te worden getroffen.

Verder zullen b.v. personen die nevenbetrokkingen vervullen en die — ook als men het inkomen uit gelijktijdig beklede betrekkingen bij elkaar optelt — met hun inkomen beneden een nader te bepalen grensbedrag blijven, van het ambtenaarschap moeten worden uitgesloten.

Anderzijds heeft de Kroon de bevoegdheid personen die in beginsel geen ambtenaar zijn (artikel B 1, tweede lid, onder b en c) uit hoofde van de omvang van hun werkzaamheden tot het ambtenaarschap toe te laten.

Semi-overheidspersoneel

12. Evenals de bestaande wet stelt het ontwerp bepaalde groepen van personen die niet in overheidsdienst zijn, voor de toepassing van de pensioenregeling gelijk met het overheids-personeel. Het betreft hier degenen die in de particuliere sfeer arbeiden voor doeleinden, die van overwegend algemeen belang zijn. In de eerste plaats geldt dit voor de sector van het bijzonder onderwijs; de ter zake bestaande regeling is hoofdzakelijk ongewijzigd — zij het in eenvoudiger formulering — in het ontwerp overgenomen (artikel B 2).

Verder dient deze gelijkstelling te geschieden voor het personeel van bepaalde naamloze vennootschappen, stichtingen en andere privaatrechtelijke organisaties, waarvan de overheid soms voor haar werkzaamheid gebruik maakt of waaraan de overheid belangrijke — soms zelfs onmisbare — steun verleent.

Thans vindt laatstbedoelde gelijkstelling veelal — nl. ten aanzien van stichtingen — plaats door middel van de uitleg en toepassing van een wettelijke bepaling (artikel 3, Pensioenwet 1922).

Uit een oogpunt van rechtszekerheid verdient het geen aanbeveling in de nieuwe wet de evenbedoelde gelijkstellingen aan de jurisprudentie over te laten. Dit zou immers in de praktijk het geval worden indien hieromtrent een vage bepaling in de wet zou worden opgenomen. Anderzijds lijkt het ondoenlijk in het ontwerp een bevredigende maatstaf neer te leggen op grond waarvan gelijkstelling „automatisch” plaatsvindt. Het komt daarom wenselijk voor dat ter zake van geval tot geval bij Koninklijk besluit de nodige beslissing wordt genomen (artikel B 3). Hierbij kunnen dan voorwaarden worden gesteld, b.v. dat de invloed van de overheid in beginsel niet verandert of

dat in de samenstelling van de aandeelhouders van de N.V. geen wijziging komt. Krachtens artikel N 1 kan een dergelijke instelling tevens een schadeloosstelling aan het fonds schuldig worden, indien het personeel een verhoogd risico voor het fonds medebrengt. De gegevens betreffende evenbedoelde lichamen die voor belanghebbenden van betekenis zijn zullen jaarlijks worden gepubliceerd (artikel B 5).

De wettelijke voorwaarde van de voltooiing van een drempeltijd van zes maanden geldt eveneens voor de met tijdelijke ambtenaren en arbeidcontractanten in overheidsdienst gelijk te stellen personen in particuliere dienst, namelijk voor hen, die niet in vaste dienst zijn (artikel B 9).

Voorts dient de Kroon ten aanzien van de „gelijkgestelde” ambtenaren dezelfde bevoegdheid tot uitsluiting van het ambtenaarschap te hebben als ten aanzien van het overheidspersoneel (artikel B 7). Vanzelfsprekend zal worden bevorderd dat evenbedoelde bevoegdheden in gelijke zin zullen worden gehanteerd.

Artikelen

Artikelen B 1, B 2 en B 3

13. Artikel B 1 heeft betrekking op al degenen, die in dienst zijn van publiekrechtelijke lichamen, zulks in tegenstelling tot de artikelen B 2 en B 3, die de overige ambtenaren in de zin van de pensioenwet aangaan.

Artikel B 1, eerste lid

Met deze omschrijving wordt beoogd alle personen te omvatten die in gesalarieerde dienst zijn van de publiekrechtelijke lichamen. Het woord „rechtstreeks” heeft ten doel hen uit te sluiten, die weliswaar worden benoemd door een orgaan van een publiekrechtelijk lichaam, maar die werkzaam zijn bij een los van dat lichaam staande, niet-publiekrechtelijke instelling en uit een overheidssubsidie salaris genieten. Hun ambtenaarschap in de zin van de pensioenwet dient namelijk te steunen op artikel B 2 of B 3.

De term „publiekrechtelijk lichaam” dient in de meest ruime zin te worden opgevat; hieronder vallen dus niet alleen het Rijk, de provinciën, gemeenten en waterschappen, maar ook alle andere publiekrechtelijke lichamen en instellingen, zoals de Sociale Verzekeringsbank, de Raden van Arbeid, de Kamers van Koophandel en de verschillende fondsen, bv. het Algemeen Werkloosheidsfonds.

Artikel B 1, tweede lid

Onder *a* zijn de zgn. politieke functionarissen uitdrukkelijk uitgesloten van het ambtenaarschap. Zoals bekend zijn voor hen bij de wet van 1 augustus 1956 (*Stb.* 455) nadere regelen getroffen, zowel met betrekking tot het eigen pensioen als tot dat van hun weduwen en wezen.

Het gestelde onder *b* handhaaft de bestaande toestand dat de leden van waterschapsbesturen niet onder de ambtelijke pensioenregeling vallen (vgl. artikel 3, eerste lid, onder *c*, Pensioenwet 1922).

Het bepaalde onder *c* heeft betrekking op de bestuursleden van allerlei publiekrechtelijke instellingen die — hoewel geen functie van politiek karakter bekleedend — een positie innemen die veel meer overeenkomst vertoont met die van de politieke functionarissen dan met die van het overheidspersoneel. Als voorbeelden kunnen worden genoemd de bestuursleden van de verschillende publieke fondsen.

De onder *d* genoemde gouverneurs vervullen hun ambt gewoonlijk slechts voor een betrekkelijk korte periode, zodat een afzonderlijke regeling van hun pensioenvoorzieningen gerechtvaardigd moet worden geacht.

Voor de onder de letters *f*, *g* en *h* vallende groepen geldt, dat hun positie vele aanrakingspunten met die van personeel in de particuliere sector heeft. De ambtelijke pensioenvoorziening is nimmer op hen toepasselijk geweest: zij hebben een eigen pensioenregeling.

Artikel B 2

Getracht is voor het bijzonder onderwijs een opsomming te geven die overzichtelijker is dan die in de geldende pensioenwet.

Bij de opzet is er in beginsel van uitgegaan dat zij die onder de geldende pensioenwet vallen ook ambtenaar zullen zijn in de zin van de nieuwe pensioenwet.

a. Omvat de *bekostigde* Nederlandse instellingen van bijzonder onderwijs t.w. die instellingen, waarvan de personeelskosten voor ten minste 51 pct. door de overheid worden vergoed ingevolge een *regeling*, houdende voorwaarden voor bekostiging, toegepast of tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van de desbetreffende minister (de incidenteel gesubsidieerde instellingen vallen hier derhalve buiten, vgl. echter artikel B 3). Zodanige regelingen zijn in de eerste plaats de zgn. onderwijswetten, voorts een aantal subsidieregelingen. In het hieronder volgende overzicht wordt hiernaar tussen haakjes verwezen.

Hoewel ingevolge de onderwijswetten de personeelskosten steeds voor 100 pct. worden vergoed, is met het oog op de subsidieregelingen, die ook de mogelijkheid van een gedeeltelijke subsidiëring kennen, het percentage van 51 pct. als grens opgenomen.

Onder *instelling voor bijzonder wetenschappelijk onderwijs* zijn begrepen:

universiteiten, hogescholen, universitaire instituten (Wet op het wetenschappelijk onderwijs).

Onder *school en cursus voor bijzonder onderwijs* zijn thans begrepen:

— v.h.m.o.-scholen, avondlycea, m.o.-akte-opleidingen (Hoger-onderwijswet; Middelbaar-onderwijswet; subsidie-regelingen);

— N.O.-scholen en -cursussen (Nijverheids-onderwijswet);

— middenstandsscholen en -cursussen (Nijverheids-onderwijswet; Interimregeling subsidiëring Middenstandsonderwijs);

— S.P.O.-scholen en -cursussen (Nijverheids-onderwijswet; Rijksregeling subsidiëring sociaal-pedagogisch onderwijs 1964);

— lagere scholen, v.g.l.o.-scholen, b.l.o.-scholen (Lager-onderwijswet 1920);

— kweekscholen en C-cursussen (Kweekschoolwet);

— kleuterscholen en opleidingscholen voor kleuterleidsters (Kleuteronderwijswet);

— scholen en cursussen voor land- of tuinbouwonderwijs.

Onder *opleiding voor bijzonder onderwijs* is onder meer begrepen de opleiding volgens het leerlingwezen (Nijverheids-onderwijswet).

Onder *andere instellingen voor bijzonder onderwijs* zijn onder meer begrepen de instellingen op het gebied van het vormingswerk voor leerplichtvrije jeugd (Rijksregeling subsidiëring vormingswerk leerplichtvrije jeugd 1964).

De ingevolge de genoemde Rijksregelingen gesubsidieerde instellingen van Middenstandsonderwijs en V.L.J. vallen niet onder de Pensioenwet 1922, doch zullen dit wel onder de nieuwe Pensioenwet doen. De overige hierboven genoemde instellingen zijn te vinden in de Pensioenwet 1922, artikel 4, eerste lid, onder *a*, *a bis*, *a ter*, *c*, *d bis*, *d ter*, *e bis* en *f*.

b. Omvat de *aangewezen* Nederlandse instellingen van bijzonder onderwijs t.w. die instellingen, die ingevolge wettelijke regelingen door de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen zijn aangewezen als bevoegd om dezelfde examens af te nemen en dezelfde getuigschriften uit te reiken als overeenkomstige bekostigde instellingen.

Zodanige aanwijzingen zijn te vinden in:

artikel 157 van de Hoger-onderwijswet voor de gymnasia;
artikel 45*sexies vicies* van de Middelbaar-onderwijswet voor de overige v.h.m.o.-scholen;

artikel 21 van de Kweekschoolwet voor de kweekscholen;
artikel 95 van de Kleuteronderwijswet voor de opleidingscholen voor kleuterleidsters.

De laatstgenoemde scholen ressorteren niet onder de Pensioenwet 1922 maar zullen wel onder de nieuwe Pensioenwet vallen.

De overige genoemde scholen vielen onder de Pensioenwet 1922 ingevolge artikel 4, eerste lid, onder *a* en *c*.

Wettelijke bepalingen inzake aanwijzing van cursussen, opleidingen of andere instellingen van onderwijs bestaan thans niet en zijn waarschijnlijk ook niet in ruime mate te verwachten. Volledigheidshalve is de mogelijkheid daartoe echter opengehouden.

c. Omvat de *gelijkgestelde* Nederlandse scholen voor bijzonder lager en buitengewoon lager onderwijs, t.w. die scholen, die, hoewel niet voor bekostiging uit 's-Rijks kas in aanmerking gebracht, niettemin wat betreft het leerplan, de vakken en het aantal lessen, voldoen aan het daaromtrent bepaalde in de Lager-onderwijswet 1920. In de Pensioenwet 1922 worden deze genoemd in artikel 4, eerste lid, onder *b* en *d*.

Er zij op gewezen, dat de omschrijving van het ambtenaarschap zich niet beperkt tot het onderwijsgevend personeel, doch mede de *administrateur, de amanuensis, de stoker* e.d. omvat, beampten derhalve zonder welke het onderwijs niet naar behoren zou kunnen plaats vinden en die dan ook in toenemende mate ook op andere punten van hun rechtspositie gelijkgesteld worden met het onderwijzend personeel. Voor alle drie in de wet onder *a*, *b* en *c* genoemde groepen geldt dat de plaats van vestiging van de instelling niet van invloed is. Ook het personeel van buiten Nederland gevestigde instellingen — voor zover deze overigens aan de vereisten voldoen — valt derhalve onder de werking van het ontwerp, zoals b.v. de gesubsidieerde Christelijke lagere scholen in Antwerpen en Brussel.

De in de huidige pensioenwet in artikel 4, onder *g*, opgenomen personen verbonden aan de particuliere voorlichtingsdienst voor land- en tuinbouw enz. zijn niet in het „onderwijsartikel” opgenomen omdat deze voorlichting een ander karakter heeft dan het onderwijs. De privaatrechtelijke lichamen (landbouwmaatschappijen, -bonden en daarmee overeenkomende lichamen) waarbij bedoeld personeel in dienst is, zullen worden aangewezen door de Kroon krachtens artikel B 3. Het overgangsartikel U 2 beschermt de bestaande toestand.

Het artikel beperkt zich tot de instellingen van onderwijs, zoals dit begrip gestalte heeft gekregen in de verschillende onderwijswetten en regelingen. In afwijking van het voorstel der Staatscommissie (eindrapport, artikel B 2, eerste lid, onder 6e) is in dit artikel geen bepaling opgenomen met betrekking tot de grensgevallen. De commissie doelde hiermede onder meer op de kampen en internaten voor sociale jeugdzorg (alsmede op een aantal andere instellingen waaromtrent inmiddels geen twijfel meer bestaat). De Staatscommissie stelde voor bij algemene maatregel van bestuur richtlijnen te geven volgens welke het desbetreffende personeel onder de wet zou kunnen worden gebracht. Gezien de veelsoortigheid van de instellingen in deze sector achten de ondergetekenden het voorshands niet mogelijk een dergelijke maatregel te treffen. Het verdient daarom de voorkeur bedoelde instellingen afzonderlijk of groepsgewijs te bezien ten einde te beoordelen of het personeel via artikel B 3 onder de wet dient te worden gebracht.

Artikel B 3

Hetgeen zo juist is opgemerkt in de toelichting op artikel B 2 geldt mede ten aanzien van het voorstel van de Staatscommissie om bij algemene maatregel van bestuur algemene eisen te stellen waaraan N.V.'s e.d. dienen te voldoen wil het personeel daarvan onder de pensioenwet komen.

Zoals onder punt 12 reeds werd medegedeeld ligt het in de bedoeling de aan de Kroon toegekende bevoegdheid te gebruiken om het personeel van privaatrechtelijke instellingen van geval tot geval onder de wet te brengen; zodoende zal er gelegenheid bestaan elk desbetreffend verzoek zorgvuldig te overwegen en met name ook de financiële consequenties voor het fonds onder het oog te zien. Thans valt het personeel van honderden stichtingen, verenigingen en naamloze vennootschappen

via de artikelen 3 en 4 (eerste lid, letters *l* en *m*) onder de geldende wet zonder dat daarvoor een afzonderlijke beslissing behoeft te worden genomen. De positie van het personeel van deze lichamen met betrekking tot de nieuwe wet zal door artikel U 2 worden beschermd.

De besproken bevoegdheid van de Kroon zal voorts kunnen worden aangewend om sommige grensgevallen in de onderwijssector onder de wet te brengen, zoals het personeel van incidenteel gesubsidieerde bijzondere scholen.

Artikel B 4

Het komt gewenst voor de mogelijkheid te openen personeel van een „aangewezen” lichaam ook na de aanwijzing uit te zonderen, nl. indien het niet (meer) werkzaam is in het algemeen belang dat het subsidie wil bevorderen (eerste lid). De omstandigheden waaronder een aanwijzing kan worden ingetrokken (tweede lid) sluiten aan bij die waaronder de aanwijzing is tot stand gekomen (artikel B 3). Het derde lid beoogt bij toepassing van het eerste en tweede lid zoveel als doenlijk is rekening te houden met de belangen van het personeel.

Artikel B 5

Zoals hierboven reeds is gezegd zullen de gegevens, die voor de ambtenaren van belang zijn, betreffende de instellingen die onder artikel B 3 vallen, jaarlijks worden gepubliceerd.

Artikel B 6

Het ambtenaarschap van wachtgelders is mede van belang voor het recht op invaliditeitspensioen en op weduwen- en wezenpensioen. Voor de pensioenberekening telt de wachtgeldtijd echter slechts ten dele mee. (Men zie artikel D 3.)

Artikel B 7

De bevoegdheid van de Kroon tot uitsluiting van het ambtenaarschap is onder punt 11 reeds toegelicht.

Artikel B 8

In verband met de samenstelling en de taak van de Raad van toezicht komt het gewenst voor deze raad te horen alvorens de Kroon gebruik maakt van de belangrijke bevoegdheden, neergelegd in de artikelen B 3, B 4 en B 7.

Artikel B 9

Zoals in het algemeen gedeelte (punt 11) reeds is opgemerkt, is de aanlooptijd voor het ambtenaarschap (drempeltijd) voor degenen die een dienstverband hebben dat in het algemeen van kortere duur zal zijn — t.w. de tijdelijken en de arbeidscontractanten — in het ontwerp tot het minimum van zes maanden teruggebracht. In verband hiermede wordt erop gewezen dat krachtens artikel D 5 de drempeltijd die tot een ambtenaarschap heeft geleid, in aanmerking komt als diensttijd. Verder is van belang dat het ontwerp niet het vervuld hebben van een wachttijd eist voor het recht op pensioen. Zodoende zal op pensioengebied niets aan de vloeibaarheid van deze personeelsgroepen in de weg staan. Indien zij de overheidsdienst binnen zes maanden verlaten zullen zij dus geen „premie” verschuldigd zijn geweest. Verlaten zij de dienst nadat zij langer dan zes maanden bij de overheid werkzaam zijn geweest, derhalve nadat zij ambtenaar in de zin van de wet zijn geworden, dan zal op hen pensioenbijdrageverhaal zijn toegepast. Zij zullen dan echter steeds recht op ouderdomspensioen verkrijgen bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar, zodat het pensioenbijdrageverhaal, het aan „premie” betaalde bedrag, voor hen niet verloren gaat.

Het tweede lid bevat een bijzondere bepaling voor het personeel uit de onderwijssector ten einde te voorkomen dat het voor dit personeel feitelijk moeilijker zou zijn de drempeltijd te vervullen dan voor ander personeel. Bij het onderwijs vertoont het begin van de loopbaan namelijk veelvuldige wisseling van werkring en daarenboven dikwijls ook hiaten; deze verschijnselen komen buiten het onderwijs veel minder voor.

Het derde lid noemt enkele gevallen waarin geen drempeltijd behoeft te zijn vervuld om het ambtenaarschap te verwerven. In vele gevallen kan namelijk worden gesproken van voortzetting van een loopbaan.

Artikelen B 10 en B 11

Deze bepalingen hebben ten doel door de verstrekking van in- en uittreeberichten het ambtenaarschap zodanig af te bakenen, dat de belanghebbende en de fondsadministratie steeds op de hoogte worden gehouden. Het intreebericht moet worden beschouwd als een voor beroep vatbare beslissing van het orgaan. Ingeval de directie en het orgaan van mening verschillen over het ambtenaarschap van een belanghebbende kan dit niet met terugwerkende kracht eindigen (artikel B 11, derde lid).

Verwacht mag worden dat de directie deze artikelen als grondslag gebruikt voor een doelmatige administratie van het ambtenaarschap.

Artikel B 12

Dit betreft personen die in dienst van verscheidene lichamen hetzelfde werk doen, b.v. de districts-gemeenteontvanger. Het artikel legaliseert de veelal bestaande praktijk, dat een van de betrokken gemeenten het nodige voor de uitvoering van de pensioenwet verricht.

HOOFDSTUK C

BIJDRAGE EN VERHAAL

Algemeen

Grondslagadministratie

14. De wijze waarop in de huidige wet de pensioengrondslag is geregeld veroorzaakt een onevenredige hoeveelheid administratie en leidt bovendien soms tot onzekerheid. De duizenden-een organen die mede bij de uitvoering van de pensioenwet zijn betrokken slagen er dikwijls niet in deze administratie tijdig te verwerken, waardoor achterstanden ontstaan die vaak zeer moeilijk zijn in te lopen. Een belangrijke oorzaak van de administratieve omslag ligt in de tegenwoordige wettelijke eis (artikel 33, P.W. 1922) dat bij elke weddeverandering de pensioengrondslag opnieuw wordt vastgesteld. Dientengevolge wordt elke wijziging in de bestanddelen van de pensioengrondslagen — thans ongeveer een miljoen per jaar — herleid tot een jaarbedrag en geregistreerd, dikwijls nog met terugwerkende kracht. Weliswaar is bij het Koninklijk besluit van 19 november 1957 (*Sib.* 477) de administratieve verwerking van de steeds wassende stroom mutatie-opgaven reeds vereenvoudigd, maar wetswijziging op dit punt kan de gang van zaken nog verbeteren.

Hier komt nog bij dat — aangezien de bijdrage aan het fonds door de organen thans berekend wordt over de som van de pensioengrondslagen van de op 1 januari van elk jaar in dienst zijnde ambtenaren — over die peildatum terugreikende mutaties in deze grondslagen hun weerslag moeten hebben op de bijdrage.

De hierboven bedoelde somtijds bestaande onzekerheid ontstaat, wanneer het aan twijfel onderhevig is, welke aan een betrekking verbonden inkomsten als „vast” mogen worden beschouwd.

De door de Staatscommissie voorgestelde veranderingen op bovenbedoelde terreinen gaan niet ver genoeg. Ten einde de geschetste bezwaren weg te nemen is een oplossing gezocht in de richting van een zo nauw mogelijke aansluiting bij de administratief vastgelegde feiten.

Voor de bijdragebetaling door de organen gaat het ontwerp uit van het begrip bijdragegrondslag. Het orgaan stelt jaarlijks de bijdragegrondslag over het voorafgaande jaar vast voor elke betrekking van de ambtenaar afzonderlijk. De bijdragegrondslag over een bepaald jaar is in beginsel het totale bedrag dat de ambtenaar dat jaar ter zake van zijn betrekking in geld heeft ontvangen, het zgn. ambtelijk inkomen. Enkele met name genoemde inkomsten worden om voor de hand liggende

redenen voor de bepaling van dat inkomen niet in aanmerking genomen. Nabetalingen, t.w. betalingen die zijn gedaan na het jaar waarop zij betrekking hebben, brengen geen wijziging meer in een reeds vastgestelde bijdragegrondslag maar komen tot uitdrukking in de eerstvolgende bijdragegrondslag. De organen kunnen nu onmiddellijk na afloop van het kalenderjaar het ambtelijk inkomen totaliseren. Zij kunnen dan de aan het fonds verschuldigde bijdrage berekenen wetende, dat hier — behoudens het toezicht door de directie van het fonds — achteraf geen wijziging meer in wordt gebracht.

Verder is voorgeschreven, dat het orgaan in het algemeen op de pensioenbijdrage maandelijks een evenredig voorschot betaalt berekend over het ambtelijk inkomen van de ambtenaren in de voorafgaande maand. Deze maandelijks storting zullen dan in hetzelfde vlak komen te liggen als die van loonbelasting en verzekeringspremies, terwijl een gelijkmatige geldstroom in het fonds zal vloeien. Vanzelfsprekend worden deze voorschotten in mindering gebracht op de betaling van de pensioenbijdrage over de bijdragegrondslag, waarvan de vaststelling eerst na ommekomst van het jaar kan plaats vinden.

Behalve administratieve vereenvoudiging mag van een dergelijke regeling voor de ambtenaar en de organen grotere zekerheid worden verwacht.

Afschaffing grondslagbegrenzing

15. Het maximum van de pensioengrondslagen krachtens de Pensioenwet 1922 bedroeg per 1-1-1965 f 33 153. Dientengevolge bedraagt het maximum pensioen thans 70 pct. van even genoemd grensbedrag.

Het grensbedrag, dat vroeger f 20 000 bedroeg, is bij de Pensioenmaatregelen 1963 op f 26 426 gebracht en welvaartsvast gemaakt zodat het sindsdien aanzienlijk is gestegen. Hoewel de Staatscommissie voorstelde het grensbedrag in de nieuwe wet te binden aan het — wettelijk vastgestelde — salaris van een raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden ziet de Regering niet voldoende reden een grensbedrag in de nieuwe wet op te nemen. Enerzijds zou dit bij de opvolging van genoemd voorstel maar voor een betrekkelijk gering aantal functionarissen gelden zodat daaraan geen financieel gewicht kan worden toegekend. Anderzijds ziet de Regering thans geen genoegzame reden voor die functionarissen af te wijken van het pensioenpeil van 70 % van het salarispeil, dat zij als richtinggevend voor het gehele overheidspersoneel — behalve voor de laagst-bezoldigden die 77,5—75 % pensioen genieten — heeft aanvaard. Hierbij dient te worden bedacht dat in het vervolg dus over het volle salaris bijdrage (en verhaal) zal dienen te worden betaald.

Artikelen

16. Artikel C 1, eerste lid

Inkomsten die niet in geld zijn ontvangen behoren niet tot het ambtelijk inkomen. Inkomsten in natura zullen dus niet in de bijdragegrondslag tot uitdrukking komen. Indien men dit laatste wel wenst zal het orgaan deze inkomsten in geld moeten waarderen en bij de bezoldiging moeten optellen. Voor het genot van dergelijke inkomsten in natura zal dan een inhouding op de bezoldiging plaats kunnen vinden. Ook deze regeling zal tot administratieve vereenvoudiging bijdragen.

Ten einde — voor wat de inkomsten in natura betreft — de overgang naar dit stelsel, waar nodig, zo geleidelijk mogelijk te doen plaats vinden — en mede ter bescherming van belanghebbenden tegen vertragingen bij de administratieve organen — is in het overgangsrecht een vijfjarige termijn voorzien gedurende welke de overschakeling kan plaats vinden.

De inkomsten die van het ambtelijk inkomen zijn uitgezonderd zijn zo beperkt mogelijk gehouden; zij liggen naar het voorkomt voor de hand. Alle toelagen en uitkeringen die hier niet zijn genoemd vallen dus onder het ambtelijk inkomen. Deze eenvoudige opzet van de bijdragegrondslag zal ongetwijfeld de administratieve werking daarvan vergemakkelijken.

Onder *a* wordt b.v. bedoeld de overneming door de overheid van de premie die de ambtenaar is verschuldigd krachtens

tens de Algemene Ouderdomswet en de Algemene Weduwen- en Wezenwet. Ook valt onder deze omschrijving het zgn. werkgeversaandeel in de premie voor ziektekostenverzekeringen, zoals de zgn. IZA-regelingen.

Met de inkomsten onder *h* zijn bedoeld incidentele uitkeringen zoals bij ambtsjubilea en de uitkeringen ter tegemoetkoming in of ter vergoeding van ziektekosten en dergelijke, dus niet de periodieke vakantie-uitkering.

Artikel C 1, tweede lid

Vermindering van het ambtelijk inkomen ten gevolge van de hier vermelde omstandigheden dient niet tot vermindering van de grondslag — en deswege tot verlaging van een eventuele pensioenaanspraak — te leiden.

Het inkomen uit overwerk is hiervan uitgezonderd omdat dit gedurende ziekte e.d. niet wordt doorbetaald.

Artikel C 2

Zowel voor het orgaan als voor het fonds is het van belang dat de bijdragegrondslagen spoedig vaststaan. De directie ziet hierop toe en kan hieromtrent krachtens artikel C 8 voorschriften geven.

Artikel C 3

Overeenkomstig de wens van de Staten-Generaal en de bestaande regeling wordt voorgesteld het bijdragepercentage in de wet vast te leggen. Het percentage van 24 is laatstelijk vastgesteld bij de wet van 25 juli 1964, (*Stb.* 320).

Het derde en vierde lid komen overeen met de aanvulling die artikel 36, eerste lid, van de bestaande wet bij de zgn. Saneringswet (*Stb.* 1961, 66) heeft gekregen.

Artikel C 4

In de eerste twee leden is voor de betaling van de bijdrage aan het fonds een regeling voorzien die meer is aangepast aan de betalingsverplichtingen van het fonds dan de tegenwoordige krachtens welke de betaling jaarlijks vóór 31 december moet plaats vinden (artikel 36, tweede lid, Pensioenwet 1922). In de tweede volzin van het tweede lid is de mogelijkheid geopend dat de directie voor bepaalde organen een afwijkende regeling treft voor de voorschotbetaling. Op deze wijze kan b.v. rekening worden gehouden met de administratie van kleinere organen voor welke maandelijks storting wellicht bezwaren zouden kunnen opleveren.

Artikel C 5

Dit artikel regelt de financiële gevolgen van het automatisch medetellen van de drempeltijd als voor pensioen geldige diensttijd.

Artikel C 6

Daar de wachtgeldtijd slechts voor de helft of een vierde als voor pensioen geldige diensttijd medetelt komt het redelijk voor het percentage van de bijdrage dienovereenkomstig lager vast te stellen.

Blijkens het zesde lid geldt de regeling van de maandelijks voorschotbetaling — voor de pensioenbijdrage opgenomen in artikel C 4, tweede lid — ook voor de wachtgeldtijdbijdrage.

Artikel C 7

De bestaande berekening van het verhaal van een deel der pensioenbijdrage op de ambtenaar is gehandhaafd. Ook voor de drempeltijd- en wachtgeldtijd-bijdrage geldt een verhaalregeling omdat de drempeltijd geheel en de wachtgeldtijd gedeeltelijk medetelt als diensttijd.

Artikel C 7, derde lid

Reservering wegens toekomstig verhaal zou kunnen plaats vinden voor tijdelijke ambtenaren en arbeidscontractanten gedurende de drempeltijd. Verhaal van de gehele bijdrage zou in aanmerking komen wanneer de ambtenaar in zijn zuiver persoonlijk belang verlof heeft. Het gedeeltelijk verhaal of het

niet-toepassen van verhaal zou kunnen worden overwogen wanneer de diensttijd van de ambtenaar niet medetelt.

HOOFDSTUK D

DIENSTTIJD

Medetellende externe diensttijd

17. De diensttijd is een van de drie factoren in het product van diensttijd, pensioenpercentage per dienstjaar en middelsom van berekeningsgrondslagen (pensioengrondslag of middelsom van pensioengrondslagen in de huidige wet) dat het pensioenbedrag oplevert. Voordat echter de in deze berekening op te nemen diensttijd kan worden vastgesteld moet eerst in het algemeen worden bepaald welke tijd in beginsel voor pensioen geldig is en welke bijzondere factoren de waarde van deze tijd beïnvloeden. Dit gebeurt in hoofdstuk D, dat onder meer dezelfde stof behandelt als de artikelen 56 en 58 van de geldende wet.

Overeenkomstig het ontwerp van de Staatscommissie en de geldende wet kent het ontwerp het gratis medetellen van de tijd doorgebracht als militair, als deelgenoot in de zin van de Spoorwegpensioenwet, in kerkelijke betrekkingen en in betrekkingen ten laste van de geldmiddelen van Suriname en de Nederlandse Antillen.

Voor wat betreft de tijd in militaire beroepsdienst en als spoorwegbeambte doorgebracht kan men veronderstellen dat het kosteloos medetellen van diensttijd over-en-weer in ongeveer dezelfde mate geschiedt, zodat de lasten en baten op dit stuk elkaar opheffen.

Ten aanzien van de andere medetellende tijd gaat deze veronderstelling niet op maar is medetelling gerechtvaardigd op grond van historische overwegingen enerzijds en anderzijds — wat de dienstplichttijd betreft — uit het oogpunt van de bijzondere verplichtingen van de overheid jegens het desbetreffende personeel.

Hierbij zij opgemerkt dat het kosteloos medetellen van evenbedeelde diensttijd gebonden is aan de vervulling van enkele voorwaarden; deze zijn dat bedoelde tijd moet voorafgaan aan de burgerlijke diensttijd en — behalve voor wat betreft de dienstplichttijd — niet langer dan een jaar voor de aanvang van laatstbedoelde tijd moet zijn geëindigd. De strekking hiervan is dat men bij vervulling van deze voorwaarden kan spreken van één loopbaan.

De leeftijds grens van 18 jaar in de bestaande wet voor het medetellen van diensttijd voor pensioen is in het ontwerp niet overgenomen. Het is namelijk wenselijk dat gelijktijdig met de verwerving van het ambtenaarschap — dat is tevens het begin van het verhaal van de pensioenbijdrage op de ambtenaar — een aanvang wordt gemaakt met de opbouw van de pensioenaanspraken.

Afschaffing inkoopstelsel en medetelling drempeltijd

18. Het stelsel van inkoop van diensttijd (d.i. het door betaling van een zgn. inkoop som voor pensioen geldig maken van diensttijd) dat in de huidige wet is neergelegd heeft verschillende bezwaren. In de eerste plaats betreffen deze de ingewikkeldheid van de voorschriften waardoor de administratieve uitvoering onvermijdelijk omslachtig is en slechts ingewijden daarin de weg weten.

In de tweede plaats is kritiek mogelijk op de financiële opzet van het inkoop tarief. Verder heeft het facultatieve karakter van de inkoop een nadelige invloed op het fonds. Bovendien leidt dit facultatieve karakter er toe dat belanghebbenden dikwijls uit onwetenschap in verzuim zijn.

Afschaffing van het geldend inkoopstelsel heeft daarom bij het ontwerpen van een nieuwe pensioenwet steeds voor ogen gestaan.

Indien het overheids- en semi-overheids personeel óf onmiddellijk bij het indiensttreden óf na een bepaald aantal (zes) maanden dienst (drempeltijd) ambtenaar in de zin van de

pensioenwet wordt is er voor de toekomst in het algemeen geen behoefte meer aan de inkoop van diensttijd, doorgebracht voordat de ambtenaar onder de werking van de wet viel. Slechts met betrekking tot de drempeltijd zou dit het geval kunnen zijn.

Op grond van het bovenstaande is echter voor het voor pensioen geldig maken van drempeltijd niet het instituut van de inkoop behouden maar is bepaald dat de drempeltijd *van rechtswege* in aanmerking komt als diensttijd, zodra daarop het ambtenaarschap volgt. De bijdrage aan het fonds voor het medetellen van de drempeltijd als diensttijd is in hoofdstuk C geregeld (artikel C 5).

Ten einde het verleden op het gebied van de inkoop volledig af te sluiten is in hoofdstuk V nog eenmaal de gelegenheid geopend tot inkoop van vroegere diensttijd. Dit is het zogenaamde *generaal pardon* waarop reeds dikwijls, en van verschillende zijden, is aangedrongen.

Wachtgeldtijd

19. Getracht is ook voor de wachtgelders een redelijke voorziening te treffen die geen grote administratieve omslag zal veroorzaken. Het was met het oog op de vereenvoudiging noodzakelijk de zgn. behoudsverzekering af te schaffen en de inkoop niet over te nemen. Van beide regelingen profiteren thans echter de wachtgelders zodat voor hen naar een aanvaardbare compensatie moest worden gezocht. Men moet immers steeds in het oog houden dat de wachtgelder buiten eigen schuld of toedoen uit zijn ambtelijke — in beginsel dikwijls als duurzaam bedoelde — loopbaan wordt gestoten, zodat op de werkgever de plicht rust hem in de gevolgen daarvan tegemoet te komen. Tot deze gevolgen behoort ook de leemte die ontstaat in zijn ouderdomsvoorziening en in de pensioenvoorziening van zijn nabestaanden. Aanvankelijk is overwogen de wachtgelder een pensioenverhoging te verlenen die verband houdt met de verhouding tussen het uitbetaalde wachtgeld en het bedrag waarnaar het wachtgeld is berekend. Aangezien deze methode in verband met de vele mutaties in de berekeningsfactoren waarschijnlijk zeer veel administratie zou meebrengen, is in plaats daarvan als oplossing gekozen een vast gedeelte van de wachtgeldtijd mede te tellen als diensttijd. Verder blijft de wachtgelder ook na zijn ontslag gedurende de tijd dat hij op wachtgeld is, ambtenaar in de zin van de pensioenwet, zodat het invaliditeitsrisico zolang gedekt blijft.

Voor het bepalen van de mate waarin de wachtgeldtijd als diensttijd behoort mede te tellen is overwogen dat de kansen van wachtgelders om een nieuwe betrekking te vinden kleiner zijn, naarmate zij op oudere leeftijd worden ontslagen én naarmate zij langer in dienst zijn. In de tegemoetkoming in de nadelige gevolgen voor de pensioenvoorziening van de wachtgelder dient daarom met beide genoemde factoren rekening te worden gehouden, zulks naar analogie van artikel 3, derde lid, van het Rijkswachtgeldbesluit 1959. Dienovereenkomstig bevat het ontwerp de bepaling dat de wachtgeldtijd voor een kwart medetelt als diensttijd, indien de som van leeftijd en diensttijd bij ontslag nog geen 60 bedraagt en voor de helft als deze som 60 of meer is.

In afwijking van het voorontwerp der Staatscommissie is echter voorgesteld voor het medetellen van de wachtgeldtijd aan het desbetreffend lichaam een bijdrage voor het fonds in rekening te brengen (artikel C 6). Deze zal de helft van de normale bijdrage belopen als de wachtgeldtijd voor de helft, en een kwart als deze tijd voor een vierde voor pensioen medetelt. In dezelfde verhouding zal het orgaan een deel van deze bijdrage op de wachtgelder moeten verhalen. Er is namelijk geen reden om de wachtgelders in dit opzicht anders te behandelen dan de ambtenaren.

Artikelen

20.

Artikel D 1

Dit artikel handelt alleen over de tijd die ná het tijdstip van de inwerkingtreding van de nieuwe wet zal worden doorge-

bracht. Diensttijd doorgebracht bij de Republiek Indonesië telt slechts mede, voor zover deze diensttijd krachtens de geldende uitleg van de Pensioenwet 1922 medetelt voor Nederlands pensioen; dit ligt besloten in het overgangartikel T 4, dat handelt over de tijd doorgebracht vóór de inwerkingtreding van deze wet.

Artikel D 2

De diensttijd bedoeld in artikel D 1, onder *b, c, d* en *e*, telt alleen *op verzoek* mede. Voor de belanghebbende kan het immers voordeliger zijn wanneer die diensttijd met een afzonderlijk pensioen wordt vergolden.

Verder telt evenbedoelde diensttijd alleen mede wanneer deze voorafgaat aan ambtelijke tijd en slechts voor zover niet samenlopend met tijd als ambtenaar doorgebracht.

Artikel D 3

Krachtens artikel A 1, onder *j*, wordt onder wachtgeld verstaan: elke periodieke uitkering door een orgaan toegekend uit hoofde van onvrijwillige werkloosheid. Hieronder vallen behalve de bekende wachtgelden wegens opheffing van betrekking of reorganisatie, de uitkeringen op grond van het Algemeen Rijksambtenarenreglement en de Uitkeringsregeling 1952 en die op grond van andere regelingen, welke dienovereenkomstige bepalingen bevatten.

Als tijd op wachtgeld doorgebracht moet ook worden aangemerkt de tijd gedurende welke de uitvoering of verdere uitvoering van de desbetreffende wachtgeldregeling is opgeschort wegens doorbetaling van bezoldiging uit hoofde van ziekte of ongeval (artikel 12, eerste lid, Rijkswachtgeldregeling 1959).

Artikel D 4

Hier vindt men de zgn. dubbeltelling van diensttijd in de tropen of in bepaalde bij algemene maatregel van bestuur aangewezen gebieden (thans Pensioenwet 1922, artikel 58, eerste lid, onder *b*). Overwogen is of de verbeteringen in de hygiënische omstandigheden en in de medische zorg in de streken rondom de evenaar afschaffing of vermindering van deze dubbeltelling zouden gedogen. Een dergelijke stap lijkt echter thans nog niet verantwoord. Weliswaar kan men bovenbedoelde verbeteringen hier en daar aanwijzen, maar hiertegenover kan men deze in andere streken niet of nog niet vaststellen. Nu van een algemene en bestendige verbetering in de bewuste gebieden nog niet kan worden gesproken is handhaving in beginsel van de bestaande regeling noodzakelijk. Dit neemt niet weg dat de aanwijzing bij algemene maatregel van bestuur van de niet-tropische gebieden, waarvoor de dubbeltelling ook geldt, — dit zijn thans: China, India, Pakistan, Japan, Korea, Iran en Irak — mede uit bovenvermeld gezichtspunt nader dient te worden bezien. Verder zij opgemerkt dat de werkingssfeer van deze bepaling is uitgebreid tot alle ambtenaren, nu, meer dan vroeger, ook personeel dat onder andere departementen dan dat van Buitenlandse Zaken behoort, buitenslands werkzaam is, ook in de tropen.

Artikel D 5

Na beëindiging van de drempeltijd dient het hiaat in de opbouw van de oudedagsvoorziening ongedaan te worden gemaakt. De financiële regeling van deze automatische medetelling is opgenomen in artikel C 5. Deze regeling geldt ook voor de gevallen waarin het ambtenaarschap door aanstelling in vaste dienst reeds ontstaat vóór ommekomst van de gewone drempeltijd van zes maanden.

HOOFDSTUK E

HET RECHT OP AMBTENARENPENSIOEN

Algemeen

Ouderdomspensioen

21. Het ontwerp beperkt de gevallen waarin dadelijk na ontslag recht op pensioen ontstaat tot twee, nl. bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar: ouderdomspensioen, en bij invaliditeit:

invaliditeitspensioen. De verdergaande voorstellen van de Staatscommissie op dit punt komen hierna aan de orde.

Een ander belangrijk voorstel van de Staatscommissie in dit verband, namelijk de afschaffing van de wachttijden voor het recht op pensioen, hebben de ondergetekenden tot het hunne gemaakt (men zie onder punt 24).

Voor het ouderdomspensioen brengt het ontwerp geen verandering. Ampel is overwogen de leeftijdsgrens van 65 jaar naar boven te verschuiven. De gedachte ligt immers voor de hand dat deze leeftijdsgrens kan worden verhoogd nu de gemiddelde levensduur de laatste tientallen jaren geleidelijk is gestegen: er worden meer mensen per leeftijdsgroep oud. Men kan echter alleen tot pensionering op hogere leeftijd overgaan indien men de overtuiging heeft dat de mensen in het algemeen ook tot hogere leeftijd dan vroeger geheel tegen hun taak opgewassen blijven. Doch deze overtuiging heeft de bestudering van de feiten niet kunnen schenken. Men zie voor dit vraagstuk ook het rapport betreffende de pensioengerechtigde leeftijd van de voor bestudering van dit onderwerp ingestelde subcommissie van de Staatscommissie voor de pensioenwetgeving (publikatie nr. 2). Voorts wijzen de ondergetekenden er op dat de Algemene Ouderdomswet het pensioen op 65-jarige leeftijd doet ingaan. Het ontwerp handhaaft de algemene pensioengerechtigde leeftijd daarom op 65 jaar.

Indien de ambtenaar bij ontslag niet in aanmerking komt voor dadelijk ingaand pensioen verkrijgt hij in het algemeen uitzicht op pensioen bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar. Dit uitzicht gaat bij het bereiken van evengenoemde leeftijd over in het recht op ouderdomspensioen.

Als nieuwe mogelijkheid, naast het gewone ouderdomspensioen op 65-jarige leeftijd, heeft de Staatscommissie nog voorgesteld in plaats daarvan een zgn. dienstijdpensioen te verlenen aan de ambtenaar die op de leeftijd van 60 jaar ten minste 40 jaren dienst heeft. Zij wijst daarbij op een aldus te verkrijgen verrijking van de pensioneringsmogelijkheden en op de rechtvaardigheid van het genot van pensioen voor de ambtenaar die aan de zoëven genoemde voorwaarden voldoet. De Staatscommissie is verder van mening dat een veelvuldig gebruik van een dergelijke pensioenvorm niet waarschijnlijk is. De Regering is door deze motivering van de Staatscommissie niet overtuigd. Niet alleen rijzen er financiële bezwaren — de ondergetekenden zien namelijk niet in dat van een dergelijke pensioneringsmogelijkheid weinig gebruik zou worden gemaakt — maar ook meent de Regering dat deze pensioenvorm ongelijkheid tussen de ambtenaren zou scheppen omdat velen op 60-jarige leeftijd nog geen 40 dienstjaren kunnen hebben.

Bovendien zou pensionering op 60-jarige leeftijd in strijd zijn met de hierboven ontwikkelde gedachte van de juistheid van de 65-jarige leeftijd als algemene pensioengerechtigde leeftijd.

Afschaffing vervroegd ouderdomspensioen

22. De Staatscommissie (blz. 39, 94 e.v. van haar eindrapport) stelt afschaffing voor van het bestaande vervroegd ouderdomspensioen en invoering van het vrijwillig ouderdomspensioen. Weliswaar stelt de Staatscommissie ook nog een bijzonder ouderdomspensioen voor in bepaalde gevallen — voor enkele bij algemene maatregel van bestuur aangewezen personeelsgroepen bij ontslag op of na de 60-jarige leeftijd — maar dit kan worden beschouwd als een uitzondering op de afschaffing van het vervroegd ouderdomspensioen.

Het recht op vrijwillig ouderdomspensioen zou moeten ontstaan indien bij ontslag de leeftijd van 60 jaar is bereikt en de dienstverhouding in overeenstemming tussen orgaan (werkgever) en ambtenaar is beëindigd. De Staatscommissie had blijkens haar toelichting — eindrapport, blz. 95, punt 3 — hierbij de gevallen op het oog waarin er geen aanwijsbare gronden voor afkeuring zijn, maar waarin het nochtans zowel in het belang van de ambtenaar als in het dienstbelang is dat „de te zware dagtaak wordt neergelegd.”

Dit voorstel heeft de Regering niet overgenomen op grond van de volgende bedenkingen.

a. De kosten zijn onoverzienbaar en zouden zelfs hoog kunnen oplopen.

b. Het is in strijd met de gedachte, die mede in het ontwerp ligt besloten, de ambtenaren zo lang als redelijkerwijs mogelijk is in het arbeidsproces te houden, wanneer men de mogelijkheid opent de dienst vrijwillig met pensioen te verlaten, zonder dat van invaliditeit sprake is.

c. Het is niet uitgesloten dat de vereiste overeenstemming tussen dienstleiding en ambtenaar in de praktijk een wassen neus zou blijken, zulks tot schade van het fonds.

In de gevallen die de Staatscommissie op het oog had zal moeten worden voorzien door, hetzij het verlenen van invaliditeitspensioen, hetzij het hierna te bespreken ongeschiktheidsontslag gevolgd door een voorziening op de voet van wachtgeld. Bovendien zal een oplossing voor de hier veelal bedoelde gevallen in de hand kunnen worden gewerkt door grotere aandacht voor het bedrijfskundige gezichtspunt bij keuringen.

Daarentegen kon de Regering instemmen met het voorstel tot afschaffing van het bestaande vervroegd ouderdomspensioen. De in de huidige wet neergelegde mogelijkheid van het vervroegd ouderdomspensioen geeft recht op dadelijk ingaand pensioen aan personen, aan wie op of na de 55-jarige leeftijd niet op eigen verzoek eervol ontslag is verleend uit een zgn. slijtende betrekking (politie, brandweer, verpleegsters, loodsen, stokers e.d.). Tegen deze vorm van pensionering bestaan onder meer de volgende bezwaren.

1e. De eis van ontslag niet op verzoek kan leiden tot onderschatting door de dienst van het persoonlijk belang van de ambtenaar bij voortzetting van het dienstverband.

2e. De hoge kosten van de vervroegde pensionering drukken via de bijdrage aan het fonds thans mede op lichamen die geen of weinig slijtende betrekkingen te vervullen hebben.

3e. De vervroegd-gepensioneerden kunnen gewoonlijk geen 40 dienstjaren behalen zodat hun pensioen soms gevoelig beneden het maximum blijft.

Verscheidene diensten hebben voor de bekleders van sommige betrekkingen echter volstrekt behoefte aan de mogelijkheid van ontslag louter op grond van het bereikt hebben van een bepaalde leeftijd (politie, brandweer, duikers, vlieg-instructeurs, e.d.). Ook de scherpste functionele bedrijfskeuring kan hier niet in voorzien. Verder scheidt een vaste leeftijdsgrens zowel voor betrokkenen als voor de dienst zekerheid en rust.

Ten einde zowel de hierboven opgesomde bezwaren te ontgaan als tegemoet te komen aan evenbedoelde behoefte wordt — met afschaffing van het bestaande vervroegd ouderdomspensioen — onder de nieuwe wet aan de volgende regeling gedacht. De overheids- en semi-overheidsorganen dienen in de rechtspositieregeling van hun personeel desgewenst te voorzien in de mogelijkheid van een „functioneel leeftijdsontslag”. Het Rijk kan hierbij de toon aangeven.

Aldus zal bij algemene maatregel van bestuur een aantal rijksbetrekkingen kunnen worden aangewezen waaruit ontslag wordt verleend bij het bereiken van een bepaalde leeftijd, die niet voor alle betrekkingen dezelfde behoefte te zijn. De leeftijdsgrens zal dan voor beide „partijen” moeten gelden ten einde het hierboven onder 1e. genoemde gevaar te vermijden. Slechts indien de dienstleiding en de ambtenaar zulks wensen en hij voor de verdere vervulling van zijn betrekking wordt goedgekeurd zal een uitzondering op de regel van het leeftijdsontslag kunnen worden gemaakt. Het leeftijdsontslag zal gepaard moeten gaan met een voorziening op de voet van wachtgeld. De met wachtgeldtijd gelijk te stellen tijd na het ontslag zal dan als het ontwerp wet is geworden (zie hierboven onder Diensttijd, punt 19) gedeeltelijk medetellen als diensttijd voor pensioen. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan het hierboven onder 3e. genoemde bezwaar van de huidige regeling.

Invaliditeitspensioen

23. In de formulering van de voorwaarden van het gewone invaliditeitspensioen is geen wezenlijke verandering gebracht.

De in de tegenwoordige wet bestaande bijzondere voorziening bij invaliditeit die het rechtstreeks gevolg is van de dienstuitoefening, het zgn. verhoogd invaliditeitspensioen, is in het ontwerp niet overgenomen. De ondergetekenden achten het niet juist in de nieuwe pensioenwet de oorzaak van de arbeidsongeschiktheid van invloed te doen zijn op het uitkeringsniveau. Zulks geschiedt evenmin in het ontwerp van de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering. Gezien het voorgestelde — thans reeds geldende — hoogste peil van het invaliditeitspensioen (80 pct.) bestaat er naar het oordeel van de Regering geen voldoende grond voor het handhaven van een afzonderlijke pensioenaanspraak voor de gevallen waarin de dienstuitoefening een overheersende rol heeft gespeeld bij het ontstaan van de invaliditeit. De nadruk dient ten deze te vallen op het totstandbrengen van een goede verzorging en daarbij is de oorzaak van de invaliditeit in het algemeen niet van betekenis. Voor bijzondere gevallen kan een reglementaire voorziening worden getroffen.

Overigens zij opgemerkt dat het aantal toekenningen van verhoogde invaliditeitspensioenen ten laste van het fonds steeds zeer laag is geweest, niet meer dan enkele tientallen per jaar tegenover de aanzienlijk meer dan duizend per jaar toegekende gewone invaliditeitspensioenen. Over de jaren 1957 tot en met 1961 bedroeg het aantal verhoogde invaliditeitspensioenen gemiddeld 25 per jaar, dat is ongeveer 2 pct. van het aantal gewone invaliditeitspensioenen.

Naast een beperking van het bestaande uitgesteld invaliditeitspensioen stelde de Staatscommissie een uitgesteld dienstinvaliditeitspensioen voor, namelijk als een na ontslag opkomende invaliditeit aan de vroegere dienstuitoefening kan worden toegeschreven. Dit voorstel van de Staatscommissie is niet overgenomen omdat het de ondergetekenden wil voorkomen dat beide vormen van het uitgesteld invaliditeitspensioen, dus onverschillig of de invaliditeit al dan niet wegens de dienstuitoefening is ontstaan, niet voldoende gemotiveerd zijn. De ondergetekenden zien namelijk — behoudens de zgn. nawerking van een maand — geen voldoende rechtsgrond voor een pensioenvoorziening betreffende een na dit ontslag optredende invaliditeit. Weliswaar beperkt de Staatscommissie de aanspraakgevende invaliditeit tot die ziekten of gebreken, waarvan op grond van geneeskundige of ambtelijke gegevens moet worden aangenomen dat zij in aanleg reeds aanwezig waren op het tijdstip van ontslag. Dergelijke gevallen zullen zich in het algemeen echter slechts zeer zelden voordoen, omdat de ambtenaar bij elk vermoeden van belangrijke ziekten of gebreken vóór ontslag stellig zal worden gekeurd. Het verdient naar het oordeel van de Regering geen aanbeveling voor bedoelde bijzondere gevallen afzonderlijke pensioenrechten in stand te houden of te scheppen. Bovendien zou het waarschijnlijk praktische moeilijkheden opleveren om de vereiste gegevens achteraf — wellicht jaren na het ontslag — voldoende duidelijk te voorschijn te doen treden.

In het overgangsrecht (artikel U 15) is een bepaling opgenomen krachtens welke de reeds ontslagen ambtenaren nog gedurende vijf jaren hun uitzicht op een uitgesteld invaliditeitspensioen behouden.

Afschaffing wachttijden

24. Het ontwerp eist niet het vervuld hebben van een bepaalde diensttijd (wachttijd) alvorens recht op pensioen kan bestaan. Sinds de wet van 14 januari 1954 (*Srb.* 5) bedraagt de algemene wachttijd 7 jaar; voor het invaliditeitspensioen is deze 5 jaar en voor het uitgesteld pensioen na ontslag op eigen verzoek of na niet-eervol ontslag 10 jaar. Voor het verhoogd invaliditeitspensioen (bij invaliditeit ten gevolge van de dienstuitoefening) en het weduwen- en wezenpensioen is geen wachttijd vereist.

In het verleden heeft men een wachttijd vooral nodig geacht in verband met de vrees voor misbruik, gegrond op het aanvankelijk (in 1922) voor alle pensioenen geldende minimumpensioenbedrag van 30 pct. van de pensioengrondslag. Na afschaffing, behalve voor het invaliditeitspensioen, van dit minimum is de wachttijd echter blijven gelden.

Voor het uitgesteld ouderdomspensioen is steeds als argument voor een wachttijd aangevoerd, dat de overheid pas na enige duur van de ambtelijke dienst tot een pensioenvoorziening verplicht is. Ook achtte men het niet gewenst op dit stuk te vrijgevig te zijn ten einde schadelijk personeelsverloop niet te bevorderen. Hierbij dient verder nog te worden bedacht, dat volgens de tot 1 januari 1957 geldende regeling elke gewezen ambtenaar die eenmaal in het genot was van uitgesteld pensioen, in zijn hoedanigheid van gepensioneerd ambtenaar voor zijn na te laten betrekkingen een uitzicht had op een volledig weduwen- en wezenpensioen, omdat het bedrag van dit laatste pensioen vóór 1 januari 1957 onafhankelijk was van de diensttijd van de (gewezen) ambtenaar.

In dit verband is het verder van belang op te merken, dat de samenstelling van het personeel dat onder de pensioenwet valt een ingrijpende wijziging heeft ondergaan sinds de minder bestendige groep der arbeidscontractanten na twee of vijf jaar dienst het ambtenaarschap verwerft. Dit klemte te meer nu in het ontwerp de aanlooptijd — drempeltijd — voor het ambtenaarschap voor de tijdelijke ambtenaren en de arbeidscontractanten tot zes maanden is teruggebracht. Het behoeft geen betoog, dat het voor deze groep, die soms korte tijd onder de pensioenwet zal vallen, van groot belang is dat ook tegenover een korte diensttijd een pensioenaanspraak staat.

Aan de voorgaande beschouwingen kunnen nog de volgende overwegingen worden toegevoegd.

a. Tegenover elk jaar ambtelijke dienst behoort een evenredige pensioenaanspraak te ontstaan opdat gedurende het dienstverband regelmatig aan de oudedagsvoorziening wordt gebouwd.

b. Het is zowel in het belang van het personeel als in het belang van de dienstleiding en in het algemeen belang, wanneer er op pensioengebied geen regelingen zijn die de beweeglijkheid van de mensen tussen de overheids- en de particuliere sector belemmeren.

Hoewel er dus in beginsel geen wachttijd geldt, ook niet voor het invaliditeitspensioen, enige waarborg tegen misbruik — vooral gezien de belangrijke aanvullingen op het diensttijdgedeelte van het invaliditeitspensioen — kan niet worden gemist. Deze waarborg bestaat hierin, dat de directie in bepaalde sprekende gevallen, nl. bij afkeuring of overlijden wegens een ziekte die bij indiensttreding reeds bestond — bij een diensttijd van niet meer dan vijf jaren — de pensioenkosten ten laste van het desbetreffend lichaam kan brengen, indien de betrokkene bij of na aanstelling niet onvoorwaardelijk is goedgekeurd (men zie artikel N 5).

Artikelen

25. *Artikel E I, tweede lid*

Voor het verkrijgen van inzicht ten aanzien van het geneeskundig onderzoek moge worden verwezen naar de toelichting op hoofdstuk P, waarin dit onderzoek is geregeld.

Artikel E I, derde lid

Dit betreft de aanspraak op invaliditeitspensioen van degene die recht heeft op wachtgeld maar geen dienstverhouding heeft, zodat het eerste lid op hem niet kan worden toegepast.

Artikel E I, vierde lid

De dekking van het invaliditeitsrisico blijft billijkheidshalve gedurende een maand na het ontslag behouden, de zgn. nawerking die in beginsel is ontleend aan het ontwerp van wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering.

Artikel E 2

Hierin is uitdrukkelijk vastgelegd dat de directie de bevoegdheid heeft, op verzoek van een der bij het ontslag betrokken partijen, de ambtenaar geneeskundig te doen onderzoeken ten einde zijn aanspraak op pensioen te beoordelen, indien hij zou worden ontslagen. Het behoeft geen betoog, dat het

zowel in het belang van de dienst als in dat van de ambtenaar is wanneer men tijdig klaarheid op dit belangrijke punt verkrijgt. Ook omtrent de herplaatsbaarheid kan tevoren een oordeel worden gevraagd (men zie artikel K 2, derde lid).

Artikel E 3

Het recht op ouderdomspensioen ontstaat op 65-jarige leeftijd ter zake van een voordien geëindigde betrekking alleen, indien de gewezen ambtenaar niet in een andere betrekking ambtenaar is gebleven of daarin is herplaatst. Dit is een gevolg van de toepassing van het dienstlijnstelsel, dat onder hoofdstuk F ter sprake komt. Wanneer die andere betrekking, b.v. wegens een hogere leeftijdsgrens, nog na de 65-jarige leeftijd wordt vervuld, zal dus het recht op pensioen eerst na ontslag uit die andere betrekking ontstaan. Wanneer bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd echter twee betrekkingen worden bekleed waarvan uit één ontslag wordt verleend, ontstaat ter zake van de laatstbedoelde betrekking tijdelijk een afzonderlijk recht op ouderdomspensioen. Na ontslag uit de aangehouden betrekking vindt dan de definitieve pensionering plaats (men zie artikel F 8).

Artikel E 4

Dit artikel doelt op de mogelijkheid dat een lichaam niet langer voldoet aan de voorwaarden waarop het personeel onder de pensioenwet is gebracht. Er zij op gewezen, dat ten gevolge van het afschaffen der wachttijden de betrokken ambtenaren steeds een uitzicht op ouderdomspensioen zullen verwerven naar evenredigheid van hun diensttijd.

HOOFDSTUK F

BEREKENING VAN HET AMBTENARENPENSIOEN

Algemeen

Dienstlijnstelsel

26. De Regering heeft de voorstellen van de Staatscommissie ten aanzien van het stelsel van pensioenberekening aandachtig bestudeerd alvorens haar oordeel omtrent deze ingewikkelde stof te kunnen vormen. Ook bij deze studie is de Pensioenraad ten nauwste betrokken geweest.

Indien de diensttijd in één hoofdbetrekking of in elkaar opvolgende hoofdbetrekkingen van gelijke aard is doorgebracht, kan de pensioenberekening eenvoudig zijn. De Regering meent met de Staatscommissie dat het bestaande stelsel ter zake kan worden gehandhaafd, namelijk een pensioenberekening naar de totale diensttijd en naar een grondslag die overeenkomt met het salarispeil dat aan het einde van de loopbaan globaal is bereikt. De Regering is van oordeel dat dit zogenaamde salaris-dienstjarenstelsel in beginsel het meest beantwoordt aan de eis van een redelijk ambtelijk pensioen.

Dit neemt niet weg dat aan deze berekeningswijze ook nadelen zijn verbonden. Deze nadelen staan in verband met het feit dat de ambtelijke diensttijd dikwijls niet in één betrekking wordt doorgebracht maar vaak achtereenvolgens of gelijktijdig in verschillende betrekkingen, die naar omvang zowel hoofdbetrekkingen, deelbetrekkingen als nevenbetrekkingen kunnen zijn.

Het geldende stelsel berust namelijk op de gedachte dat alle diensttijd van de ambtenaar voor de berekening van zijn pensioen gelijkwaardig is, ongeacht welke omvang de betrekkingen hadden of welke bezoldiging hij daarin genoot en ook ongeacht eventuele onderbrekingen van het ambtenaarschap. Het stelsel gaat met andere woorden uit van „eenheid van dienst”. Bovendien gelden voor de pensioenberekening gelijktijdig genoten grondslagen te zamen als één grondslag en telt diensttijd die gelijktijdig in meer dan één betrekking is doorgebracht slechts éénmaal mede (d.i. het zgn. samenklapstelsel). Dientengevolge komt een nevenbetrekking — hoe-

wel soms langdurig vervuld — die enige tijd voor de pensionering is neergelegd, niet tot uitdrukking in het pensioenbedrag. Daartegenover vindt een nevenbetrekking — hoewel soms betrekkelijk korte tijd vervuld — die enige tijd voor de pensionering is aanvaard en tot de pensionering toe is aangehouden, wel uitdrukking in het pensioen, en wel naar de totale diensttijd. Naast deze ongelijke uitwerking van het vervullen van nevenbetrekkingen op het pensioenbedrag wees de Staatscommissie op het volgende nadeel voor het fonds.

In het thans geldende stelsel van pensioenberekening maakt het — op grond van het bovengenoemde beginsel van de „eenheid van dienst” — geen verschil of de diensttijd is doorgebracht in een hoofd- dan wel in een nevenbetrekking. Dit heeft tot gevolg dat de ambtenaar, die aanvankelijk in een betrekking werkzaam is geweest die slechts een deel — hoe gering ook — van zijn arbeidstijd opeiste, doch later — onverschillig hoe lang daarna — een hoofdbetrekking heeft bekleed, die hij met recht of uitzicht op pensioen heet verlaten, de in de nevenbetrekking doorgebrachte diensttijd op dezelfde voet in aanmerking ziet genomen voor de berekening van zijn pensioen als de in de hoofdbetrekking doorgebrachte diensttijd. De onredelijkheid hiervan springt in het oog wanneer men bedenkt dat de ambtenaar die een nevenbetrekking bekleedt, in het algemeen daarnaast een andere bron van inkomsten zal hebben die eveneens een aanspraak op een oudeaagsvoorziening kan medebrengen.

Ten einde evenbedoelde bezwaren te ondervangen stelde de Staatscommissie voor principiële onderscheid te maken tussen diensttijd in hoofdbetrekkingen en diensttijd in nevenbetrekkingen; zij noemde deze volledige en onvolledige betrekkingen. Aangezien veruier de onvolledige betrekkingen onderling nog sterk in betekenis kunnen verschillen, kwam de Staatscommissie tot het voorstel als beginsel voorop te plaatsen, dat de diensttijd in elke betrekking afzonderlijk in beschouwing wordt genomen.

De Staatscommissie maakte op dit beginsel twee uitzonderingen, die kort samengevat luiden:

a. de diensttijd in achtereenvolgende volledige betrekkingen wordt als eenheid beschouwd (tenzij toekenning van een afzonderlijk pensioen uit elke hoofdbetrekking een hoger totaal zou opleveren).

b. diensttijd in verschillende gelijktijdig vervulde onvolledige betrekkingen wordt als diensttijd in een volledige betrekking behandeld als die betrekkingen gezamenlijk als een volledige kunnen worden beschouwd.

Tegen het onderhavige voorstel van de Staatscommissie heeft de Regering de volgende bedenkingen.

1e. Principieel het pensioen — bij pensionering uit meer dan één betrekking — uit elke betrekking afzonderlijk te berekenen en toe te kennen is in strijd met de geest van het salaris-dienstjarenstelsel van pensioenberekening. Dit berust immers op de gedachte dat het pensioen in het algemeen evenredig dient te zijn aan het laatstelijk bereikte levensniveau.

2e. Afbakening van volledige en onvolledige betrekkingen zou op grote moeilijkheden stuiten: de noodwendig betrekkelijk vage omschrijvingen zouden een onuitputtelijke bron van geschillen vormen.

3e. De uitvoering van het voorstel zou tot grote administratieve omslag leiden en waarschijnlijk een hinderpaal vormen voor verdergaande mechanisering van de administratie.

Tegenover het denkbeeld van de Staatscommissie stelt de Regering de wenselijkheid de ambtelijke loopbaan als één geheel met pensioen te vergelden en niet als een samenstel van betrekkingen. Het kan immers voor de pensioenberekening onverschillig zijn of een bepaald totaal-inkomen van een ambtenaar is verkregen uit één betrekking of uit verschillende gelijktijdig vervulde betrekkingen. De Regering is van mening dat het bestaande stelsel van pensioenberekening, ook bij een samengestelde loopbaan, in hoofdzaak kan worden gehand-

haafd. Weliswaar kan — zoals hierboven is aangeduid — het samenklapstelsel tot enige onevenredigheid leiden in de vergelding met pensioen van nevenbetrekkingen, maar dit nadeel zal moeten worden aanvaard in het licht van de eenvoud en de grote voordelen die het samenklapstelsel in verband met het eindsalaris — dienstjarenstelsel in het algemeen biedt.

Niettemin is de Regering van oordeel dat enige correctie van het bestaande stelsel in de nieuwe wet niet kan worden ontbeerd. Zij heeft hierbij het oog op het hierboven besproken nadeel dat voor het fonds ontstaat uit de thans onbeperkte koppeling van diensttijd in achtereenvolgende neven- en hoofdbetrekkingen ten gevolge van de toepassing van het beginsel van eenheid van dienst. Indien in de bezoldigingsontwikkeling een zodanige sprong heeft plaats gevonden dat niet meer van een gewone ontwikkeling kan worden gesproken maar van een afwijkende, waarop de gewone pensioenberekening van het eindloonstelsel niet meer past, dient het pensioen over de diensttijd voor en na bedoelde sprong afzonderlijk berekend te worden. Dit zal het geval zijn wanneer de bezoldiging zich meer dan verdubbelt. Verder kan men van een breuk in de gewone loopbaanontwikkeling spreken wanneer tussen het einde van de ene en het begin van de andere ambtelijke betrekking meer dan een jaar is verlopen. Ook in dat geval zal de pensioenberekening voor de betrekkingen afzonderlijk plaats dienen te vinden.

Het ontwerp ziet dus het samenstel of de reeks van betrekkingen die een ambtenaar gelijktijdig of achtereenvolgens vervult als één *dienstlijn* die in het algemeen als één geheel met pensioen dient te worden vergolden. Men zou het stelsel dat in het ontwerp is neergelegd korthedshalve als het dienstlijnstelsel kunnen aanduiden. Behalve de zo juist besproken twee uitzonderingen dient nog de volgende uitzondering te worden toegestaan op de berekening van het pensioen over de totale dienstlijn. Het is namelijk mogelijk dat de ambtenaar door omstandigheden een beter bezoldigde betrekking moet verlaten voor een minder gesalarieerde dan wel een aanvankelijk naast een hoofdbetrekking vervulde nevenbetrekking moet afstoten. Zijn pensioenuitzicht zou dan gevoelig kunnen dalen. De bestaande wet waarborgt in bepaalde daarmee overeenkomende gevallen het zgn. inverdiende pensioen, d.w.z. het pensioen berekend naar de reeds verworven diensttijd en berekeningsgrondslag. Het ontwerp komt aan dergelijke omstandigheden ook tegemoet door de mogelijkheid te openen de gedeelten van een dienstlijn afzonderlijk voor pensioen te berekenen indien de bezoldiging met meer dan vijf percent daalt.

Middelsom

27. Het pensioen bedraagt volgens het ontwerp voor elk dienstjaar 1,75 pct. van de middelsom van berekeningsgrondslagen behoudens de gunstiger berekening voor de lager bezoldigden die bij de Pensioenmaatregelen 1963 is ingevoerd, nl. voor de middelsommen beneden de f 9411 — per 1-1-1965 — 2 pct. per dienstjaar voor de eerste f 4706 van die middelsom. Het ontwerp voert het nieuwe begrip berekeningsgrondslag in. De berekeningsgrondslag voor enig jaar is — kort gezegd — gelijk aan het ambtelijk inkomen op jaarbasis. Aangezien het inkomenspeil zo goed mogelijk dient te worden benaderd worden inkomensdelen die zijn voortgevloeid uit ambtelijke dienstverhoudingen in andere jaren, b.v. nabetalingen van bezoldigingsverhogingen, buitengesloten. Voor de inhoud van het begrip „ambtelijk inkomen” zij verwezen naar artikel C 1 (toelichting punt 16).

Zoals hierboven reeds werd medegedeeld gaat de voorgestelde regeling, evenals de geldende, uit van het beginsel, dat het pensioen moet berusten op het laatstelijk vóór de pensionering uit de beklede betrekking genoten inkomen, dat wil zeggen op het levenspeil, waarop de ambtenaar laatstelijk was ingesteld. Het uitgangspunt van de geldende regeling van pensioenberekening, namelijk dat in principe één pensioen wordt verleend, ook indien achtereenvolgens of gelijktijdig meer dan één betrekking is bekleed, maakte het niet mo-

gelijk genoemd beginsel onverkort door te voeren. In verband daarmee bevat artikel 54, tweede lid, van de Pensioenwet 1922 de bepaling, dat het jaarlijks gemiddelde van de gezamenlijke grondslagen der laatste tien jaren van de diensttijd of van de gehele diensttijd als middelsom der pensioengrondslagen geldt, indien dit gemiddelde groter is dan het jaarlijks gemiddelde van de grondslagen van de laatste drie jaren. In de voorgestelde regeling bestaat aan een dergelijke uitzonderingsbepaling geen behoefte meer omdat een dienstlijn waarin de bezoldiging duidelijk (meer dan vijf percent) daalt, als twee dienstlijnen wordt behandeld indien dit voor de belanghebbende voordeliger is.

Aan het voorstel van de Staatscommissie de geldende termijn voor de bepaling van de middelsom van berekeningsgrondslagen (in de Pensioenwet 1922 middelsom der pensioengrondslagen) van drie op twee jaar terug te brengen, ligt de overweging ten grondslag dat het wenselijk is ten deze meer overeenstemming te verkrijgen met de militaire pensioenregelingen, waarin het pensioen afhankelijk is gesteld van het bedrag aan vaste geldelijke inkomsten over het jaar, voorafgaande aan de ingangsdatum van het ontslag. De Regering heeft dit voorstel niet gevolgd en meent de periode die bepalend is voor de berekening van de middelsom niet korter te kunnen maken dan drie jaar. Bij verkorting neemt namelijk het gevaar te sterk toe dat salarisverhogingen worden toegekend met als voornaamste of als uitsluitend doel het pensioen te verhogen. Bij de militaire pensioenregelingen is dit gevaar niet aanwezig omdat de uitvoering daarvan onder dezelfde verantwoordelijkheid geschiedt als die van de salarisregeling.

De middelsom van berekeningsgrondslagen is in het ontwerp niet beperkt aangezien de bijdragegrondslag evenmin is beperkt. Voor de afschaffing van laatstbedoelde beperking zij verwezen naar de toelichting bij hoofdstuk C, punt 15. Pensioenberekening en de premiebetaling daarvoor lopen dus geheel parallel.

Alvorens het pensioen wordt berekend wordt de middelsom — of, indien het pensioen over meer dan een dienstlijn wordt berekend, worden de middelsommen — aangepast aan het algemeen bezoldigingspeil geldend op het tijdstip van pensionering. Zulks geschiedt aan de hand van de tabellen behorend bij de algemene maatregel van bestuur, bedoeld in artikel A 8, de zgn. welvaartsvastheid-tabellen.

Pensioenpercentage

28. De Regering stelt voor de geldende percentages voor de pensioenberekening te handhaven. Naast het algemene percentage van 1,75 per dienstjaar houdt de geldende regeling sinds 1963 een gunstiger berekeningswijze in voor de lager-bezoldigden: voor middelsommen beneden de f 9411 (per 1-1-1965) geldt dat de eerste f 4706 daarvan in plaats van naar 1,75 pct. naar 2 pct. wordt berekend. Verder begrenst het ontwerp het pensioen in die zin dat niet meer dan 40 dienstjaren in aanmerking worden genomen. Dit betekent dus in het algemeen een pensioenmaximum van 70 pct., met daarnaast voor de lager-bezoldigden een verhoging daarvan met 7,5—5 pct.

Naar het oordeel van de Regering mag dit pensioenpeil als een alleszins redelijke voorziening worden bestempeld. Hierbij dient mede rekening te worden gehouden met het per 1 januari 1963 ingevoerde nieuwe pensioenbestel, te weten de welvaartsvastheid van de overheidspensioenen gepaard aan een nagenoeg volledige inbouw van het algemeen ouderdomspensioen. Het totale inkomen van de gepensioneerde aan ambtelijk pensioen en algemeen ouderdomspensioen te zamen bij veertig of meer dienstjaren, bedraagt dus 70 pct. van het laatstelijk bereikte bezoldigingspeil, vermeerderd met 20 pct. van het algemeen ouderdomspensioen. De regeling van de inbouw van het algemeen ouderdomspensioen in het ambtelijk pensioen is opgenomen in hoofdstuk J, Samenloop.

Berekening invaliditeitspensioen

29. De berekening van het gewone invaliditeitspensioen in de geldende wet die — behoudens het minimum van 30 pct. — aanvankelijk geheel gelijk was aan die van het ouderdomspensioen, berekend naar de diensttijd, is eerst verbeterd bij de wet van 14 januari 1954 (*Stb.* 5). Daarbij is toen de mogelijkheid geopend in gevallen van zware invaliditeit (meer dan $\frac{2}{3}$) een aanvulling op het invaliditeitspensioen toe te kennen tot het bedrag, dat berekend naar 30 dienstjaren, aan invaliditeitspensioen zou zijn toegekend. Hoewel de Regering destijds erkende dat een meer gedifferentieerde regeling de voorkeur zou verdienen, achtte men die bij gebrek aan medische ervaring voorshands nog niet voor verwezenlijking vatbaar.

De Staatscommissie, rekening houdend met de sindsdien verkregen ervaring op dit terrein, stelde een meer gedifferentieerde regeling voor, nl. een indeling in vier invaliditeitsklassen in plaats van de twee die de geldende regeling destijds inhield. Aangezien een dergelijke gedifferentieerde regeling voor alle gevallen een passende voorziening dient in te houden nam de Staatscommissie geen minimum-invaliditeitspensioen in haar voorstel op.

Het zogenaamde inverdiende pensioen, d.i. het naar de voltooide diensttijd berekende pensioen, garandeerde de Staatscommissie, overeenkomstig de geldende wet. Voor elk van de vier klassen van invaliditeit stelde de commissie een pensioenmaximum voor, uitgedrukt in dienstjaren. Dit maximum werd echter beperkt tot de totale diensttijd die betrokkene tot de 65-jarige leeftijd voor pensioen zou kunnen doen medetellen. In de hieronder (punt 30) te geven voorbeelden blijkt de uitkomst van het commissievoorstel in enkele gevallen, vergeleken met de berekening volgens de bestaande wet.

De bestaande regeling is sinds de hierboven aangevoerde verbetering bij *Stb.* 1954, 5, nogmaals verbeterd bij de wet van 21 maart 1963, (*Stb.* 143) en bij die van 13 december 1963 (*Stb.* 571). Daarbij werd ook het aantal invaliditeitsklassen uitgebreid zodat deze thans omvatten de invaliditeitspercentages van 80 pct. of meer, 65 tot 80 pct. en 55 tot 65 pct., zulks in aansluiting op overeenkomstige verbeteringen in de sociale verzekeringswetgeving. Het met evenbedoelde percentage overeenkomende invaliditeitspensioen bedraagt onderscheidenlijk 80, 65 of 50 pct. De op grond van deze maxima zo nodig te verlenen aanvulling op het inverdiende — naar diensttijd berekende — pensioen eindigt steeds met het bereiken van de 65-jarige leeftijd.

Evenals het geval was bij de indiening van de ontwerpen, die hebben geleid tot de beide zoëven besproken verbeteringen van de regeling van het invaliditeitspensioen, heeft de Regering bij de voorbereiding van de nieuwe pensioenwet op dit punt mede betrokken de maatregelen en plannen in de sociale verzekeringssector en laatstelijk die ten aanzien van de arbeidsongeschiktheidsverzekering. Als eerste vraag diende te worden beantwoord of de ambtenaren onder de ontworpen wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering behoren te worden gebracht. In dat geval zou de nieuwe pensioenwet geen of slechts een zeer beperkte regeling van het invaliditeitspensioen behoeven in te houden. De zoëven opgeworpen vraag heeft de Regering echter ontkennend beantwoord. Zij neemt immers het standpunt in dat de sociale verzekeringswetgeving in beginsel geen toepassing behoort te vinden op ambtenaren. Deze regel kan uitzondering lijden wanneer een verzekering niet alleen de loontrekkenden maar het gehele volk omvat, zoals b.v. de Algemene Ouderdomswet. Dit zal echter met de arbeidsongeschiktheidsverzekering niet het geval zijn. Bovendien is het wenselijk dat de invaliditeitsvoorziening voor ambtenaren aansluit bij hun overige rechtspositie. Een en ander neemt niet weg dat de Regering heeft gemeend in het ontwerp in belangrijke mate rekening te moeten houden met de voornemens die ten aanzien van de arbeidsongeschiktheidsverzekering bestaan.

Maar ook los van evengenoemde overweging behoeft naar het inzicht van de ondergetekenden de tegenwoordige rege-

ling van het invaliditeitspensioen herziening. Dit klemt te meer nu het niveau daarvan sinds 1 januari 1957 mede doorwerkt in de berekening van het gezinspensioen.

In het licht van het bovenstaande heeft de Regering ten aanzien van het voorstel van de Staatscommissie het volgende overwogen. Ingestemd wordt met grotere differentiatie in de invaliditeitsklassen, gepaard aan afschaffing van het algemene minimum. In het ontwerp wordt echter nog een verdergaande differentiatie voorgesteld. Verder is het stelsel van wijziging van de aanvulling bij wijziging van de invaliditeitsgraad in hoofdlijnen gevolgd. Ook de waarborg van het inverdiende pensioen is overgenomen. Het zou immers onbillijk zijn een ambtenaar met betrekkelijk veel dienstjaren — en dus van oudere leeftijd — een lager pensioen te geven dan met die dienstjaren overeenkomt in het geval dat hij weliswaar een betrekkelijk geringe algemene invaliditeit zou hebben — met als gevolg een zeer laag invaliditeitspensioen als dit alleen op de invaliditeitsgraad zou zijn afgestemd — maar niettemin volstrekt ongeschikt zou zijn voor zijn betrekking en dus zou zijn afgekeurd en ontslagen. Dit zou immers in strijd zijn met de verzorgingsgedachte die aan het invaliditeitspensioen ten grondslag ligt.

De Regering heeft echter bezwaar tegen het voorstel om het pensioenmaximum per klasse te doen drukken door de potentiële diensttijd. Dientengevolge gaat nl. het voordeel van de differentiatie teloor naar de mate waarin de potentiële diensttijd geringer is.

Hiertegenover doet de Regering het voorstel de berekening van het invaliditeitspensioen vóór en ná het 65ste jaar te laten verschillen. Gezien het onverwachte karakter van de invaliditeit komt het billijk voor het pensioenbedrag vóór het 65ste jaar — met handhaving van het minimum van het inverdiende pensioen — een percentage te doen zijn van de middelsom van berekeningsgrondslagen, d.i. het laatstelijk door de ambtenaar bereikte salarispeil. Naar gelang de mate van algemene invaliditeit (invaliditeitsgraad) ware dus het inverdiende pensioen zo nodig aan te vullen totdat het totaal het daarbij passend geachte percentage van evenbedoelde middelsom belooft. Voor de lichtere graden van invaliditeit (van 15 pct. en lager) is aanvulling niet nodig en kan met de toekenning van het inverdiende pensioen worden volstaan. Betrokkenen zullen immers betrekkelijk gemakkelijk hun resterende arbeidsgeschiktheid productief kunnen maken.

De invaliditeitsgraden en de daarbij passende percentages van de middelsom komen overeen met de desbetreffende voorstellen in het ontwerp van de wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering.

Het invaliditeitspensioen na het 65ste jaar verschilt eigenlijk niet in karakter van het ouderdomspensioen zodat het — behoudens het volgende — in berekening daarmee overeen kan komen. Gedurende en ten gevolge van zijn invaliditeit heeft de ontslagen ambtenaar echter ten dele niet voort kunnen bouwen aan zijn diensttijd zodat hem hiervoor een tegemoetkoming dient te worden gegeven. Deze zou — in de vorm van een aanvulling op het inverdiende pensioen — hierin kunnen bestaan dat de tijd doorgebracht als invalide tot het 65ste jaar medetelt voor de berekening van het pensioen naar reden van de invaliditeitsgraad. Hierbij dient er van te worden uitgegaan dat de aanvulling van het invaliditeitspensioen die vóór het 65ste jaar eventueel wordt gegeven, regelmatig wordt aangepast aan wijzigingen in de invaliditeitsgraad zodat de gepensioneerde zijn resterende validiteit zo goed mogelijk in het arbeidsproces dient aan te wenden.

30. Voorbeelden van berekening van invaliditeitspensioen

a. Een ambtenaar is op 25-jarige leeftijd in dienst getreden en wordt na 8 jaar dienst wegens invaliditeit ontslagen. Het inverdiende pensioen bedraagt dus: $8 \times 1,75$ pct. = 14 pct. van de middelsom. De onvoltooide diensttijd belooft 32 jaar of uitgedrukt in pensioen: $32 \times 1,75$ pct. = 56 pct. van de middelsom.

Het invaliditeitspensioen is uitgedrukt in een percentage van de middelsom

Invaliditeitsgraad in procenten	Volgens voorstel Staatscommissie (verdeling in vier invaliditeitsklassen)	Volgens de Pensioenwet 1922 sinds wijzigingen in 1963		Volgens het ontwerp	
		vóór het 65e jaar	ná het 65e jaar	vóór het 65e jaar	ná het 65e jaar
1	2	3	4	5	6
80% of meer	70	80	45 ³⁾	80	70
65-80%	bij 75-80%: 70				
	bij 65-75%: 52,5	65	40 ³⁾	65	58,8
55-65%	52,5	50	30 ²⁾	50	47,6
45-55%	bij 50-55%: 52,5				
	bij 45-50%: 26,25	30 ²⁾	30 ²⁾	40	42
35-45%	26,25	30 ²⁾	30 ²⁾	30	36,4
25-35%	26,25	30 ²⁾	30 ²⁾	20	30,8
15-25%	14 ¹⁾	30 ²⁾	30 ²⁾	14 ¹⁾	25,2
0-15%	14 ¹⁾	30 ²⁾	30 ²⁾	14 ¹⁾	22,4

¹⁾ Inverdiend pensioen.

²⁾ Minimum.

³⁾ Garantie.

b. Een andere ambtenaar is eveneens op 25-jarige leeftijd in dienst getreden en wordt op 57-jarige leeftijd — dus na 32 jaar dienst — wegens invaliditeit ontslagen.

Het inverdiende pensioen bedraagt dan: $32 \times 1,75 \text{ pct.} = 56 \text{ pct.}$

De onvoltooide diensttijd belooft 8 jaar of uitgedrukt in pensioen: $8 \times 1,75 \text{ pct.} = 14 \text{ pct.}$ van de middelsom.

Het invaliditeitspensioen is uitgedrukt in een percentage van de middelsom

Invaliditeitsgraad in procenten	Volgens voorstel Staatscommissie (verdeling in vier invaliditeitsklassen)	Volgens de Pensioenwet 1922 sinds wijzigingen in 1963		Volgens het ontwerp	
		vóór het 65e jaar	ná het 65e jaar	vóór het 65e jaar	ná het 65e jaar
1	2	3	4	5	6
80% of meer	70	80	56	80	70
65-80%	bij 75-80%: 70				
	bij 65-75%: 56	65	56	65	67,2
55-65%	56	56	56	56	64,4
45-55%	56	56	56	56	63
35-45%	56	56	56	56	61,6
25-35%	56	56	56	56	60,2
15-25%	56	56	56	56	58,8
0-15%	56	56	56	56	58,1

Artikelen

31.

Artikel F 1

Dit artikel dient in de eerste plaats te worden gelezen in samenhang met hoofdstuk D. Daarin wordt opgesomd welke tijd, doorgebracht na het tijdstip van de inwerkingtreding van de nieuwe wet, als diensttijd in aanmerking komt. Ook zijn in hoofdstuk D de artikelen opgenomen krachtens welke bepaalde tijd voor de medetelling afwijkend wordt gewaardeerd (wachtgeldtijd, tropentijd).

Verder dient bij de toepassing van artikel F 1 acht te worden geslagen op het algemene overgangartikel T 4. Op grond van dit artikel telt de „oude” diensttijd mede op de voet van de Pensioenwet 1922. Het ligt in de rede dat op deze tijd niet het tweede lid wordt toegepast.

Het begrip dienstlijn zou men kunnen uitbeelden als de projectie van alle in een lijn weergegeven diensttijd op de lijn die het begin en het eind van de diensttijd verbindt.

Met betrekking tot het tweede lid onder b. zij opgemerkt dat de berekeningsgrondslag niet evenredig behoeft te stijgen met het in een jaarbeurag uitgedrukt ambtelijk inkomen. Indien dit laatste b.v. op 1 juli verdubbelt, komt deze verdubbeling slechts voor de helft tot uiting in de eerstvolgende berekeningsgrondslag, aangezien deze gebaseerd is op het ontvangen inkomen. Desalniettemin zal bij een verhoging van het in een jaarbedrag uitgedrukt ambtelijk inkomen die een verdubbeling overschrijdt, het tweede lid toepassing moeten vinden.

Het derde lid berust op de gedachte dat de zgn. externe tijd niet ten laste van het fonds behoort te komen indien duidelijk sprake is van een niet-aaneengesloten loopbaan. Een onderbreking van de dienstlijn van meer dan een jaar bewijst dat een aaneengesloten loopbaan niet aanwezig is. De tweede volzin van het derde lid bevat een uitzondering op de eerste volzin ten behoeve van de dienstplichttijd. Het komt immers vaak voor dat de militaire dienstplichttijd vóór een beroepsopleiding wordt vervuld die langer dan een jaar duurt: het zou onbillijk zijn in die gevallen dienstplichttijd niet mede te tellen.

Artikel F 2

De artikelen F 2 en F 3 wijzen diensttijd aan die niet medetelt voor de pensioenberekening. Het betreft hier dus geen onderbrekingen van de diensttijd — waarop artikel F 1, tweede lid, onder a., van toepassing zou zijn — maar het buiten beschouwing laten van delen diensttijd voor de pensioenberekening. Artikel F 2, eerste tot en met vierde lid, handelt over tijd gedurende welke de ambtenaar ontheven is geweest van de uitoefening van zijn betrekking. Onder evenbedoelde ontheffing wordt verstaan het uitvaardigen van een individuele beschikking krachtens welke de ambtenaar zijn betrekking niet behoeft uit te oefenen. Hieronder valt dus b.v. niet het „verlof” wegens ziekte of militaire dienst. Het niet-medetellen is beperkt tot de tijd die na een tijdvak van één jaar aanvangt. Gewezen worde hier op het — gunstige — verschil met de huidige wet (artikel 60, Pensioenwet 1922) krachtens welke de gehele verloftijd niet als diensttijd in aanmerking komt indien het verlof langer dan een jaar heeft geduurd. Het tweede en vierde lid geven de directie de nodig geachte vrijheid om naar bevind van zaken te handelen in de uiteenlopende gevallen die zich ten deze kunnen voordoen. Hierbij is o.a. gedacht aan de mogelijkheid dat een ambtenaar — mede in het algemeen belang — meer dan een jaar verlof heeft, ten einde in dienst van een internationale organisatie werkzaam te zijn, zonder dat een andere pensioenregeling of pensioencompenserende regeling (nog) op hem van toepassing is.

Het vierde lid verzekert de dubbelstelling van de verloftijd van personen die tijdelijk een overheidsbetrekking in Suriname of de Nederlandse Antillen vervullen; het handhaaft op deze wijze de bestaande gunstige regeling ter zake.

Het vijfde en zesde lid berusten op de overweging dat de wet geen diensttijd als ambtenaar behoeft te vergelden indien vaststaat dat deze tijd niet alleen niet in actieve dienst is doorgebracht maar bovendien vergolden is of zal kunnen worden met een pensioen krachtens een andere regeling.

Artikel F 3

Hierin is het bekende beginsel neergelegd dat externe diensttijd voor zover die in het algemeen wel medetelt als diensttijd krachtens de burgerlijke pensioenwet, bij de pensioenberekening niet in aanmerking wordt genomen als deze

tijd reeds met pensioen of onderstand is vergolden. Het tweede lid bevat op dit beginsel twee met elkaar overeenkomende uitzonderingen omdat men de daar bedoelde pensioenvergoeding moeilijk op één lijn kan stellen met de in het eerste lid bedoelde pensioenen. Het derde lid heeft b.v. betrekking op de mogelijkheid dat na het toekennen van een Nederlands pensioen een pensioen op basis van de Garantiewet Burgerlijk Overheid 'spersoneel Indonesië zou worden toegekend, waarbij dezelfde diensttijd zou worden vergolden. In dat geval dient herberekening of intrekking van eerstbedoeld pensioen te kunnen plaats vinden.

Artikelen F 4 en F 5

In deze artikelen wordt zo zuiver mogelijk aangegeven welke bestanddelen de berekeningsgrondslag wél en welke hij niet dient te bevatten.

Uit artikel F 4, eerste lid, blijkt b.v. dat het ambtelijk inkomen uit alle dienstverhoudingen die in een bepaald jaar hebben bestaan, moet worden opgeteld. Daarentegen moeten worden afgetrokken de ambtelijke inkomsten die betrekking hebben op andere jaren, b.v. rappelbetalingen.

Artikel F 4, tweede lid, stelt de inkomsten die verworven zijn gedurende de drempeltijd — personen in tijdelijke dienst en op arbeidscontract zijn dan immers nog geen ambtenaar in de zin van de wet — gelijk met ambtelijke inkomsten.

Artikel F 4, derde en vierde lid, wijzen het inkomen aan dat voor een wachtgelder als berekeningsgrondslag dienst doet, te weten het inkomen waar het wachtgeld naar is berekend (derde lid). Hoewel zijn werkelijke inkomsten lager zijn geworden en zijn wachtgeldtijd slechts gedeeltelijk voor pensioen medetelt, gaat de berekeningsgrondslag van een wachtgelder dus in het algemeen niet achteruit. Daarom kunnen ambtelijke inkomsten voortkomend uit een nieuwe betrekking — of uit een toeneming van werkzaamheden in een gehandhaafde betrekking — buiten beschouwing blijven (vierde lid, eerste volzin). Soms zal het de wachtgelder echter gelukken herplaatst te worden in een betrekking die een hoger inkomen verschaft dan die waaruit hij met wachtgeld is ontslagen. In dat geval zou het onbillijk zijn de oude berekeningsgrondslag te handhaven zodat in plaats daarvan het nieuwe ambtelijke inkomen tot berekeningsgrondslag zal strekken (vierde lid, tweede volzin).

Het zal dikwijls voorkomen dat een verlof wordt gebruikt om — aanvankelijk misschien bij wijze van proef — een andere ambtelijke betrekking te gaan vervullen. Naast het nieuwe ambtelijk inkomen zou dan echter nog het gewoonlijk nominale inkomen uit de oorspronkelijke betrekking moeten worden gesteld ter vaststelling van de berekeningsgrondslag. Artikel F 5, eerste lid, beoogt dan de invloed op de berekeningsgrondslag van het ambtelijk inkomen uit de verlofbetrekking uit te schakelen. Op deze regel maakt het tweede lid een uitzondering voor het geval dat de nieuwe betrekking een lager ambtelijk inkomen oplevert dan de oorspronkelijke. In dat geval mag de ambtenaar het verschil tussen de inkomens mede in zijn berekeningsgrondslag tot uitdrukking zien komen, mits de verloftijd medetelt voor de pensioenberekening.

Artikel F 6, eerste lid

Het berekenen van het pensioen over meer dan een dienstlijn vloeit voort uit de toepassing van artikel F 1, tweede lid. Men zie voor de bespreking van het „knippen” van de dienstlijnen onder punt 26 en onder de toelichting op artikel F 1.

Artikel F 6, tweede lid

Het vraagstuk van de middelsom is in het algemeen behandeld onder punt 27. In het algemeen zal de dienstlijn waarover het pensioen wordt berekend ten minste vier berekeningsgrondslagen omvatten. Minder dan vier berekenings-

grondslagen zullen ter beschikking staan in de gevallen dat een dienstlijn van een ambtenaar zich over drie of minder kalenderjaren uitstrekt. Geen berekeningsgrondslag kan worden vastgesteld als er een pensioenrecht zou ontstaan zonder dat er nog een ambtenaarschap is geweest, b.v. bij toepassing van de zgn. nawerking, bedoeld in artikel E 1, tweede lid, tweede volzin. De laatste volzin van het tweede lid draagt er zorg voor dat in dergelijke gevallen steeds een middelsom kan worden vastgesteld.

Artikel F 6, derde lid

Deze bepaling beoogt het pensioenbedrag te herleiden tot het bedrag dat zou gelden als de pensioendelen alle van hetzelfde algemene salarisspeil zouden zijn afgeleid. Deze herleiding neemt niet weg de verschillen tussen de pensioendeler ten gevolge van de toepassing van artikel F 1, tweede lid. Deze toepassing betekent nl., dat de middelsommen voor de verschillende dienstlijnen dikwijls van verschillend niveau zullen zijn uit een oogpunt van loopbaan-opbouw. Voor de toepassing van de welvaartsvastheidsbepalingen is het echter van belang dat de pensioenen bij toekenning geheel zijn aangepast aan het geldende algemene bezoldigingspeil.

Artikel F 7, eerste lid

Het pensioenpercentage per dienstjaar is hierboven onder punt 28 reeds behandeld. De beperking tot veertig dienstjaren van de middelsom handhaaft dus het bestaande pensioenpeil.

De in dit lid genoemde grensbedragen voor de pensioenberekening ten gunste van de lager bezoldigden zijn welvaartsvast.

Artikel F 7, tweede lid

De tweede volzin betekent een uitzondering op het eindloonstelsel ten bate van de ambtenaar. De berekening van het pensioen over meer dan een dienstlijn zal immers het gevolg kunnen zijn van een aanzienlijke achteruitgang in zijn bezoldiging zodat een beënziging van zijn pensioen tot 70 pct. van het laatste bezoldigingsniveau hem te zwaar zou treffen.

Artikel F 8

Deze regeling vloeit voort uit de gedachte dat het pensioen de gehele ambtelijke loopbaan beoogt te vergolden. Indien de pensionering dus, blijkens het aanhouden van een of meer betrekkingen, niet als definitief kan worden beschouwd, vindt op het tijdstip dat dit wel het geval is, nl. bij ontslag uit de laatstelijk beklede betrekking, de vaststelling van het eigenlijke pensioen plaats. Tevens wordt beoogd te voorkomen, dat de ambtenaar schade ondervindt van het feit dat hij een betrekking heeft aangehouden b.v. omdat daarvoor een hogere leeftijdsrens geldt. Het derde lid sluit herberekening uit als er een invaliditeitspensioen is toegekend, omdat deze pensioenen op een bijzondere wijze worden berekend, ook na het 65ste jaar, zodat toepassing van het „samenklapstelsel” in deze gevallen niet op zijn plaats zou zijn.

Artikel F 9, eerste en tweede lid

Nadat het pensioen volgens de voorgaande artikelen is berekend kan degene die recht heeft op invaliditeitspensioen nog recht hebben op een aanvulling daarvan. In ieder geval heeft hij dus recht op het zgn. inverdiend pensioen, d.w.z. het naar de verworven diensttijd berekend pensioen. Van een aanvulling op het inverdiend pensioen is eerst sprake wanneer betrokkene niet alleen — wegens ziekten of gebreken — blijvend ongeschikt is zijn betrekking te vervullen maar tevens geheel of ten dele algemeen invalide is in de zin van het tweede lid. Doormaats echter zullen deze omstandigheden zich beide voordoen. De begripsomschrijving van „algemeen invalide” komt overeen met die van „arbeidsongeschikt” in

artikel 18 van het ontwerp van Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering.

Artikel F 9, derde lid

Zoals uit de opsomming van de invaliditeitsklassen in de eerste kolom blijkt is geen aanvulling voorzien in het geval dat de algemene invaliditeit minder dan 15 pct. bedraagt. Het is immers aannemelijk dat dergelijke lichtere gevallen betrekkelijk gemakkelijk een nieuwe betrekking zullen vinden. Hun invaliditeitspensioen bestaat dan alleen uit het naar diensttijd berekende, zgn. inverdiende pensioen.

Artikel F 9, vierde lid

In het algemeen zal bij aanwezigheid van meer dan één dienstlijn de aanvulling berekend kunnen worden naar de middelsom voor de laatste dienstlijn. Het is in bepaalde gevallen echter zeer wel mogelijk dat invaliditeit ontstaat in verband met het klimmen der jaren en nadat om dezelfde reden de werkzaamheden zijn ingekrompen. In bedoelde gevallen komt het redelijk voor het invaliditeitspensioen naar de hoogste middelsom te berekenen. Ter wille van een duidelijke afbakening van de gevallen is een aannemelijke leeftijdsgrens gekozen.

Artikel F 10

In beginsel is steeds wijziging van het bedrag van de aanvulling bij verandering in de invaliditeitsgraad mogelijk. Deze mogelijkheid heeft mede bijgedragen de weg vrij te maken voor het voorstel tot afschaffing van de anticumulatiebepalingen (men zie hierover de toelichting op hoofdstuk J, Samenloop). Voor het vormen van haar oordeel dient de directie gewoonlijk een geneeskundig onderzoek in te doen stellen. Dit is geregeld in hoofdstuk P. Hierin vindt men ook in artikel P 10, tweede lid, een sanctie op onvolledige medewerking van de belanghebbende. Overigens mag men verwachten dat de directie deze bepalingen zodanig zal hanteren dat de onderhavige gepensioneerden niet onnodig voor onderzoek worden opgeroepen.

Het derde lid houdt in, dat bij een invaliditeitsgraad van 55 pct. of meer de vraag of de toeneming daarvan voortvloeit uit dezelfde ziekten of gebreken waarvoor betrokkene is afgekeurd geen rol meer speelt, omdat nauwkeurig onderscheid in oorzaak bij bedoelde graad moeilijk meer kan worden verlangd.

Artikel F 11

De wegens invaliditeit gepensioneerde kan een nieuwe beoordeling van zijn toestand vragen. De directie is dan bevoegd — niet verplicht — een nieuw onderzoek in te stellen. Ook zal de directie ten hoogste de helft van de kosten van het geneeskundig onderzoek kunnen verhalen op degene op wiens verzoek het onderzoek heeft plaats gevonden (artikel P 11, derde lid), indien betrokkene niet in aanmerking wordt gebracht voor een aanvulling dan wel een hogere aanvulling van zijn pensioen.

Artikel F 12

Met het bereiken van de 65-jarige leeftijd wordt het invaliditeitspensioen geheel volgens diensttijd berekend. De werkelijk verworven diensttijd wordt dan verlengd met de onvoltooide diensttijd naar reden van de achtereenvolgens vastgestelde invaliditeitsgraad. Voor de lichte invaliditeitsgevallen (invaliditeitsgraad van minder dan 15 pct.) telt de onvoltooide diensttijd voor 15 pct. mede.

Artikel F 14

De veelsoortigheid en ingewikkeldheid van de gevallen waarvoor men bij de toepassing van de pensioenwet komt te staan zal somtijds tot de erkenning dwingen dat de toepassing van de wet in een bepaald geval tot een bijzonder onbevredigende uitkomst leidt, die aan de bedoeling van de wet geen

recht doet wedervaren. Voor zulke gevallen is behoefte aan de voorgestelde uitwijkbepaling. Aan het gebruik van deze bepaling zal de Raad van toezicht zijn goedkeuring moeten hechten. Als voorbeeld waaraan bij deze bepaling is gedacht kan genoemd worden de mogelijkheid dat — in tegenstelling tot de bedoeling — het voorschrift van artikel F 1, tweede lid, zou leiden tot het „knippen” in een echte, „normale”, loopbaan waarin toevalligerwijs door bijzondere omstandigheden van een verdubbeling van het ambtelijk inkomen sprake zou zijn.

HOOFDSTUK G

HET RECHT OP WEDUWEN- EN WEZEN- PENSIOEN

Algemeen

Weduwenpensioen

32. Het ontwerp breidt de pensioenrechten van de nagelaten betrekkingen wel op enkele onderdelen uit, maar het wijzigt niet de hoofdlijnen van het bestaande recht. De meest principiële verandering hierin is reeds tot stand gekomen bij de artikelen 12 en 13 van de wet van 20 december 1956 (*Stb.* 618) waarbij onder bepaalde voorwaarden recht op pensioen is toegekend aan het achtergebleven gezin van een gewezen ambtenaar. Het voorlopige karakter van evengenoemde wet, in afwachting van het eindrapport der Staatscommissie voor de pensioenwetgeving, leidde er toe destijds geen wijziging te brengen in de geldende regeling ten aanzien van de op wachtgeld doorgebrachte tijd. In verband hiermede handhaafde de wet voor de op wachtgeld gestelde ambtenaar de mogelijkheid tot het sluiten van een verzekering voor het behoud van uitzicht op gezinspensioen (de zgn. behoudsverzekering). Het ontwerp geeft nu een nieuwe regeling voor degenen die de dienst met recht op wachtgeld verlaten, t.w. behoud van het ambtenaarschap in de zin van de pensioenwet (artikel B 6) gepaard aan gedeeltelijk medetellen van de op wachtgeld doorgebrachte tijd voor pensioen (artikel D 3). Evenbedoelde medetelling werkt tevens door in de berekening van het weduwenpensioen dat van het ambtenarenpensioen wordt afgeleid. In verband hiermee kan de thans nog geldende regeling voor het sluiten van een behoudsverzekering worden afgeschaft.

Hier dient nog te worden gewezen op de grote uitbreiding van het aantal personen dat uitzicht heeft op gezinspensioen. Deze uitbreiding is namelijk het gevolg van de verkorting tot zes maanden van de bestaande aanlooptijd van twee of vijf jaar tot het ambtenaarschap voor tijdelijke ambtenaren en arbeidscontractanten (men zie hoofdstuk B, Ambtenaarschap). Na de grote stap die in 1954 is gezet op de weg naar het verlenen van pensioenrechten aan arbeidscontractanten en hun nabestaanden, betekent het ontwerp naar het oordeel van de ondergetekenden het bereiken van de eindstreep in dit opzicht.

33. *Uitbreiding van het pensioenrecht voor nabestaanden*

33.1 *Verschillende wensen*

Ampele overwegingen zijn gewijd aan de wensen ten aanzien van:

a. het verlenen van pensioenrecht aan andere personen dan weduwen of wezen, die uit het ambtelijk- of pensioeninkomen van de overledene gewoonlijk werden onderhouden en die tijdens zijn leven zijn huishouding verzorgden,

b. het verlenen van pensioenrecht aan het nagelaten gezin, dat eerst is gevormd nadat de ambtenaar de dienst met ontslag heeft verlaten,

c. het toekennen van pensioenrecht aan de gescheiden echtgenote.

33.2 *Zusterpensioen*

Ook de Staatscommissie heeft in haar eindrapport (blz. 53, 111 e.v.) vrij veel aandacht aan dit onderwerp geschon-

ken. Zij nam in haar ontwerp een bepaling op die het mogelijk zou maken in bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen gevallen een pensioenvervangende uitkering toe te kennen.

De ondergetekenden hebben zodanige bepaling niet voorgesteld — al doen zij verschillende voorstellen op dit terrein — omdat zij van mening zijn dat uitbreiding van het pensioenrecht voor nabestaanden in beginsel in de wet dient te worden neergelegd. Zij stellen echter niet voor alle gevallen die de Staatscommissie op het oog had een regeling voor. Zo hebben zij overwegend bezwaar tegen invoering van het zgn. zusterpensioen. Hiermee zou de verzorgingsplicht van de overheid worden uitgebreid buiten het eigenlijke gezin van de ambtenaar dat als de natuurlijke kring van rechthebbenden kan worden beschouwd. Zodra men buiten deze kring treedt komt men voor de grote moeilijkheid te staan van een nadere afbakening. Er zijn immers behalve de verzorging door een zuster nog ettelijke andere situaties die daarmee min of meer op één lijn kunnen worden gesteld. Een scherp onderscheid valt hier niet te maken. Maar bovendien zou een stap in de door sommigen gewenste richting onmiddellijk grote uitvoeringsmoeilijkheden oproepen ten gevolge van de gevals-gewijze beoordeling die daarbij waarschijnlijk noodzakelijk zou zijn ten einde vast te stellen of aan de wettelijke eisen zou zijn voldaan.

33.3 *Weduwnaarspensioen*

Doen de ondergetekenden daarom geen voorstel voor een „zusterpensioen”, anders staat het met het zgn. weduwnaarspensioen. Hierbij denkt men gewoonlijk aan de vrouwelijke ambtenaar die in het levensonderhoud van haar echtgenoot voorziet omdat deze door invaliditeit daartoe niet in staat is. Zij komt daarmee een verplichting tot bijstand na die geheel op één lijn ligt met de verplichting tot onderhoud van de echtgenoot. Er is in deze gevallen een echt gezin. Uitvoeringsbezwaren behoeven veel minder te worden gevreesd omdat de voorwaarden betrekkelijk eenvoudig kunnen zijn. Op grond van deze overwegingen is in het ontwerp het recht op pensioen opgenomen voor de invalide weduwnaar van een ambtenaar, gewezen ambtenaar of gepensioneerd ambtenaar, indien zijn echtgenote kostwinster voor hem was. Als invaliden worden in dit verband alleen de ernstige gevallen aangemerkt, nl. die met een invaliditeitsgraad van 65 percent of meer. Deze invaliditeit zal meestal door geneeskundig onderzoek vanwege de directie dienen te worden vastgesteld.

33.4 *Weduwenpensioen bij huwelijk na ontslag*

Ten aanzien van de hierboven onder 33.1 *b* aangeduide wens hebben de ondergetekenden het volgende overwogen. Hoewel in het algemeen het ontslag uit de dienst de grens voor de overheidszorg moet betekenen en daarna gesloten huwelijken geen invloed meer zullen uitoefenen op de omvang van de verzorgingsplicht jegens de nabestaanden van de ambtenaar, enkele uitzonderingen zouden daarop kunnen worden toegestaan. Deze betreffen de personen die wegens invaliditeit zijn ontslagen en die daarna in het huwelijk zijn getreden. Hierbij zullen namelijk dikwijls gevallen voorkomen van betrekkelijk jonge ambtenaren die nog een gezin willen stichten dan wel van ernstig invalide geworden ambtenaren die hulp en bijstand van een echtgenote behoeven. In dergelijke gevallen komt het billijk voor het recht op weduwenpensioen ook toe te kennen indien het huwelijk tijdens de pensionering is gesloten. Echter dient het huwelijk vóór het 65ste jaar tot stand te zijn gekomen ter voorkoming van rechtsongelijkheid met degenen die wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd worden ontslagen. Met ontslag wegens invaliditeit ware in dit verband gelijk te stellen het ontslag wegens het bereiken van een reglementaire leeftijds-grens aangezien zodanig ontslag voortvloeit uit een tevoren aangenomen functionele ongeschiktheid. Tevens ware als uitzondering op te nemen het zgn. reparatiehuwelijk, het huwelijk van de ambtenaar na zijn ontslag met een vrouw met wie hij reeds vóór zijn ontslag gehuwd is geweest.

33.5. *Pensioenrecht gescheiden echtgenote*

Hoewel de ondergetekenden zich niet verhelen dat ten aanzien van dit punt de inzichten gemakkelijk kunnen verschillen menen zij niettemin met een voorstel te moeten komen, omdat aan het feit van echtscheidingen in een nieuwe pensioenwet huns inziens niet voorbij kan worden gegaan. Er zijn de laatste jaren trouwens herhaaldelijk stemmen opgegaan die een voorziening ter zake bepleitten. In verschillende binnen- en buitenlandse pensioenregelingen is reeds aan een gescheiden echtgenote een recht op pensioen gegeven. Bovendien is bij de wet van 25 mei 1962 (*Stb.* 205) onder meer een nieuw artikel 4a in de Algemene Weduwen en Wezenwet gevoegd dat een gescheiden echtgenote in beginsel hetzelfde recht op weduwenpensioen geeft als de weduwe. Ook gezien in het raam van de ontwikkeling van het pensioenrecht op zich zelf is bedoelde voorziening meer aanvaardbaar geworden sinds de berekening van het weduwenpensioen met ingang van 1 januari 1957 in nauw verband is gebracht met die van het eigen pensioen van de ambtenaar.

Op grond van het bovenstaande is in het ontwerp een recht op bijzonder weduwenpensioen gegeven aan een gescheiden echtgenote mits het huwelijk op haar vordering was ontbonden en zij recht op weduwenpensioen had gehad als de man op de dag van de ontbinding van het huwelijk was overleden.

De laatstgenoemde voorwaarde ligt voor de hand. Ten aanzien van de eerste voorwaarde zij het volgende opgemerkt. De structuur van de ambtelijke pensioenregeling laat niet het toekennen van meer dan een volledig weduwenpensioen toe zodat een bijzonder weduwenpensioen steeds ten koste van het gewone weduwenpensioen moet gaan. Het dient daarom beperkt te blijven tot de gevallen die daarvoor duidelijk in aanmerking komen. Aanvankelijk is eraan gedacht de rechter die het echtscheidingsvonnis uitspreekt tevens te doen beslissen of er verdeling van de aanspraak op weduwenpensioen zal plaats vinden. Hiertegen rijst echter het bezwaar dat de rechters mogelijk verschillende criteria zouden aanwenden en dat de gescheiden echtgenote in het onzekere zal verkeren over haar pensioenaanspraak. Het meest aanvaardbaar lijkt daarom dat het recht op bijzonder weduwenpensioen wettelijk vastligt voor eiseres, die immers ook in beginsel in aanmerking komt voor alimentatie. Over de wijze waarop het bijzonder weduwenpensioen wordt berekend zie men verder de toelichting op hoofdstuk H, Berekening van het weduwen- en wezenpensioen.

Artikelen

34. *Artikel G 1*

Volgens artikel A 1, letter *g*, is een gewezen ambtenaar; hij die uit hoofde van een ontslag uitzicht heeft op pensioen ten laste van het fonds.

Ook zij die zonder te zijn ontslagen niet meer voldoen aan de eisen voor het ambtenaarschap zijn gewezen ambtenaar, omdat krachtens artikel E 4 zodanig verlies van het ambtenaarschap gelijk staat met ontslag.

Letter *h* van artikel A 1 omschrijft gepensioneerd ambtenaar als: hij die uit hoofde van een ontslag recht heeft op pensioen ten laste van het fonds.

Deze bepaling gaat verder dan het bestaande artikel 9 van de Pensioenwet 1922. De eis wordt immers niet gesteld dat de rechthebbende op eigen pensioen tevens uitzicht had op pensioen voor zijn na te laten betrekkingen. Dientengevolge zullen onder de nieuwe wet de personen bedoeld in artikel 156, tweede lid, van de Pensioenwet 1922, een uitzicht op pensioen voor hun nabestaanden verwerven. Hiermee zal tevens aan een bekende wens zijn voldaan. Een overgangsbepaling (artikel U 30) zal aan de weduwen, die wegens de toepassing van eveneens genoemd artikel geen pensioen hebben gekregen, alsnog pensioen toekennen met ingang van de dag van de inwerkingtreding van deze wet.

Als een ambtenaar na b.v. wegens invaliditeit te zijn gepen-

sioneerd wederom ambtenaar is geworden zal bij zijn overlijden de weduwe in haar pensioenrecht opkomen in twee hoedanigheden, nl. als weduwe van een gepensioneerd ambtenaar en als weduwe van een ambtenaar e.g. gewezen ambtenaar, indien de nieuwe betrekking zonder recht op dadelijk ingaand pensioen is verlaten. Er zal in bedoelde gevallen derhalve meer dan één weduwenpensioen worden verleend.

Artikel G 2

In het ontwerp is niet overgenomen de geldende beperking dat het huwelijk niet mag zijn gesloten nadat de ambtenaar de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt; in sommige gevallen zal deze beperking nl. onbillijk kunnen werken. De ingang van het ontslag kan de enige ter zake beslissende omstandigheid zijn.

Overigens is de inhoud van dit artikel reeds behandeld onder punt 33.4 van het algemeen gedeelte.

Artikel G 3

Hiervoor zij voornamelijk verwezen naar punt 33.3 van het algemeen gedeelte. De omschrijving van kostwinner in het derde lid is zo eenvoudig mogelijk gehouden, ter verlichting van de uitvoering. Opgemerkt wordt dat het zijn van kostwinster tevens een zekere bestendigheid veronderstelt.

Artikel G 4

De inhoud hiervan is besproken onder punt 33.5 van het algemeen gedeelte.

Het tweede lid slaat op de gescheiden echtgenote die met haar gescheiden echtgenoot is hertrouwd.

Artikelen G 5 en G 6

Het recht op wezenpensioen is overeenkomstig de tegenwoordig heersende inzichten en in navolging van hetgeen de huidige militaire pensioenwetten hieromtrent bepalen, mede uitgestrekt tot de erkende kinderen en de kinderen voor wie een onderhoudsplicht wordt gedragen of — in het geval van de vrouwelijke ambtenaar — waarvan het onderhoud grotendeels ten laste van de moeder kwam.

Artikel G 7

In tegenstelling tot de geldende wet die hiervoor naar een algemene maatregel van bestuur verwijst, is de omschrijving van pleegkind, t.w. een kind waarvoor pleegouderlijke zorg wordt gedragen, thans in het ontwerp opgenomen. Daarvoor is aangesloten bij de omschrijving die artikel 10, derde lid, van de Algemene Weduwen- en Wezenwet bezigt.

HOOFDSTUK H

BEREKENING VAN HET WEDUWEN- EN WEZENPENSIOEN

Algemeen

Afleidingsbreuk

35. De geldende berekeningswijze van het gezinspensioen is ingevoerd bij de wet van 20 december 1956, (*Stb.* 618) per 1 januari 1957. Het bedrag van het weduwen- en wezenpensioen is toen afhankelijk gemaakt van dat van het eigen pensioen dat wordt genoten of dat had kunnen worden genoten. Het weduwenpensioen bedraagt thans, kort gezegd, 5/7 deel van het ambtenarenpensioen, als dit is berekend naar een middelsom van f 8289 of minder, en 5/8 deel van het ambtenarenpensioen voor de overige gevallen.

Na rijpe overweging heeft de Regering gemeend een verbetering in deze berekening te moeten voorstellen. Mede gezien in het raam van de Pensioenmaatregelen 1963 komt het tegenwoordige peil van de weduwenpensioenen namelijk nog niet geheel bevredigend voor.

Weliswaar werkt de gunstiger berekening van het eigen pensioen voor de lager-bezoldigden door middel van de af-

leidingsbreuk door in het weduwenpensioen, maar dit geldt niet voor de andere bezoldigingsgroepen. Bij een salarisoniveau van f 10 000 en een diensttijd van veertig jaren of meer bedraagt het eigen pensioen thans f 7000 (70 pct. van de grondslag en het weduwenpensioen f 4480 (45 pct. van de grondslag). Wanneer de diensttijd dertig jaren belooft is het eigen pensioen f 5250 (52,5 pct.) en het weduwenpensioen f 3360 (34 pct.). Voor alle salarisgroepen boven de f 10 240 bedraagt het weduwenpensioen thans 44 pct. van de grondslag, daar beneden loopt het geleidelijk op tot 55 pct. Men bedenke hierbij dat van het algemeen pensioen (krachtens Algemene Ouderdomswet en Algemene Weduwen- en Wezenwet) 2 pct. per dienstjaar wordt ingebouwd zodat het voordeel daarvan bij 40 of meer dienstjaren 20 pct. bedraagt.

Bovendien heeft de knik in de berekening van het eigen pensioen t.w. de berekening van een gedeelte der grondslag naar 2 pct. in plaats van naar 1,75 pct., voor de lager-bezoldigden, — waar het weduwenpensioen immers van wordt afgeleid — ten gevolge dat in de berekening van het weduwenpensioen als het ware twee knikken optreden namelijk de doorwerking van de zoëven genoemde en die wegens de toepassing van de twee afleidingsbreuken 5/7 en 5/8.

Het percentage van het weduwenpensioen daalt dientengevolge bij het stijgen der bezoldiging veel sterker dan het percentage van het eigen pensioen als men beide soorten pensioen uitdrukt in de grondslag. Ook pensioentechnisch gezien werkt het geschetste verschijnsel ongunstig omdat daardoor voor een vrij brede strook bezoldigingsniveaus het weduwenpensioen hetzelfde bedrag belooft.

Bovenstaande overwegingen hebben de Regering bewogen voor te stellen als afleidingsbreuk voor de berekening van het weduwenpensioen voor alle bezoldigingsgroepen 5/7 te nemen. Aldus zal het weduwenpensioen naar gelang de bezoldiging van de ambtenaar in plaats van 55—44, 55—50 procent van het salarisoniveau van de ambtenaar gaan bedragen. Voor wat betreft de verhouding tot het pensioen van de echtgenoot komt het er dan op neer dat het weduwenpensioen voor alle bezoldigingsgroepen ongeveer 71,5 procent van het pensioen van de overledene zal belopen. De Regering heeft de overtuiging dat als dit voorstel tot wet is verheven het ambtelijk weduwenpensioen op een alleszins redelijk peil zal zijn gekomen.

Diensttijd-doortelling

36. Reeds het geldende recht bevat een aanvulling op de regel dat het bedrag van het weduwenpensioen wordt afgeleid van het ambtenarenpensioen. Wanneer de ambtenaar in actieve dienst overlijdt wordt het weduwenpensioen namelijk wel afgeleid van het ambtenarenpensioen dat de overledene had „inverdiend” maar voor de berekening van laatstbedoeld pensioen wordt de werkelijke diensttijd van de man verlengd met de zgn. onvoltooide diensttijd, dat is de diensttijd die hij nog had kunnen vervullen als hij tot zijn 65ste jaar in dienst had kunnen blijven. Deze berekeningswijze, diensttijd-doortelling genaamd, is in het ontwerp overgenomen en verder uitgebreid. Voor weduwen van ambtenaren die overlijden tijdens hun opwachtgeldstelling wordt nu voorgesteld de diensttijd-doortelling voor het weduwenpensioen gelijkvormig te maken aan die voor actieve ambtenaren. Dit houdt in dat de diensttijd-doortelling in dit geval plaats vindt tot het tijdstip waarop het recht op wachtgeld zou zijn geëindigd als de man in leven was gebleven (artikel H 1, derde lid).

Een tweede uitbreiding van de diensttijd-doortelling houdt het ontwerp in voor de berekening van het pensioen van de weduwe van een wegens invaliditeit gepensioneerde. De ondergetekenden achten het in dat geval minder juist het weduwenpensioen af te leiden van het genoten invaliditeitspensioen dat — in verband met de invaliditeitsgraad — aan wisseling onderhevig kan zijn. Daarom stellen zij voor de afleiding te doen plaats vinden van het pensioen waarop de overledene na zijn 65ste jaar recht zou hebben gehad, dus met diensttijd-doortelling overeenkomstig de invaliditeitsgraad.

Artikelen

37.

Artikel H 1

De berekening van het ambtenarenpensioen weerspiegelt in die van het weduwenpensioen. Indien het ambtenarenpensioen over meer dan een dienstlijn wordt berekend, zoals in Hoofdstuk F voor bepaalde gevallen is voorgeschreven, zal dus het bedrag van het gezinspensioen dienovereenkomstig worden beïnvloed.

De Staatscommissie stelde een bijzondere berekening voor van het gezinspensioen als de ambtenaar ten gevolge van de dienstuitoefening overlijdt. Het ontwerp bevat geen bijzondere berekening in dit opzicht om dezelfde redenen die ertoe hebben geleid geen bijzondere voorziening voor het ambtenarenpensioen voor te stellen als de invaliditeit het rechtstreeks gevolg is van de dienstuitoefening. Deze redenen zijn genoemd onder punt 23 (Invaliditeitspensioen) waarnaar moge worden verwezen.

Artikel H 1, vierde lid

Als de ambtenaar zijn betrekking niet uitoefent en de diensttijd krachtens artikel F 2 niet meetelt voor de pensioenberekening zal er gewoonlijk in een andere betrekking of in een ambt bij overlijden uitzicht bestaan op pensioen voor zijn nabestaanden, zodat daaraan diensttijd-doortelling kan zijn verbonden.

Artikel H 2

In artikel A 1, onder letter g, is als begripsomschrijving van gewezen ambtenaar opgenomen: hij die uit hoofde van een ontslag uitzicht heeft op pensioen ten laste van het fonds.

Artikel H 3, eerste lid

In artikel A 1, onder letter h, is gepensioneerd ambtenaar omschreven als: hij die uit hoofde van een ontslag recht heeft op pensioen ten laste van het fonds.

Artikel H 3, tweede lid

Hiervoor wordt verwezen naar punt 36, Diensttijd-doortelling.

Artikel H 3, derde lid

Aangezien het ambtenarenpensioen krachtens artikel F 8, tweede lid, herberekend zou zijn na ontslag uit de laatstelijk beklede betrekking, ware het weduwenpensioen van dit herberekende ambtenarenpensioen af te leiden omdat dit als het definitieve mag worden beschouwd.

Artikel H 5

Het komt het meest aanvaardbaar voor het pensioen voor de gescheiden echtgenote te berekenen naar de werkelijke diensttijd van de voormalige echtgenoot, voor zover gelegen vóór de dag van de huwelijksontbinding. De diensttijd gelegen vóór de huwelijksluiting gaat aldus mee bij de berekening van dit pensioen. Zouden echter nog meer echtscheidingen plaats vinden dan lijkt de beste oplossing de diensttijd die samenloopt met de tijd gedurende welke het tweede of volgende huwelijk duurt, op te nemen in de berekening van het tweede en volgende pensioen. Blijkens het derde lid wordt het gewone weduwenpensioen met het bijzonder weduwenpensioen verminderd indien daar bij het overlijden recht op bestaat. Anderzijds staat het bijzonder weduwenpensioen op zichzelf en blijft het op dezelfde wijze berekend wanneer de ambtenaar na echtscheiding niet is hertrouwd. De diensttijd na de eerste echtscheiding gedurende welke geen volgend huwelijk plaats heeft gevonden valt in de berekening van het gewone weduwenpensioen.

Artikel H 6

Sinds 1 januari 1957 wordt het weduwenpensioen afgeleid van het pensioen van de man zodat de ambtelijke diensttijd ook in het eerstbedoelde pensioen tot uitdrukking komt. Wanneer de man vóór zijn 65ste jaar in actieve dienst overlijdt vindt wel diensttijd-doortelling plaats maar voor zover het weduwenpensioen berekend is naar de werkelijke diensttijd van de man kan dit pensioen als „inverdiend” worden beschouwd zodat het ook bij hertrouwen niet dient te vervallen. Zou de weduwe echter na hertrouwen opnieuw recht op weduwenpensioen verkrijgen dan vindt artikel J 3 toepassing zodat samenlopende diensttijd niet dubbel wordt vergolden.

In verband met dit artikel is in het ontwerp geen bepaling opgenomen, zoals de tegenwoordige wet in artikel 112a kent, dat het weduwenpensioen niet wordt uitbetaald over de tijd gedurende welke een weduwe in concubinaat leeft.

Artikel H 7

Uitvloeisel van de algemene afleidingsbreuk van 5/7 voor het weduwenpensioen is dat deze voor de wees 1/7 is omdat het gezamenlijk bedrag van weduwen- en wezenpensioen het eigen pensioen niet mag overschrijden.

In tegenstelling tot de tegenwoordige toestand zullen volgens het ontwerp de kinderen van een gescheiden echtgenote het enkelvoudige wezenpensioen krijgen omdat hun moeder recht heeft op het bijzonder weduwenpensioen.

Artikel H 8, tweede lid

In verband met de nieuwe bepaling (artikel H 6) dat bij hertrouwen het weduwenpensioen gedeeltelijk blijft gehandhaafd lijkt het redelijk het wezenpensioen dan slechts te verhogen in de mate waarin het weduwenpensioen wordt verminderd.

Artikel H 9

Als er behalve een weduwe meer dan twee wezen zijn vindt er dus een evenredige vermindering van de onderscheidene pensioenbedragen plaats.

HOOFDSTUK I

VERVAL VAN PENSIOEN

Algemeen

38. In beginsel geeft het pensioen — behalve het wezenpensioen — een levenslange voorziening. Niettemin dient het pensioen of het uitzicht daarop te vervallen wanneer de belanghebbende zich schuldig heeft gemaakt aan gedragingen die uit Nederlands nationaal oogpunt beschouwd onwaardig zijn. In het ontwerp wordt het om evenbedoelde reden vervallen verklaren van een pensioen of van het uitzicht daarop aan de Kroon toevertrouwd. In dit verband dient nog opgemerkt dat de formulering van de gronden tot vervallen verklaring is gecoördineerd met die in het komend ontwerp van de Algemene Militaire Pensioenwet opdat de uitvoering langs dezelfde lijnen zal geschieden.

De bestaande bepaling (artikel 123 Pensioenwet 1922) dat een pensioen vervallen wordt verklaard als de gepensioneerde in een vreemd land wordt genaturaliseerd is, als zijnde uit de tijd, niet meer opgenomen.

Artikelen

39.

Artikel I 1

In tegenstelling tot de bestaande wet die alleen het vervallen verklaren van het pensioen kent, opent het ontwerp ook de mogelijkheid het uitzicht op een pensioen vervallen te verklaren.

Artikelen 12 en 13

Met een uitzicht op pensioen dat als gevolg van de toepassing van artikel 11 is vervallen wordt bedoeld op het uitzicht op gezinspensioen dat vervalt wanneer de man en vader het uitzicht of recht op pensioen verliest. Dit artikel opent dus mede de mogelijkheid een dergelijk — in dit geval wellicht ongewild — gevolg van het stelsel van de pensioenwet ongedaan te maken.

Artikel 14

Deze bepaling is noodzakelijk ter voorkoming van onnodige administratieve belasting.

HOOFDSTUK J

SAMENLOOP

Algemeen

Overzicht

40. In dit hoofdstuk worden drie vormen van samenloop behandeld t.w. de samenloop van pensioen krachtens de nieuwe wet (§ 1), de samenloop van pensioen en algemeen pensioen, dat zijn de pensioenen krachtens de A.O.W. en A.W.W. (§ 2) en ten slotte de samenloop van pensioenen en arbeidsongeschiktheidsuitkering krachtens de komende Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (§ 3).

Er is in het ontwerp geen voorziening getroffen — zoals in de huidige wet — voor het geval van samenloop van pensioen met wachtgeld. Een zodanige voorziening behoort naar de mening van ondergetekenden desgewenst te worden opgenomen in de wachtgeldbepalingen, die zich naar de wettelijke pensioenregeling dienen te richten.

De weleens gestelde vraag of de samenloop van een weduwnpensioen met een pensioen dat zij daarnaast als gevezen ambtenares geniet wellicht behoort te worden beperkt beantwoordt de Regering ontkennend. Bedoelde pensioenen zijn immers uit twee inkomens voortgevloeid, die óf los van elkaar stonden óf naast elkaar tegelijkertijd het gezin ten goede kwamen. Een weduwnpensioen wordt ook niet gekort als de we-luwe inkomsten uit eigen arbeid verwerft.

De samenloop met overheidspensioenen die niet ten laste van het fonds komen is vrijgelaten. In de bestaande wet is aan de samenloop met pensioenen krachtens andere overheidspensioenregelingen in het algemeen dezelfde grens gesteld als het pensioenbedrag dat overeenkomt met het maximum dat de grondslag mag belopen. Nu in het ontwerp voor de grondslag geen maximum meer is opgenomen is er evenmin voldoende reden om aan de samenloop van de hierbedoelde pensioenen een grens te stellen, ervan uitgaande dat in de toekomst voor alle overheidspensioenen onbepaald wordt bijgedragen. Men zie voorts hierboven de toelichting op hoofdstuk C, bij punt 15.

Het komt de ondergetekenden voorts voor dat § 2 van dit hoofdstuk in het algemeen geen toelichting behoeft omdat het vraagstuk van de inbouw van de algemene pensioenen ten gronde is behandeld bij de Pensioenmaatregelen 1963. De sindsdien voorgestelde verbeteringen in deze maatregelen zijn in de tekst verwerkt. Ter wille van de overzichtelijkheid is de toelichting die bij het ontwerp van de Pensioenmaatregelen 1963 op de artikelen is gegeven voor zoveel mogelijk overgenomen in de artikelsgewijze toelichting op dit hoofdstuk.

Afschaffing anticumulatiebepalingen

41. In het ontwerp zijn geen bepalingen opgenomen die beogen de samenloop van pensioenen met inkomsten uit of in verband met arbeid of bedrijf te beperken.

Ter zake is bij de parlementaire behandeling van het ontwerp, dat tot de wet van 14 januari 1954, *Stb.* 5 (tweede afdeling) heeft geleid, diepgaand van gedachten gewisseld, zodat hier geen uitvoerige beschouwingen van node zijn.

Samenvattend derhalve mag worden gezegd dat het niet opnemen van de bewuste anticumulatiebepalingen op de volgende overwegingen berust.

a. De onderhavige korting betreft de pensioenen van personen beneden de 65-jarige leeftijd, dat zijn dus volgens het ontwerp alleen invaliditeitspensioenen. Deze pensioenen zijn thans alle veranderlijk gemaakt in die zin dat het pensioen, berekend naar de werkelijke diensttijd, wordt aangevuld naar de mate van de algemene arbeidsongeschiktheid en zolang dit feitelijk nodig is. Als de arbeidsongeschiktheid is toegenomen zal dus de aanvulling van het pensioen, indien toegekend, in het algemeen worden verminderd. Daarom kan de correctie op het pensioeninkomen die nu in de vorm van de cumulatieaftrek plaats vindt, onder de nieuwe wet in vele gevallen worden gemist.

b. De dreiging van een cumulatie-aftrek op evengenoemde pensioenen kan de lust tot het zoeken van nieuwe arbeid doven. Het is daarom in het belang van de revalidatie, van de spoedige wederinschakeling in het arbeidsproces, dat slechts pensioenvermindering kan plaats vinden naar de maatstaf van de objectief vastgestelde toeneming van de arbeidsongeschiktheid. Het is daarom ook gewenst dat iedere persoonlijke krachtsinspanning die groter is dan normaliter mag worden verwacht, geheel ten goede komt aan de gepensioneerde.

c. Het resultaat van de geldende bepalingen is zodanig dat betrekkelijk weinig personen boven de 55 jaar op hun pensioen worden gekort. Anderzijds lijkt het juist aanbevelenswaardig degenen die jong zijn het sterkst te prikkelen tot het zoeken van open plaatsen in het productieproces omdat zij zich het best aan nieuwe werkomstandigheden zullen kunnen aanpassen. Bij handhaving — die met herziening gepaard zou moeten gaan — van de geldende regeling zou deze daarom waarschijnlijk voor nog minder gevallen dan thans toepassing moeten gaan vinden. Bovendien zou een — principieel juiste — uitbreiding van de aftrekregeling tot inkomsten uit particuliere bron uitgesloten zijn wegens de destijds hiertegen gerezen bezwaren. Mede gezien de onder a en b genoemde omstandigheden zou een herziene anticumulatieregeling, hoezeer voor sommige gevallen verdedigbaar, een zodanig beperkte werkingssfeer hebben dat de administratiekosten wellicht zelfs de baten zouden overtreffen.

Artikelen

42. *Artikel J 1*

Als grensbedrag is gekozen het pensioen dat bij een diensttijd van 40 jaren zou zijn toegekend naar de hoogste middelsom van berekeningsgrondslagen waarnaar de pensioenen zijn berekend. Hier is een parallel getrokken met artikel F 7, tweede lid. Hoewel de hier bedoelde gevallen van samenloop zich niet zo dikwijls zullen voordoen, komt het logisch en billijk voor ter zake geen verschil te maken tussen een loopbaan die b.v. wegens een hiaat van meer dan een jaar met een naar afzonderlijke dienstlijnen berekend pensioen wordt vergolden en anderzijds een loopbaan die wegens pensionering uit achtereenvolgende betrekkingen ten slotte met meer dan één pensioen wordt vergolden.

Artikel J 2

De beperking van de weduwen- en wezenpensioenen dient plaats te vinden tot de bedragen die overeenkomen met het peil van die pensioenen in verhouding tot het eigen pensioen.

Artikel J 3

Indien een hertrouwde weduwe opnieuw weduwe wordt en aan het overlijden van haar tweede echtgenoot eveneens recht op weduwnpensioen ontleent, wordt de samenlopende diensttijd slechts bij één pensioen in aanmerking genomen.

Artikel J 4

De uitkering voor gemoedsbezwaarden, geregeld bij *Stb.* 1962, 209, valt hier dus buiten. Men zie echter artikel J 17.

Artikel J 6, eerste lid

Dit lid bevat het beginsel van de inbouw van het algemeen pensioen in het ambtelijk pensioen. Deze inbouw vindt plaats tot het bedrag dat geacht kan worden betrekking te hebben op tijd die overeenkomt met — kort gezegd — de diensttijdfactor van het ambtelijk pensioen, d.w.z. maximaal 40 jaren.

Het algemeen ouderdomspensioen kan geacht worden betrekking te hebben op een tijd van vijftig jaren, dat is de tijd gedurende welke men verzekerd is, nl. van het 15e tot het 65ste levensjaar. Voor de berekening van het inbouwbedrag neemt men derhalve zoveel vijftigsten van het algemeen ouderdomspensioen als de in jaren uitgedrukte diensttijdfactor van het ambtelijk pensioen. Aangezien het ambtelijk pensioen maximaal naar 40 jaren is berekend kan maximaal veertig vijftigsten van het algemeen pensioen worden ingepast.

De aanvaarding van het beginsel van de welvaartsvastheid van het ambtelijk pensioen brengt mede dat niet wordt nagegaan of de wijzigingen van het ambtelijk pensioen nauwkeurig gelijke tred houden met die van het algemeen pensioen. Men zal er van moeten uitgaan dat de algemene wijzigingen in het bezoldigingspeil die in de pensioenen worden weerspiegeld, in grote lijnen en over iets langere tijdvakken, overeen zullen komen met de conjuncturele wijzigingen van het algemeen pensioen. Verder zullen ook structurele verhogingen van het algemeen pensioen volledig in het inbouwbedrag moeten doorwerken. De inbouw zal dus steeds plaats moeten vinden naar het geldend bedrag van het algemeen pensioen.

Het bovenstaande geldt m.m. ook voor het algemeen weduwen- en wezenpensioen.

Artikel J 6, tweede lid

Aangezien het algemeen pensioen ingaat met de eerste van de maand waarin het recht daarop ontstaat dient de inbouw daarvan met ingang van dezelfde dag te beginnen indien er op die dag reeds een aanspraak op ambtelijk pensioen is.

Artikel J 6, derde lid

Het in te bouwen bedrag wordt hier beperkt tot het bedrag dat op juist dezelfde kalenderjaren betrekking heeft als de jaren die in het tijdvak liggen waarover de factor diensttijd van het ambtelijk pensioen zich uitstrekt. Hierdoor wordt de inbouw uitgesloten over jaren gedurende welke, b.v. wegens verblijf buitenlands, wel een ambtelijk pensioen maar geen algemeen pensioen is opgebouwd.

Artikel J 7, eerste lid

Het is in de praktijk gewenst gebleken een mededelingsplicht voor de gepensioneerden op te nemen in de geest van artikel 7 van het Koninklijk besluit van 17 december 1936 (*Stb.* 356), zulks ter voorkoming van een schuld van de gepensioneerde, die aanleiding zou kunnen zijn voor een bezwaarlijke inhouding of korting op het pensioen. Overigens mag van de directie ter zake een omzichtig beleid worden verwacht, temeer nu het hier meestal oudere personen betreft.

Artikel J 7, tweede lid

De terugwerking van een verlaging van het inbouwbedrag werkt niet verder terug dan een jaar als aan het eerste lid niet is voldaan. Dit is in overeenstemming met de algemene lijn op dit punt neergelegd in artikel Q 1.

Artikel J 8

Onder *a* is aangegeven op welk tijdvak het algemeen pensioen geacht wordt betrekking te hebben.

In de omstandigheid omschreven onder *b* is het billijker voor de inbouw uit te gaan van het algemeen weduwenpensioen voor de weduwe zonder kinderen.

Artikel J 9

De factor diensttijd die in artikel J 6 wordt gehanteerd vindt hier een nadere omschrijving.

Ter vergemakkelijking van de uitvoering is zo duidelijk mogelijk aangegeven hoe in de verschillende denkbare gevallen moet worden gehandeld.

Artikelen J 10 en J 11

Voor de verschillende berekenings-mogelijkheden van het weduwen- en wezenpensioen wordt hier de omrekening tot diensttijd gegeven.

Artikel J 12

Hierin is de gedachte uitgewerkt dat het inbouwbedrag beneden een bepaalde salarisingrens — die welvaartsvast is — geleidelijk daalt.

Artikel J 13

In het algemeen heeft de gehuwde vrouw geen recht op algemeen ouderdomspensioen maar haar echtgenoot. Ten einde ongelijkheid te voorkomen tussen gehuwde en ongehuwde vrouwen met recht op ambtenarenpensioen is het nodig te veronderstellen dat de echtgenoot op bedoeld pensioen recht heeft. Deze fictie vangt in beginsel aan als de vrouw 65 jaar of ouder is, want als ongehuwde zou ook eerst dan inbouw van het algemeen ouderdomspensioen plaats vinden. Het tweede lid heeft eveneens gelijkheid tussen de gehuwde en ongehuwde vrouwelijke gepensioneerden op het oog.

Artikel J 14

Het eerste lid schrijft voor dat bij samenloop van pensioenen ten aanzien van de samenvallende diensttijd in totaal niet meer wordt ingebouwd dan het inbouwbedrag dat overeenkomt met die diensttijd. Men houde er daarbij rekening mee dat voor een pensioen reeds een verminderd inbouwbedrag kan gelden op grond van artikel J 12.

Het tweede lid bepaalt hoe bij eventuele overschrijding de vermindering van de onderscheidene inbouwbedragen moet plaats vinden ten einde te voldoen aan het eerste lid. Deze vermindering geschiedt aldus, dat de nieuwe inbouwbedragen een zodanig gedeelte van het toegestane inbouwbedrag gaan uitmaken als elk inbouwbedrag zich verhoudt tot de som van die bedragen.

Het derde lid trekt het voorschrift van artikel J 6, dat niet meer dan 40 jaren diensttijd van ambtelijk pensioen bij de inbouw in aanmerking komen, door, bij samenloop van pensioenen.

De bepalingen van dit artikel vinden krachtens het vierde en vijfde lid overeenkomstige toepassing wanneer de pensioenen uit verschillende sectoren van de overheid afkomstig zijn, b.v. toegekend zijn krachtens de Algemene burgerlijke pensioenwet en krachtens een militaire pensioenwet of de Spoorwegpensioenwet. De uitzondering aan het slot van het vierde lid heeft betrekking op diensttijd die wat vergelding met pensioen betreft niet gelijkwaardig kan worden geacht met de overige in dit artikel bedoelde diensttijd.

Artikel J 15

Deze bepalingen hebben ten doel te voorkomen dat in een ambtelijk pensioen inbouw van algemeen pensioen plaats vindt terwijl op een pensioen krachtens een particuliere pensioenregeling over eenzelfde tijdvak eveneens een vermindering wordt toegepast wegens gelijktijdig genot van algemeen pensioen.

Artikel J 16

Het administratieve contact tussen het fonds en de Sociale Verzekeringsbank ter verzekering van de toepassing van deze wet, zal niet geheel kunnen voorkomen dat algemene pensioenen met terugwerkende kracht worden toegekend of herzien over tijdvakken, waarover reeds zonder toepassing van deze paragraaf, pensioenen zijn betaald. In deze gevallen is, naar het oordeel van de ondergetekenden, een verrekening van hetgeen te veel aan algemeen pensioen werd genoten met hetgeen belanghebbende over hetzelfde tijdvak in het verleden tegoed heeft aan algemeen pensioen op haar plaats. De onderhavige bepaling beoogt de Sociale Verzekeringsbank een rechtstitel te verlenen voor een zodanige verrekening ten behoeve van het fonds.

Artikel J 17

Zolang de gemoedsbezwaarde recht heeft op een uitkering — die evenveel bedraagt als het algemeen pensioen — dient hiermede rekening te worden gehouden bij de samenloop met een ambtelijk pensioen. Als gevolg hiervan is in artikel N 10, vijfde lid, voorzien in het voldoen van de belastingverhoging die bij gemoedsbezwaarden voor de premiebetaling in de plaats treedt.

Artikelen J 18 en J 19

Deze artikelen houden rekening met de mogelijkheid dat, als het ontwerp van de wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering tot wet is verheven, een wegens invaliditeit gepensioneerde, in het particuliere bedrijfsleven werkzaam zijnde, recht op een arbeidsongeschiktheids-uitkering zou verkrijgen. Indien nu deze uitkering voortvloeit uit dezelfde oorzaak als uit hoofde waarvan de gepensioneerde invaliditeitspensioen geniet, dient dit pensioen met deze uitkering te worden verminderd aangezien ervan moet worden uitgegaan dat het invaliditeitspensioen een volledige voorziening biedt. Het naar diensttijd berekende pensioen blijve, als inverdiend zijnde, hierbij buiten beschouwing. De regeling van het invaliditeitspensioen is immers nu zo dat verergering van de invaliditeitsraad reden zal zijn tot herziening van een eventuele aanvulling op het pensioen. Het vorenstaande geldt m.m. evenzeer bij een verhoging van een bestaande arbeidsongeschiktheids-uitkering waarnaast een invaliditeitspensioen wordt toegekend.

Het derde lid van artikel J 18 bevat een voor de hand liggende uitzondering op de beide andere leden. Gedacht is hierbij aan het geval dat naast een overheidsbetrekking een particuliere betrekking wordt vervuld krachtens welke betrokkene onder de arbeidsongeschiktheidsverzekering zou vallen.

HOOFDSTUK K

DE HERPLAATSBAAR VERKLAARDE AMBTENAAR

Algemeen

43. De Staatscommissie heeft onder meer aandacht geschonken aan het volgende vraagstuk. Als een ambtenaar door de Pensioenraad wegens ziekten of gebreken blijvend ongeschikt wordt bevonden voor het vervullen van zijn betrekking heeft hij na zijn ontslag recht op invaliditeitspensioen. Het komt echter voor dat desniettemin een dergelijke ambtenaar nog een belangrijke geschiktheid bezit — men denke b.v. aan betrekkingen aan de vervulling waarvan uit medisch oogpunt relatief hoge eisen worden gesteld zoals die van chauffeurs, loodsen, precisiewerkers — die hij in een andere passende betrekking heel goed zou kunnen aanwenden. In dat geval is pensionering dikwijls geen bevredigende oplossing. Het zou voor de ambtenaar gewoonlijk het beste zijn als hij — zo nodig na omscholing — een nieuwe passende betrekking zou krijgen, liefst zonder achteruitgang in inkomsten. Bovendien zou bij een dergelijke oplossing de revalidatie-gedachte tot uitdrukking komen.

Het vraagstuk raakt dus niet slechts de pensioenpositie maar de gehele rechtspositie van de ambtenaar zodat een sluitende regeling alleen in de pensioenwet niet mogelijk is. Het slagen van een regeling op dit terrein is verder sterk afhankelijk van de medewerking van de betrokken overheidslichamen, van hun revalidatie-gezindheid. Hierbij dient te worden opgemerkt dat reeds thans door verschillende overheidsinstanties met een groot personeel en een bedrijfsgeneeskundige dienst, veel wordt gedaan om oudere of voor hun oorspronkelijke betrekking afgekeurde ambtenaren met meer voor hun krachten berekend werk te belasten zodat een ontslag met invaliditeitspensioen niet aan de orde behoeft te komen. Uitbreiding van dergelijke maatregelen zou echter wenselijk zijn. Een wettelijke voorziening zou moeten trachten deze te bevorderen.

In het voetspoor van evengeschetste gedachtengang heeft de Staatscommissie het stelsel van de herplaatsbare ambtenaar in haar voorontwerp opgenomen. De Regering heeft zich met deze gedachtengang kunnen verenigen maar heeft het voorstel van de Staatscommissie op verschillende punten gewijzigd, voornamelijk met de bedoeling het nauwer te doen aansluiten bij de ten deze bestaande en te verwachten praktijk. Zo is de leeftijdsgrens in plaats van op 60, op 50 jaar gesteld, wordt reeds in de wet een beoordelingscommissie voorzien en duurt de „herplaatsingsperiode” vijf in stede van één jaar.

De in het ontwerp neergelegde regeling kan als volgt worden samengevat.

a. Als een ambtenaar, die nog geen 50 jaar oud is, door de directie van het pensioenfonds lichamelijk of geestelijk ongeschikt wordt verklaard voor het vervullen van zijn betrekking, kan zij daarbij tevens verklaren dat hij herplaatsbaar is.

b. Herplaatsbaar is de voor zijn betrekking afgekeurde ambtenaar die geschikt is voor het vervullen van een passende andere volledige betrekking.

c. De directie wint tevoren het advies in van een zgn. beoordelingscommissie. Het ligt in de bedoeling in deze commissie ten minste drieërlei gezichtspunt te doen vertegenwoordigen, t.w. het medische, het psychologische en dat van een deskundige op het gebied van de arbeidsbemiddeling. Het advies zal een duidelijke uitspraak moeten inhouden; daarom wordt eenstemmigheid verlangd. Verder moet zoveel mogelijk worden vermeden dat iemand in theorie herplaatsbaar wordt geacht maar er in de praktijk geen passende betrekking voor hem kan worden gevonden. Vandaar de eis dat een of meer betrekkingen moeten worden aangewezen.

d. De ingang van het pensioen uit hoofde van invaliditeit van een herplaatsbaar verklaarde ambtenaar wordt vijf jaar opgeschort.

e. Als hij na vijf jaar in een volledige betrekking werkzaam is, en zolang hij dit is, wordt het pensioen niet betaald.

f. Een eventueel nadelig verschil tussen de inkomsten uit de oorspronkelijke en die uit de nieuwe betrekking wordt goedge maakt door een herplaatsingsstoelage ten laste van het fonds.

Het bovenstaande omvat alleen de regeling in de pensioensector. Het sluitstuk van het stelsel vormt de aanspraak op wachtgeld — gedurende vijf jaren — van personen die door de directie herplaatsbaar zijn verklaard en desniettemin zijn ontslagen. Deze wachtgeldtijd zal gedeeltelijk medetellen voor pensioen krachtens artikel D 3. Ten einde het stelsel zo spoedig en zo doeltreffend mogelijk tot zijn recht te laten komen voorziet het ontwerp in de zoëven bedoelde wachtgeldaanspraak die ten laste van het desbetreffende lichaam komt. Het lichaam dat de opwachtingstelling moet bekostigen zal hierdoor ongetwijfeld worden aangespoord aan herplaatsingspogingen kracht bij te zetten. Men kan zich verder voorstellen dat verschillende organen zullen gaan samenwerken ter herplaatsing van dergelijke wachtgel-

ders. Als de ontworpen regeling eenmaal zal werken zal stellig blijken of nog voorschriften nodig zijn ten einde de herplaatsing verder te bevorderen. Deze voorschriften kunnen dan in een algemene maatregel van bestuur worden neergelegd.

Artikelen

44. Artikel K 2, eerste lid

De leeftijdsgrens van 50 jaar is om praktische redenen gesteld omdat herplaatsing van personen die genoemde leeftijd hebben overschreden in de meeste gevallen op grote moeilijkheden zou stuiten.

De directie is niet verplicht de ambtenaar herplaatsbaar te verklaren, ook al heeft de beoordelingscommissie daartoe geadviseerd. Een reden om niet herplaatsbaar te verklaren kan gelegen zijn in de omstandigheid dat het uitzicht op herplaatsing in een betrekking waar betrokkene geschikt voor is toevalligerwijs wezenlijk is verslechterd.

Artikel K 2, tweede lid

Bij de beoordeling of een andere, volledige, betrekking passend is zullen verschillende factoren een rol spelen, o.a. de vraag of zodanige betrekking passend is in verband met de persoonlijkheid en omstandigheden van de ambtenaar, maar ook het resultaat van een eventuele revalidatie.

Artikel K 2, derde lid

Het betreft hier het geneeskundig onderzoek dat de directie instelt op verzoek van de ambtenaar of het orgaan vóór er ontslag is verleend. Het is van belang dat dan tevens de herplaatsbaarheid kan worden beoordeeld, omdat de ontslagveriening ook daardoor kan worden beïnvloed.

Artikel K 3, tweede lid

De tweede volzin bedreigt de ambtenaar die onvoldoende meewerkt aan een onderzoek van de beoordelingscommissie met vijfjarig verlies van zijn invaliditeitspensioen. Deze stok achter de deur komt gerechtvaardigd voor omdat het samenstel van maatregelen niet ten nadele van de ambtenaar kan strekken en als geheel in zijn voordeel werkt. Men dient het onderzoek naar de herplaatsbaarheid te zien als een aanvulling op het geneeskundig onderzoek.

Artikel K 3, derde en vierde lid

Met aanwijzing van betrekkingen waarin herplaatsing redelijkerwijs mogelijk is wordt niet bedoeld aanwijzing van vacante betrekkingen, maar aanwijzing van betrekkingen waarvan men mag aannemen dat:

a. deze passend zijn voor betrokkene in verband met zijn gehele situatie;

b. er inderdaad een reële kans bestaat voor betrokkene een vacante betrekking van dien aard te vinden.

Voorkomen dient te worden dat de commissie een „papierren” advies geeft waarin geen rekening is gehouden met de werkelijkheid. Het lichaam moet niet onnodig met wachtgeldbetaling worden belast en bij de ambtenaar moeten geen onwezenlijke verwachtingen worden gewekt. Vandaar de eis dat een of meer betrekkingen moeten worden aangewezen.

Het advies zal met de arbeidsmarkt rekening moeten houden, nl. de arbeidsmarkt waarop betrokkene uit hoofde van zijn situatie is georiënteerd. De commissie zal dus geen betrekkingen moeten aanwijzen die men praktisch niet kan verwerven wegens gebrek aan vraag of die zelden voorkomen als volledige betrekking dan wel voorkomen in een streek of stad waarheen de man zeer bezwaarlijk kan verhuizen. Rechtstreeks een vacante betrekking aanwijzen is dus niet de bedoeling maar wel de weg daarheen.

Artikel K 4, eerste en tweede lid

Indien de herplaatsbaar verklaarde ambtenaar binnen vijf jaar na de ongeschiktheidsverklaring wordt ontslagen wegens

de invaliditeit die grond oplevert voor invaliditeitspensioen, heeft hij recht op wachtgeld. Na het vijftigste jaar dient het invaliditeitspensioen in te gaan: de ambtenaar zou op die leeftijd niet meer herplaatsbaar zijn verklaard. Ook heeft voortzetting van de herplaatsingsperiode geen zin meer als betrokkene nogmaals invalide is geworden.

Artikel K 4, derde lid

Zou na ingang van het invaliditeitspensioen toch herplaatsing gelukken dan dient de pensioenbetaling achterwege te blijven zolang de herplaatsing duurt. Een nadelig verschil in inkomsten met die uit de oorspronkelijke betrekking kan immers door de herplaatsingsstoelage worden overbrugd zodat het pensioen niet meer van node is.

Artikel K 4, vierde lid

Hier zijn bedoeld degenen die niet in vaste dienstverhouding staan tot een lichaam, dus de personen in tijdelijke dienst en in dienst op een arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht. Als een herplaatsbaar verklaarde ambtenaar een dienstverhouding als evenbedoeld aangaat behoeft hij geen drempeeltijd te vervullen alvorens het ambtenaarschap te verwerven.

Artikel K 4, vijfde lid

In overeenstemming met de bedoeling de herplaatsbaar verklaarde ambtenaar zoveel mogelijk in de positie van een actieve ambtenaar te houden of te brengen wordt aan zijn weduwe — zolang zijn invaliditeitspensioen niet is ingegaan — dezelfde aanspraak verleend als aan die van een actieve ambtenaar.

Artikel K 5

Het bepaalde in dit artikel houdt rekening met veranderingen in de toestand van de herplaatsbaar verklaarde ambtenaar die het oordeel over hem zouden kunnen wijzigen. De beoordelingscommissie wordt ter zake door de directie ingeschakeld; deze commissie kan echter ook uit eigen beweging een voorstel dienaangaande aan de directie doen.

Artikel K 6

De herplaatsingsstoelage wordt op verzoek toegekend, zowel bij herplaatsing in een ambtelijke als bij herplaatsing in een particuliere betrekking. In het eerste geval dient de toe- lage tot het ambtelijk inkomen te behoren zodat deze bij pensionering tot uitdrukking komt in de berekeningsgrondslag van het pensioen.

Artikel K 7

Hierin is de aanspraak op wachtgeld van de herplaatsbare ambtenaar geregeld. De kosten ervan komen ten laste van het lichaam uit welks dienst de ambtenaar is ontslagen.

Artikel K 8

Zoals in het algemeen gedeelte reeds is betoogd hangt het slagen van herplaatsingen voor een belangrijk deel af van de gezindheid der organen. Wel mag worden verwacht dat deze gezindheid door de directie zal worden bevorderd en de organen worden aangemoedigd de ambtenaar in eigen kring te herplaatsen of voor hem daarbuiten een plaats te zoeken. Het onderhavige artikel opent de mogelijkheid enkele maatregelen te nemen die de herplaatsingsarbeid kunnen vergemakkelijken. Hierbij is met name gedacht aan het verzamelen en ter beschikking stellen van inlichtingen over herplaatsbare ambtenaren. De ervaring met het nieuwe stelsel zal leren of bedoelde maatregelen nodig zullen zijn. Verder is het mogelijk dat een goede uitvoering van dit hoofdstuk het nemen van organisatorische maatregelen zal vereisen, b.v. het opdragen van een taak in dit opzicht aan een bestaande centrale dienst.

TITEL III

BEPALINGEN VAN ADMINISTRATIEVE AARD

HOOFDSTUK L

HET ALGEMEEN BURGERLIJK PENSIOENFONDS
EN HET PENSIOENBESTUUR*Inrichting pensioenbestuur*

45. Tal van overwegingen zijn gewijd aan de inrichting van het pensioenbestuur. Enerzijds is het noodzakelijk dat de leiding daarvan de beste waarborgen biedt voor een doeltreffende pensioenadministratie, nu en in de toekomst. Anderzijds hebben de ondergetekenden er begrip voor dat uit groeperingen van belanghebbenden het verlangen naar voren komt meer bij het pensioenbestuur te worden betrokken. De ondergetekenden hebben daarbij mede in beschouwing genomen de wijze waarop in de sociale verzekeringssector vertegenwoordigers van de organisaties van belanghebbenden aan de wetsuitvoering deelnemen.

De ondergetekenden menen dat hun voorstel de onderscheidene wenselijkheden tot hun recht doet komen. Het zwaartepunt van het pensioenbestuur dient in hun gedachtengang bij een directie te berusten. Deze moet voldoende armslag hebben om een doelmatige en slagvaardige wetsuitvoering te verzekeren. Het toezicht op dit bestuur ware in handen te leggen van een paritair samen te stellen Raad van toezicht.

Het ontwerp belast daarom de directie met het fondsbeheer en de toepassing van de wet. De directie voert als het ware het dagelijks pensioenbestuur. De raad houdt hier, zoals gezegd, toezicht op, een toezicht dat niet anders dan repressief zal kunnen zijn. Ten einde dit toezicht doel te laten treffen dient de directie de raad op de hoogte te houden van de algemene gang van zaken. Een instructie van de directie zal dan ook mede haar verplichting moeten vastleggen tot het verstrekken van inlichtingen aan de raad. Voor verschillende bevoegdheden van het pensioenbestuur die niet van dagelijkse uitvoerende aard zijn, eist het ontwerp echter de goedkeuring van de raad. Zo b.v. voor het geven van voorschriften ter uitvoering van artikel B 10 (administratie ambtenaarschap) en van hoofdstuk C (Bijdrage en verhaal), voor beslissingen krachtens artikel N 7 (in rekening brengen van bijzondere lasten aan het desbetreffend lichaam) en voor beslissingen krachtens de artikelen F 14 en T 5 (uitwijkbepalingen).

De ondergetekenden stellen zich voor dat de deelneming van belanghebbenden, zij het niet rechtstreeks, aan het pensioenbestuur, hen het verkrijgen van inzicht in de pensioenstof zal vergemakkelijken. Ook hopen zij dat hun aanraking met de wetsuitvoering tot volledig begrip zal leiden van de moeilijkheden die bij de wetsuitvoering moeten worden overwonnen. Een en ander zal er ongetwijfeld toe kunnen bijdragen dat van de raad — evenals thans van de Pensioenraad — op het gebied van verbetering van de pensioenwetgeving nuttige adviezen zullen worden ontvangen.

Hoewel de rechtspraak in pensioenzaken geheel wordt opgedragen aan het Ambtenarengerecht en aan de Centrale Raad van Beroep (men zie hoofdstuk S, Beroep en herziening) komt het wenselijk voor aan deze beroepsprocedure een interne beoordeling van bezwaren vooraf te doen gaan. Hiervoor lijkt het meest aangewezen een afdeling van de Raad van toezicht opdat deze grondige kennis verkrijgt van de meningsverschillen over de wetstoepassing. Bovendien zal het bij de beslissingen van die afdeling wellicht mogelijk blijken aan bezwaren van belanghebbenden zodanig recht te doen wedervaren dat hiertegen niet meer in beroep wordt gegaan.

Samenvatting nieuwe bestel

46. Kort samengevat hebben de ondergetekenden zich het nieuwe bestel als volgt gedacht.

a. Het beheer van het pensioenfonds en de uitvoering van de pensioenwet berusten bij een directie. Deze directie bestaat uit ten hoogste drie personen en wordt door de Kroon benoemd.

b. Op de uitvoering van de aan de directie opgedragen taken wordt toegezien door een paritair samengestelde Raad van toezicht. Het lid-voorzitter en tien gewone leden worden door de Kroon benoemd. De ene helft van de leden wordt benoemd wegens hun ambtelijke betrekking tot het Rijk of de lagere organen; de andere helft wordt aangewezen op voordracht van de organisaties van ambtenaren, vertegenwoordigd in de Centrale commissie voor georganiseerd overleg in ambtenarenzaken.

c. De Raad van toezicht zal voor zijn toezichthoudende taak verantwoordelijk zijn aan de Minister van Binnenlandse Zaken en dient aanwijzingen van hem daaromtrent op te volgen.

d. De raad stelt onder goedkeuring van de Minister van Binnenlandse Zaken een reglement vast dat zijn werkzaamheden verder regelt; het reglement regelt in ieder geval de instelling, samenstelling en werkwijze van een afdeling die belast is met de beoordeling van bezwaren tegen directiebeslissingen. De Kroon stelt een instructie vast voor de directie.

e. De rechtspraak in pensioenzaken zal in eerste aanleg worden uitgeoefend door het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage en in hoger beroep door de Centrale Raad van Beroep. Alvorens deze rechtsgang kan worden gevolgd worden bezwaren tegen directiebeslissingen onderworpen aan het oordeel van een afdeling van de Raad van toezicht die hierop beslist. (Men zie hiervoor hoofdstuk S).

Artikelen47. *Artikel L 1*

In de overgangsbepaling artikel U 46 is vastgelegd dat dit fonds hetzelfde Algemeen burgerlijk pensioenfonds is, dat is ingesteld bij artikel 1, eerste lid, van de Pensioenwet 1922.

Artikel L 2

Het fondsbeheer is geregeld in hoofdstuk M, Financieel beheer, toegelicht onder punt 48. Het hier aan de directie opgedragen toezicht slaat op de uitvoeringstaak die de talrijke overheidsorganen is opgelegd o.a. in de hoofdstukken B, Ambtenaarschap, en C, Bijdrage en verhaal.

Artikel L 3, tweede lid

Het lijkt noodzakelijk dat de leden vijf jaren zitting hebben omdat het geruime tijd duurt voordat men inzicht in de pensioenstof heeft verworven. Om dezelfde reden is de mogelijkheid van herbenoeming uitdrukkelijk genoemd.

Artikel L 3, vierde lid

De personeelsdelegatie in de Centrale commissie voor georganiseerd overleg in ambtenarenzaken komt het meest geschikt voor ter zake een voordracht te doen. De in deze commissie vertegenwoordigde organisaties van belanghebbenden behartigen voor hun leden de gehele ambtelijke rechtspositie zodat in hun opvattingen alle factoren die met de pensioenzaken nauwer of verder verband houden zijn verwerkt.

Artikel L 4, tweede lid

Hoewel het niet te verwachten is dat het voorzitterschap en het lidmaatschap van de raad volledige werkkringen zullen vormen is het anderzijds niet onmogelijk dat de vervulling daarvan in sommige gevallen vrij veel tijd in beslag zal nemen. Dit zal mede afhangen van de werkverdeling tussen voorzitter en leden en tussen de leden onderling. Een geldelijke vergoeding zal daarom alleszins gerechtvaardigd zijn. De hoogte van deze vergoeding zal dan vanzelfsprekend verband houden met de vervulde taken.

Artikel L 5

Deze bepaling is noodzakelijk ten einde de verhoudingen duidelijk vast te stellen. Hieruit blijkt tevens dat de verantwoordelijkheid van de Minister jegens de Staten-Generaal niet in het gedrang komt ten gevolge van het nieuwe bestel. De aanwijzingen zijn beperkt tot de toezichthoudende taak van de Raad en betreffen dus niet zijn wetgevingsadviezen en zijn behandeling van bezwaren tegen directiebeslissingen. Overigens mag men aannemen dat aanwijzingen aan de Raad van toezicht zich tot gewichtige zaken zullen beperken.

Artikel L 6

Een bestaande situatie wordt hier in het raam van het nieuwe pensioenbestuur gepast.

Artikel L 7

Het reglement van de raad zal de grondslag moeten leggen voor een doeltreffende werkwijze. Enkele organisatorische noodzakelijkheden en mogelijkheden zijn in het tweede en derde lid aangegeven.

Artikel L 10

De rechtspositie van het onder de directie werkzame personeel is gelijk aan die van het Rijkspersoneel in het algemeen.

Artikel L 12

Dergelijke bepalingen komen ook in de bestaande pensioenwet voor. Al behoeven zij uiterst zelden te worden toegepast, zij zijn ook in de nieuwe wet noodzakelijk.

Artikel L 13

Deze bepaling voorziet in een bestaande leemte.

Artikel L 14

Het komt voor dat een orgaan een besluit neemt, b.v. een aanstelling tot ambtenaar, voornamelijk met de bedoeling deze te begunstigen in zijn pensioenpositie. De financiële gevolgen van dat besluit zijn dan voor het desbetreffend lichaam gewoonlijk gering maar kunnen voor het fonds onevenredig zwaar zijn. Indien in een dergelijk geval gesproken zou mogen worden van strijd met de kennelijke strekking van de wet, heeft de directie, mits de Raad van toezicht daarmee instemt, de mogelijkheid de pensioenrechtelijke gevolgen van een zodanig besluit te verijdelen.

Artikel L 16

Dit artikel beoogt de bevredigende werkwijze die thans voor het samenstellen van de actuariële (wetenschappelijke) balans van het fonds wordt gevolgd, onder de nieuwe wet te bestendigen.

Artikel L 17

Het komt wenselijk voor de werkzaamheden van de balanscommissie uit te breiden met een adviserende taak, los van de samenstelling van de actuariële (wetenschappelijke) balans.

HOOFDSTUK M**FINANCIËEL BEHEER***Begroting en beheer*

48. De begroting van ontvangsten en uitgaven van het fonds zomede de rekening worden thans overeenkomstig artikel 23 van de Pensioenwet 1922 opgemaakt en vastgesteld volgens dezelfde regelen als voor de Rijksbegroting en de Rijksrekening zijn bepaald. Derhalve wordt voor de uitgaven het stelsel van verkregen rechten toegepast met inachtneming van de in artikel 23 van de Comptabiliteitswet (1927, *Stb.* 259)

toegestane uitzonderingen; voor de ontvangsten wordt het kasstelsel gebezigd behoudens de in artikel 18 van de Comptabiliteitswet gegeven uitzonderingen.

In aansluiting bij het advies van de Staatscommissie zijn de ondergetekenden van mening dat inachtneming van het beginsel van lasten en baten voor de begroting van het fonds, passender is als grondslag voor een doelmatige administratie dan het voor de Rijksbegroting geldende stelsel. Het fonds bezit immers een belangrijk vermogen waaronder een groeiend bezit aan onroerende goederen, dat bedrijfs-economisch dient te worden beheerd. Bij de vaststelling van de voorschriften omtrent de inrichting der begroting, waaronder mede de verdeling in afdelingen wordt begrepen, zal nog kunnen worden overwogen of er behoefte bestaat aan een afdeling voor kapitaal-uitgaven en kapitaal-ontvangsten.

Het bijzondere karakter van dit rechtspersoonlijkheid bezittende fonds rechtvaardigt naar de mening van de ondergetekenden het opnemen in de pensioenwet van een eigen comptabele regeling voor het financieel beheer. Aangezien de Comptabiliteitswet niet van toepassing is zijn verschillende bepalingen opgenomen die — in aansluiting aan de bepalingen ter zake in het ontwerp van de nieuwe Comptabiliteitswet — een deugdelijk toezicht op begroting en begrotingsuitvoering waarborgen. Dit toezicht — zoals dit b.v. blijkt uit artikel M 2, tweede lid, laatste volzin — raakt echter niet de richtlijnen van de Beleggingsraad.

Ten aanzien van het fondsbeheer, b.v. omtrent voorschotverlening en aanbestedingen, zullen bij algemene maatregel van bestuur nadere regelen worden gegeven die door de eerste twee ondergetekenden gezamenlijk zullen worden voorbereid.

HOOFDSTUK N**BIJZONDERE FINANCIËLE BEPALINGEN***Overzicht*

49. In dit hoofdstuk zijn naast enkele voorschriften van financieel-administratieve aard enige bepalingen opgenomen die beogen uitholling van het fonds te keren (artikelen N 1, N 5, N 7). De strekking hiervan is onevenredige of onnodige lasten die sommige organen voor het fonds teweeg brengen, door de desbetreffende lichamen te doen dragen. Deze bepalingen zijn in hoofdzaak ontleend aan het voorontwerp van de Staatscommissie.

Verder bevat dit hoofdstuk de regeling van de overneming der premies die de ambtenaren zijn verschuldigd ingevolge de Algemene Ouderdomswet en de Algemene Weduwen- en Wezenwet, zomede die met betrekking tot bepaalde groepen gepensioneerden.

Artikelen50. *Artikel N 1*

Het is b.v. mogelijk dat het personeel van een nieuw aangewezen lichaam een leeftijdsopbouw heeft die aanzienlijk ongunstiger is dan die van het ambtenarencorps. In dat geval zal het lichaam de extra-last van het fonds moeten vergoeden.

Artikel N 2

De bepalingen van dit artikel bedoelen de inning van de bijdragen te vergemakkelijken.

Artikel N 3

Hier is gedacht aan het afbreken van een ambtelijke loopbaan wegens huwelijk of emigratie.

Artikel N 4

Indien fouten in de pensioentoeckenning te wijten zijn aan een orgaan zal het fonds schadeloos moeten worden gesteld. Het eerste lid heeft betrekking op de mogelijkheid dat intrekking of verlaging van een door schuld van het orgaan foutief

toegekend pensioen onbillijk zou zijn ten aanzien van de gepensioneerde zodat daartoe niet kan worden overgegaan. Het betrokken lichaam zal dan duurzaam met het pensioen moeten worden belast.

Het tweede lid betreft een herzieningsbeslissing waarbij een onjuistheid in een vroegere beslissing wordt hersteld. Als die onjuistheid te wijten was aan het orgaan dient het desbetreffend lichaam eventuele schade aan het fonds te vergoeden.

Artikel N 5

Hierin is getracht een tegenwicht te scheppen ten opzichte van de afschaffing van de wachttijd voor het invaliditeitspensioen. Het fonds zal er van kunnen uitgaan dat de organen in het algemeen alleen ambtenaren in dienst nemen die zijn goedgekeurd voor hun betrekking. Zou een orgaan — wellicht uit overwegingen van dienstbelang — een niet-goedgekeurd persoon aanstellen, dan is het mogelijk dat het orgaan bewust een extra-pensioenrisico veroorzaakt. Als naderhand blijkt dat een invaliditeitspensioen moet worden verleend op grond van ziekten of gebreken die bij een keuring zijn of hadden kunnen zijn vastgesteld, dient het daarom mogelijk te zijn de pensioenlast af te wentelen op het orgaan. Aansluitend op de tegenwoordige wachttijd voor het invaliditeitspensioen vervalt het restitutie-risico van het orgaan zodra de ambtenaar vijf jaren dienst heeft.

Het tweede lid heeft ten aanzien van het gezinspensioen dezelfde strekking als het eerste lid.

Het derde lid beperkt de restitutieplicht van het lichaam tot het tijdstip waarop de 65-jarige leeftijd is of zou zijn bereikt, omdat het pensioen na dat tijdstip overwegend het karakter van een naar diensttijd berekend pensioen gaat dragen.

Het vierde lid bevat een begrijpelijke uitzondering.

Artikel N 6

Voor de — in het verleden betrekkelijk zeldzame — gevallen waarin invorderingskosten moeten worden gemaakt, opent de voorgestelde bepaling de mogelijkheid deze tot een maximum bedrag ten laste van het lichaam te brengen. Het komt namelijk niet juist voor met deze kosten steeds het fonds te bezwaren, zoals thans geschiedt.

Artikel N 7

Dit artikel is ingegeven door de gedachte, extra-lasten die een orgaan voor het fonds veroorzaakt, door het betrokken lichaam te doen dragen. Hierbij denke men aan besluiten van organen die een inkomstenverhoging voor een of meer ambtenaren ten gevolge hebben, met als voornaamste doel het pensioen gunstig te beïnvloeden.

Artikel N 9

Het overnemen van de premie ingevolge de A.O.W. en de A.W.W. die ambtenaren moeten betalen, is een maatregel die in het verband van de Pensioenmaatregelen 1963 (Derde afdeling van die wet, artikel 5) is genomen en onder de nieuwe wet dient te worden voortgezet.

Ten aanzien van het derde lid zij het volgende opgemerkt. Gedurende de drempeltijd is betrokkene nog geen ambtenaar in de zin van de pensioenwet en zou premie-overneming dus nog niet behoeven plaats te vinden. In de grote meerderheid der gevallen leidt de drempeltijd echter tot het ambtenaarschap en gaat deze tijd achteraf medetellen — tegen bijdragebetaling en met bijdrageverhaal op de ambtenaar — als voor pensioen geldige tijd. Aangezien bij de pensioenberekening inbouw van deze tijd zal plaats vinden dient alsnog overneming van de door betrokkene betaalde A.O.W./A.W.W.-premie te geschieden. Ter wille van een eenvoudige administratie komt het nu gewenst voor, de vele herberekeningen die van premieoverneming achteraf het gevolg zouden zijn te vermijden door in alle gevallen van drempeltijd van het begin af aan ten aanzien van de premieoverneming te handelen, alsof betrokkenen reeds

ambtenaar in de zin van de pensioenwet waren. Het derde lid voorziet hierin overeenkomstig de bestaande regeling, die bevredigend heeft gewerkt (Derde afdeling Pensioenmaatregelen 1963, artikel 5).

In het vijfde lid is vervat de voldoening van de belastingverhoging die voor gemoedsbezwaarden in de plaats treedt van de premiebetaling.

Artikel N 10

In het algemeen zal premieoverneming voor gepensioneerden niet aan de orde komen omdat na het ontslag geen voor pensioen geldige diensttijd meer ontstaat. Op deze regel dient een uitzondering te worden gemaakt voor degenen die wegens invaliditeit met dadelijk ingaand pensioen gaan en voor de weduwen en wezen. Voor eerstbedoelde groep gaat namelijk de tijd na het ontslag tot het 65ste jaar medetellen — en wordt dus ingebouwd — naar gelang de gedurende die tijd vastgestelde invaliditeitsgraad. In de berekening van de weduwen- en wezenpensioenen is de diensttijd begrepen — en wordt dus eveneens ingebouwd — die de overleden man en vader nog had kunnen maken tussen het tijdstip van overlijden en het 65ste jaar. Het komt nu om sociale en administratieve redenen gewenst voor ter zake geen nadere uitsplitsingen te maken van de gevallen die in bepaalde omstandigheden of gedurende bepaalde tijdvakken uitgezonderd zouden kunnen worden, maar voor beide groepen de volledige A.O.W./A.W.W.-premie ten laste van het fonds te nemen. Voor de overgangsregeling op dit punt zij verwezen naar artikel U 51.

Het tweede lid zondert de rechthebbenden op bijzonder weduwenpensioen en op het na hertrouwen opnieuw vastgesteld weduwenpensioen uit, omdat bij de berekening van deze pensioenen geen zgn. diensttijd-doortelling plaats vindt.

Artikel N 11

Ter vervollediging van de mogelijkheid van pensioenverhaal — het ontwerp van de Verhaalswet ongevalen ambtenaren is niet op alle personen toepasselijk die onder de pensioenwet vallen — is deze bepaling noodzakelijk.

HOOFDSTUK O

AANVRAAG EN TOEKENNING VAN PENSIOEN

Artikelen

51. Artikel O 1

In tegenstelling tot de bestaande wet, waarin de bepalingen over dit onderwerp (artikelen 73, 74, 81, 106 en 107) meer verspreid staan, brengt het ontwerp ze in één hoofdstuk samen. De inhoud wijkt niet veel af van de geldende bepalingen.

Het tweede lid is ter administratieve vereenvoudiging opgenomen. Men zie in dit verband ook artikel E 2.

De mogelijkheid tot het ambtshalve toekennen van pensioen en tot het verlenen van voorschot is nu voor alle pensioenen geopend en daarmee dus ook voor de weduwen- en wezenpensioenen (derde en vierde lid). De huidige regeling laat niet toe een invaliditeitspensioen ambtshalve toe te kennen. Op grond van de ervaring bestaat er geen reden deze uitzondering te handhaven.

Artikel O 2

In verband met het beroepsrecht van de gepensioneerde is het van belang dat de pensioenbeschikking alle gegevens bevat die voor de beoordeling daarvan van betekenis zijn.

HOOFDSTUK P

GENEESKUNDIG ONDERZOEK EN REVALIDATIE

Pensioenkeuring

52. Dit hoofdstuk betreft de stof die in de geldende wet is te vinden in de artikelen 74 tot en met 80. Volgens de be-

staande regeling heeft een keuring voor pensioen plaats op verzoek van de belanghebbende of op verzoek van het orgaan, waarbij deze in dienst is. Zij geschiedt door twee geneeskundigen. Deze worden aangewezen door de burgemeester van de woonplaats van belanghebbende uit een lijst van geneeskundigen, die door de Minister van Binnenlandse Zaken wordt vastgesteld. Het geneeskundig onderzoek kan worden bijgewoond door een door de belanghebbende aangewezen geneeskundige; deze kan ook schriftelijk van advies dienen.

Dit stelsel heeft in de praktijk in het algemeen goed voldaan. Overeenkomstig het voorstel van de Staatscommissie is het dan ook in hoofdlijnen in het ontwerp overgenomen. Getracht is de regeling duidelijker van opzet te maken dan in de huidige wet het geval is. Verder is aan de volgende punten bijzondere aandacht geschonken:

- a. de ontwikkeling van de bedrijfsgeneeskunde;
- b. de beroepsregeling;
- c. de aanwijzing van de geneeskundigen;
- d. de revalidatie.

53. Vernieuwingen

53.1 De ontwikkeling van de bedrijfsgeneeskunde

Men heeft in de tegenwoordige regeling van de pensioenkeuring een tekort aan bedrijfsgeneeskundige invloed gezien. De pensioenkeuring zou te weinig functioneel zijn, namelijk te weinig gericht op het toetsen van de verhouding van de mens tot zijn werk. Een aanwijzing voor dit tekort zou dan het aantal gevallen kunnen zijn waarin een ambtenaar wel door de dienst maar niet door de Pensioenraad blijvend ongeschikt is bevonden voor het vervullen van zijn betrekking. Ongetwijfeld komen deze gevallen voor, maar zij zijn tot nu toe betrekkelijk gering in aantal. Niettemin lijkt het wenselijk in de nieuwe regeling een voorziening te treffen opdat bedoelde uiteenlopende uitkomsten zoveel mogelijk worden voorkomen. Dit klemt te meer nu zich een verdere ontwikkeling van de bedrijfsgeneeskunde — ook in de overheids- en semi-overheids-sfeer — heeft afgetekend. Een feit blijft immers dat de bedrijfsarts bij wijze van spreken de ambtenaar in zijn werk voortdurend heeft kunnen gadeslaan en dat hij op de hoogte is van de eisen die de verschillende betrekkingen in zijn dienstak aan de mensen stellen. Het oordeel van de bedrijfsgeneeskundige is daarom stellig waardevol en het is van belang het bij de pensioenkeuring naar voren te brengen.

Volgens het ontwerp kan de invloed van de bedrijfsgeneeskundige tot zijn recht komen wanneer het tot ontslag bevoegde gezag gebruik maakt van de hem gegeven bevoegdheid deze arts door de directie te doen aanwijzen voor het bijwonen van het geneeskundig onderzoek. Hij kan dan de beide onderzoekende geneeskundigen mondeling of schriftelijk van advies dienen. Men zie zijn positie als tegenhanger van die van de geneeskundige die op verzoek van de belanghebbende door de directie wordt uitgenodigd bij het onderzoek aanwezig te zijn. Ook laatstbedoelde kan mondeling of schriftelijk zijn mening te kennen geven. De eigenlijke keuring geschiedt door twee door de directie uit een lijst aangewezen artsen. Zou het bevoegd gezag geen gebruik maken van zijn hierboven omschreven bevoegdheid, dan dient in ieder geval een rapport van de bedrijfsarts te worden overgelegd, wanneer ten minste zodanige arts aan de desbetreffende tak van dienst is verbonden.

53.2 De beroepsregeling

Thans heeft alleen de ambtenaar beroep tegen een beslissing van de Pensioenraad over de lichamelijke en geestelijke geschiktheid voor het vervullen van zijn betrekking. Aangezien het zeer wel denkbaar is dat het tot ontslag bevoegde gezag bezwaar heeft tegen een dergelijke beslissing opent het ontwerp voor dit gezag dezelfde rechtsgang als voor de ambtenaar. Dit ligt opgesloten in de ruime redactie van artikel S 1, eerste lid,

waarin sprake is van ieder wiens belang rechtstreeks is betrokken bij een beslissing van de directie ter uitvoering van deze wet. Het belang van het tot ontslag bevoegde orgaan is immers ook rechtstreeks betrokken bij de directiebeslissing die hier in het geding is. Een ambtenaar slaagt b.v. al of niet in zijn poging zich te laten afkeuren. De dienstleiding beschikt echter over gegevens die het waarschijnlijk maken dat de klachten van de ambtenaar onjuist zijn beoordeeld. Uit een oogpunt van personeelsverhoudingen kan er de dienstleiding dan veel aan gelegen zijn tegen de beslissing van de directie in beroep te kunnen komen.

53.3 De aanwijzing van de geneeskundigen

De aanwijzing van de twee onderzoekende geneeskundigen zoals die in de tegenwoordige wet is geregeld, heeft in de praktijk niet geheel voldaan. Het is namelijk gewenst dat een van de artsen algemene bekwaamheid bezit en de andere gespecialiseerd is op het gebied van de ziekte waaraan betrokkene lijdt. De ziekten die bij keuringen moeten worden beoordeeld betreffen echter dikwijls ouderdomsziekten die op verschillende terreinen liggen, zodat de keuze van de meest passende specialist niet zo eenvoudig is en bezwaarlijk aan de burgemeester kan worden opgedragen. In het ontwerp geschiedt bedoelde aanwijzing daarom door de directie, die daarin natuurlijk wordt bijgestaan door haar geneeskundig adviseur.

De plaatsing op de lijst van de geneeskundigen, die voor het verrichten van een onderzoek kunnen worden uitgenodigd, geschiedt thans voor onbepaalde tijd. Het ontwerp beperkt deze plaatsing tot vijf jaren, met verlengingsmogelijkheid, opdat het afvoeren van de lijst van een naam mogelijk zij, b.v. wanneer ernstige vertraging in de afdoening van zaken wordt onderhouden.

53.4 De revalidatie

Onder revalidatie verstaat men gewoonlijk het samenstel van bijzondere voorzieningen van geneeskundige aard — met name langdurige en specialistische behandelingen — en van maatschappelijke aard — met name onderwijs, opleiding en versterking van hulpmiddelen — dat gericht is op herstel van de arbeidsgeschiktheid.

Vooralsin sinds de laatste wereldoorlog zijn de mogelijkheden om tot revalidatie van invaliden te geraken aanzienlijk toegenomen. Het is duidelijk zowel in het belang van de ambtenaar als in dat van het fonds, indien de directie alle thans op dit gebied ter beschikking staande methoden kan benutten om te trachten een invalide, bij wie om medische redenen de aanpassing aan de functie verloren is gegaan, weer in het arbeidsproces te doen opnemen. Met name dient gebruik te worden gemaakt van de bestaande mogelijkheden tot herscholing en omscholing. Het verdient aanbeveling bij de wederopneming in het arbeidsproces ook de bedrijfsgeneeskundige dienst in te schakelen. Ook kan in de zich daartoe lenende gevallen de ambtenaar behalve ongeschikt voor zijn betrekking tevens herplaatsbaar worden verklaard, d.i. geschikt voor een passende andere, volledige, betrekking. De directie kan dan de bepalingen vervat in hoofdstuk K., De herplaatsbaar verklaarde ambtenaar, hanteren.

Mede naar aanleiding van de indiening van het ontwerp van wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering zijn de bepalingen in dit ontwerp op het stuk van de revalidatie nog uitgebreid. Zo is de mogelijkheid opgenomen dat vanwege de directie hulpmiddelen worden verstrekt die gericht zijn op het herstel of de bevordering van de arbeidsgeschiktheid. Voor hetzelfde doel kunnen voorts kosten zijn gemaakt of kan inkomstenderving zijn opgetreden: de directie heeft daarom de bevoegdheid gekregen daarvoor vergoeding te verlenen.

Ook indien een aanvraag om invaliditeitspensioen nog niet is gedaan behoort de directie de bevoegdheid te hebben de ambtenaar een revalidatie-behandeling te doen ondergaan. Alvorens van deze bevoegdheid gebruik te maken verdient het aanbeveling de betrokken bedrijfsgeneeskundige te horen. Men

kan zich immers voorstellen dat door welke omstandigheid dan ook een behandeling achterwege dreigt te blijven die, indien ondernomen, een belangrijke bijdrage tot het afwenden van arbeidsongeschiktheid zou betekenen. Vanzelfsprekend zal de directie alleen in de bres springen als er gewichtige belangen van de ambtenaar op het spel staan en als vaststaat dat een andere oplossing buiten bezwaar van het fonds niet mogelijk is. Zonodig zal de directie op dit punt aan de organen richtlijnen kunnen verstrekken.

Al met al kan men zeggen dat het ontwerp op het terrein van de zorg voor de invalide geworden ambtenaren in een andere, meer hedendaagse toonaard is gesteld dan de tegenwoordige wet. Er zal in dit vlak veel van de directie worden geveerd om een goed samenspel te bereiken tussen de verschillende uitvoeringsorganen opdat de doeleinden van het ontwerp worden verwezenlijkt.

Artikelen

54. *Artikel P 1, tweede lid*

Bij de plaatsing op de lijst van geneeskundigen zal ongetwijfeld rekening worden gehouden met de groeiende betekenis van de bedrijfsgeneeskunde in het geheel van de medische wetenschap en praktijk. Het zal van groot belang voor de juiste toepassing van de wet zijn indien bij de keuring van het overheids- en semi-overheidspersoneel zoveel mogelijk de artsen worden betrokken, die het meest vertrouwd zijn met de werksfeer waarin het personeel zich beweegt.

Artikel P 4

Het is van belang dat de directie ter wille van een alzijdig onderzoek ook andere deskundigen dan geneeskundigen kan inschakelen b.v. een arbeidsdeskundige of een loondeskundige.

Artikel P 5, derde lid

Deze bevoegdheid is gegeven met het oog op de mogelijkheid dat in de graad van geschiktheid wijziging komt tussen het tijdstip van de keuring en dat van ontslag.

Artikel P 6

Hierin is mede de mogelijkheid tot revalidatie in een inrichting opgenomen. Daarin leert men soms een nieuw vak, of de vaardigheid in het oorspronkelijke beroep wordt hersteld. Indien uit de ervaring mocht blijken dat de directie in dit verband — en ook met het oog op het beoordelen van de herplaatsbaarheid van afgekeurde ambtenaren, men zie hoofdstuk K. De herplaatsbaar verklaarde ambtenaar — regelmatig adviezen van een revalidatie-arts zou behoeven, zal stellig het in dienst nemen van zodanige deskundige worden overwogen.

Het derde lid breidt de werking van het artikel uit tot de verstrekking van hulpmiddelen die het behoud, het herstel of de bevordering van de arbeidsgeschiktheid ten doel hebben.

In dit verband zij opgemerkt dat het artikel — evenmin als de daarmee overeenkomende bepalingen in het ontwerp van wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering — een leeftijdsgrens kent, zodat het desnodig ook na het 65e jaar toepassing kan vinden. Het zou namelijk onjuist zijn een vóór het 65ste jaar begonnen en goede uitkomst belovende revalidatie-behandeling stop te zetten louter wegens het bereiken van genoemde leeftijd.

Artikel P 7

Hier is vooral gedacht aan ernstige ongevallen waarvan de gevolgen met betrekking tot de arbeidsongeschiktheid bij tijdige behandeling soms in belangrijke mate kunnen worden afge-

wend. Zou de vereiste behandeling van de ambtenaar door omstandigheden dreigen niet, onvoldoende of te laat te worden ondernomen, dan kan de meest gereede partij de hulp van de directie van het fonds inroepen. Deze kan dan naar bevind van zaken handelen.

Artikel P 8

Men denke voor de toepassing van dit artikel aan kosten van onderhoud en huisvesting buiten de plaats van inwoning, als b.v. herscholing elders plaats vindt. Verder kan op grond van dit artikel b.v. een vergoeding worden verleend voor de kosten van een opleiding die betrokkene op eigen initiatief heeft gevolgd.

Artikel P 9

Hierbij is gedacht aan het verschaffen van invalide-wagens e.d. De verstrekking hiervan geschiedt dan uit een oogpunt van verzorging en is dus niet gericht op de vermindering of opheffing van de arbeidsongeschiktheid.

Artikel P 10

De hierin neergelegde sanctie komt overeen met die in artikel 78, vierde lid, van de bestaande wet. Het woord „maatregel” slaat terug op artikel P 6, eerste lid.

Artikel P 11, eerste en derde lid

De door „partijen”, t.w. de ambtenaar en het orgaan, aangewezen artsen dienen geen vergoeding ten laste van het fonds te genieten.

Het derde lid is bedoeld als een — lichte — rem op het lichtvaardig aanvragen van pensioenkeuringen.

Artikel P 12

Voorschriften van de directie kunnen b.v. nodig zijn ter uitvoering van artikel P 7. Overeenkomsten omvatten b.v. afspraken van de directie met de organen, met bedrijfsgeneeskundige diensten of met de medische dienst bedoeld in het ontwerp van de wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering, ten aanzien van behandeling of kostenverdeling van revalidatiegevallen.

HOOFDSTUK Q

INGANG EN EINDE VAN DE PENSIOENEN

Artikelen

55. *Artikelen Q 1—Q 5*

In hoofdzaak zijn de bepalingen van de artikelen 108 tot en met 113 van de Pensioenwet 1922 overgenomen.

Artikel Q 1 komt nagenoeg overeen met artikel 13, derde lid, van de Algemene Ouderdomswet.

De inhoud van artikel Q 5 (Einde pensioen) is in overeenstemming met de maandelijkse betaling van de pensioenen krachtens artikel R 1.

Het bepaalde in artikel Q 5, vierde lid, onder *b*, doet het wezenpensioen eindigen na adoptie van de wees, aangezien de oorspronkelijke familierechtelijke band dan is verbroken.

Artikel Q 6

Het zgn. smartegeld is een bekende uitkering bij het overlijden van actieve ambtenaren (artikel 102 Algemeen Rijksambtenarenreglement en daarmee overeenkomende bepalingen). Het komt billijk voor een zelfde overbruggingsuitkering toe te kennen bij het overlijden van gepensioneerde ambtenaren. Echter wordt bij hen een uitkering van twee maanden pensioen voorgesteld. Men bedenke daarbij dat na een overlijden gemiddeld reeds een halve maand pensioen extra wordt betaald omdat het pensioen krachtens artikel Q 5 eindigt met het einde van de maand waarin de rechthebbende is overleden.

Artikel Q 7

Zowel in het belang van de gepensioneerden als in dat van de administratie wordt terugvordering zoveel mogelijk beperkt.

HOOFDSTUK R

BETALING VAN DE PENSIOENEN

Artikelen

56. Artikel R 1

In de plaats van de tegenwoordige betaling per kwartaal stelt het ontwerp maandelijks betaling aangezien deze het beste aansluit bij de salarisbetaling waaraan de gepensioneerde tijdens zijn ambtelijke dienst in het algemeen gewend was.

De tweede volzin van het tweede lid doelt op de wenselijkheid kleine pensioenen over een langer tijdvak dan een maand te betalen, ten einde de administratiekosten te verlichten.

Artikel R 2

Deze bepalingen komen in strekking overeen met die van artikel 17 van de Algemene Ouderdomswet; zij betekenen een verbetering ten opzichte van het bestaande artikel 116 in de Pensioenwet 1922, dat niet de beperking in het tweede lid onder c van het onderhavige artikel kent. De gepensioneerde krijgt namelijk volgens het ontwerp in ieder geval 10 pct. van zijn pensioen in handen. Gewezen zij nog op het facultatieve karakter van het eerste lid.

De bestaande zgn. detentie-bepalingen — betalingsregelen voor veroordeelde gepensioneerden, artikel 120 en 121 Pensioenwet 1922 — zijn niet in het ontwerp opgenomen; zij zijn verouderd en passen niet meer bij de tegenwoordige houding tegenover veroordeelden.

Artikel R 3

Ter verlichting van de administratie is het noodzakelijk langdurig niet-ingevoerde pensioentermijnen te doen vervallen.

Het eerste lid is bijna gelijkkluidend aan artikel 122 van de bestaande wet. Het tweede lid maakt het mogelijk onbillikheden bij de toepassing van het eerste lid te vermijden.

Artikel R 4

Het afschaffen van de wachttijden voor het recht op pensioen zal er toe leiden dat het aantal pensioenen berekend naar een korte diensttijd zal toenemen. Zowel deze pensioenen als pensioenen, die een laag bedrag belopen omdat de diensttijd in nevenbetrekkingen is doorgebracht, betekenen voor belanghebbenden heel weinig als ze periodiek worden betaald. Het zal daarom niet bezwaarlijk zijn — en waarschijnlijk zelfs aantrekkelijker — indien zij betaling van een bedrag ineens ontvangen in plaats van het pensioen. Aldus kan het fonds administratiekosten besparen.

Voor het antwoord op de vraag of een pensioenbedrag de gestelde grens overschijdt dient het netto-pensioenbedrag, d.i. in hoofdzaak het pensioen na inbouw, te worden genomen, omdat alleen dit bedrag bij de betaling een rol speelt. Eenvoudigheidshalve is het grensbedrag (f 100) welvaartsvast gemaakt.

Vermelding verdient nog dat het hier een betalingskwestie betreft. Over de voor pensioen medetellende diensttijd is pensioen toegekend, zij het in de vorm van een uitkering ineens, zodat deze tijd niet meer voor de berekening van een eventueel later pensioen kan medetellen. Ook blijft de gepensioneerde ambtenaar, die de uitkering ineens heeft ontvangen, voldoen aan de definitie van artikel A 1, onder h („een gepensioneerde ambtenaar is hij die uit hoofde van een ontslag recht heeft op pensioen ten laste van het fonds”) zodat zijn weduwe recht heeft op weduwenpensioen.

HOOFDSTUK S

BEROEP EN HERZIENING

De rechtspraak in pensioenzaken

57. Naar het gevoelen van de ondergetekenden is het gewenst de rechtspraak in pensioenzaken geheel buiten de sfeer van de wetsuitvoering te brengen. Men vermijdt zodoende de schijn dat de rechterlijke uitspraken beïnvloed kunnen worden door de meningen die in het uitvoerend apparaat heersen. Om deze reden is de rechtspraak in pensioenzaken door middel van een wijziging van de Ambtenarenwet 1929 (artikel W 2) ondergebracht bij het Ambtenarengerecht voor wat de berechting in eerste aanleg betreft en in hoger beroep, zoals ook thans het geval is, bij de Centrale Raad van Beroep. Ten einde de voor deze stof wel bij uitstek noodzakelijke specialisatie te bevorderen is voor het gehele land één rechter in eerste aanleg aangewezen, te weten het Ambtenarengerecht in de gemeente waar de zetel van het fonds is gevestigd, dat is te 's-Gravenhage (artikel S 2, tweede lid). Voor de rechtsgang kan worden verwezen naar de Ambtenarenwet.

Om zoveel mogelijk te bereiken dat alleen die zaken bij de rechterlijke instanties geraken die de moeite en tijd van een rechterlijk onderzoek waard zijn, is de volgende regeling ontworpen. Indien een belanghebbende — en dit kan ook een orgaan zijn — van mening is dat een beslissing van de directie ter uitvoering van de wet hem geen recht doet wederbaren, kan hij aan de Raad van toezicht verzoeken over zijn bezwaar te beslissen. Het verzoek moet aan de directie worden gezonden. Deze dient de raad schriftelijk van advies. Vervolgens beslist de raad — met het vaststellen van deze beslissingen is blijkens artikel L 7, tweede lid, een afdeling van de raad belast — over het bezwaar; hij kan voor de vermelding van de gronden en wetsbepalingen waarop zijn beslissing steunt eenvoudigheidshalve verwijzen naar de directiebeslissing indien hij deze bijvoegt. Wanneer de rechtzoekende dan nog niet bevredigd is kan hij tegen de raadsbeslissing beroep instellen bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage.

De ondergetekenden verwachten, zoals hierboven reeds aangeduid, van bovenstaande regeling, dat aldus alleen echte rechtsgeschillen aan de rechterlijke instanties worden voorgelegd en dat bezwaren van andere aard door de Raad van toezicht worden afgedaan. Verder kan men zich indenken dat de desbetreffende afdeling van de Raad van toezicht eerder geneigd zal zijn aan overwegingen buiten het strikt formele gezichtspunt een plaats te geven dan de directie, zodat zij vooral in dit opzicht de bezwaren zal toetsen, nadat de directie de gelegenheid heeft gehad in haar advies eventueel noodzakelijk gebleken correcties aan te bevelen.

Artikelen

58. Artikel S 1, eerste lid

Het recht tot het voorleggen van bezwaren aan de Raad van toezicht is toegekend aan ieder, wiens belang rechtstreeks is betrokken bij de directie beslissing, omdat een aanduiding bij wijze van opsomming, zoals in de bestaande wet, te beperkt kan zijn. Anderzijds kan de kring van belanghebbenden in de jurisprudentie aan redelijke grenzen worden gebonden. Behalve ambtenaren en hun gezinsleden kan ook een orgaan belanghebbende zijn, b.v. wanneer de directie krachtens artikel C 2, vijfde lid, een bijdragegrondslag ambtshalve vaststelt of wanneer de directie een beslissing neemt krachtens artikel N 4 of N 5. Als de directiebeslissing met voorgeschreven goedkeuring van de Raad van toezicht is genomen, is het begrijpelijkerwijs niet mogelijk zijn bezwaren tegen die beslissing aan de raad voor te leggen.

Artikel S 1, vierde lid

Krachtens dit artikellid dient men bij bezwaar tegen de beslissing of het uitblijven van een beslissing van een orgaan

eerst een voorziening bij de directie te vragen opdat deze gebruik kan maken van haar bevoegdheden krachtens de artikelen B 11 of C 2 inzake intree- en uitreeberichten en inzake bijdragegrondslagen. Vervolgens kan men eventuele bezwaren tegen de directiebeslissing voorleggen aan de Raad van toezicht.

Artikel S 1, zevende lid

De raad beoordeelt wie bij zijn beslissing een rechtstreeks belang heeft. Hij zal daarbij dienen te overwegen dat kennisgeving van die beslissing elke rechtstreeks belanghebbende kan doen besluiten gebruik te maken van zijn bevoegdheid in beroep te gaan bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage.

Artikel S 2

In dit artikel is de grondslag gelegd voor de eigenlijke rechtspraak in pensioenzaken door het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage en de Centrale Raad van Beroep te Utrecht.

Uit het vierde lid blijkt, dat het ontwerp de directie en de Raad van toezicht als een twee-eenheid ziet.

Artikel S 3

De herziening waarvan in het eerste en tweede lid sprake is betreft het rechtzetten van zuiver feitelijke onjuistheden. Soms had men bij het nemen van de beslissing reeds rekening kunnen houden met de juiste feiten t.a.v. de diensttijd, leeftijd enz. (eerste lid, onder *a*), soms zijn de feiten achteraf gewijzigd b.v. ten gevolge van een orgaanbeslissing met terugwerkende kracht (eerste lid, onder *b*).

Het derde lid legt uitdrukkelijk de bevoegdheid vast een beslissing te wijzigen omdat de daaraan ten grondslag liggende feiten naderhand zijn gewijzigd, b.v. wanneer het inbouwbedrag bedoeld in artikel J 6 moet worden gewijzigd wegens verandering in de burgerlijke staat van belanghebbende.

Artikel S 4

Een mededelingsplicht van betrokkene als bedoeld in het derde lid, is b.v. vervat in artikel J 7 ten aanzien van het algemeen ouderdomspensioen en het algemeen weduwen- en wezenpensioen.

Artikel S 5

Hierin is duidelijk vastgelegd dat tegen de herzienings- en wijzigingsbeslissingen dezelfde voorzieningen openstaan als tegen gewone beslissingen.

TITEL IV

OVERGANGS- EN SLOTBEPALINGEN

HOOFDSTUK T

ALGEMENE BEPALINGEN VAN OVERGANGSRECHT

Beginselen

59. Met kracht is gestreefd naar eenvoudige overgangsbepalingen. Een belangrijke oorzaak van de ingewikkeldheid van de huidige wet ligt immers in het omvangrijke overgangsrecht. Gepoogd is dus de overgang van het oude naar het nieuwe recht te regelen in voor belanghebbenden aanvaardbare voorschriften, die duidelijk en gemakkelijk uitvoerbaar zijn. Garantiebepalingen b.v. — die bij uitvoering tot dubbele handelingen noodzakelijk zijn — zijn daarom zoveel mogelijk vermeden.

Het uitvoerend apparaat moet zijn aandacht grotendeels op de nieuwe wet kunnen richten. De noodzaak tot het bewaren van de kennis van de oude wet onder het nieuwe bestel, dient zo kort mogelijk te duren. Wanneer het „oude recht” billijkheidshalve voorlopig toepassing moet blijven vinden is daarom waar mogelijk getracht hiaraan een redelijke grens te stellen, b.v. vijf jaar (men zie artikel U 15, U 21, U 35).

Anderzijds is „terugwerking” van het nieuwe recht in de zin van toepasselijkheid van de nieuwe wet op personen, wier pensioenpositie reeds onder het oude recht is geregeld, beperkt tot die gevallen waarin daar duidelijk behoefte aan bestaat (vgl. artikel U 17 met betrekking tot de wachttijd; artikel U 27 met betrekking tot de invaliditeitspensioenen).

Volgens het ontwerp van de Staatscommissie zou de nieuwe wet in volle omvang toepasselijk moeten zijn op de pensioenen van hen, die na de inwerkingtreding daarvan recht op pensioen verkrijgen. Deze groep omvat behalve de in dienst zijnde ambtenaren ook hen, die voor het tijdstip van de inwerkingtreding van de wet zijn ontslagen en ter zake van dit ontslag ten laste van het fonds uitzicht op pensioen hebben of dit uitzicht volgens het ontwerp alsnog verkrijgen. Het kwam de Staatscommissie n.l. niet nodig voor in deze gevallen loutere uitzichten te handhaven, aangezien het ontwerp van de Commissie in het algemeen voordeliger uitkomsten geeft dan de huidige wet. De betrekkelijk weinige gevallen waarin dat ontwerp een nadeliger resultaat kan opleveren zijn zulke, waarin de geldende wet bijzonder voordelig werkt, zoals het steeds ten volle medetellen van diensttijd in nevenbetrekkingen — aldus de Staatscommissie — zodat behoud van de desbetreffende uitzichten haar niet gerechtvaardigd toescheen.

Naar het oordeel van de Regering doet de zo juist weergegeven zienswijze van de Staatscommissie onvoldoende recht wedervaren aan de — weliswaar betrekkelijk kleine — groep ambtenaren die bovenbedoelde voordelige mogelijkheden van de bestaande pensioenberekening in hun verwachtingen voor hun toekomstig pensioen hebben verwerkt. Het plotseling wegvallen van een deel van dit pensioenuitzicht zou een dikwijls bezwaarlijk aan te vullen leemte kunnen veroorzaken.

Een en ander heeft geleid tot het beginsel, neergelegd in artikel T 4, dat de tijd gelegen vóór de inwerkingtreding van de nieuwe wet die in aanmerking komt als diensttijd in de zin van de huidige wet, op dezelfde voet mee zal tellen als diensttijd in de zin van de nieuwe wet.

Artikelen

60. *Artikel T 1 tot en met T 3*

In beginsel wordt de Pensioenwet 1922 ingetrokken (artikel T 1) en zal de nieuwe wet gelden zowel voor de pensioenen ingaande op of na het tijdstip van de inwerkingtreding van die wet (artikel T 3) als voor de pensioenen die krachtens de Pensioenwet 1922 zijn toegekend. De „lopende zaken”, bij voorbeeld pensioenaanvragen, onbetaalde bijdragen alsmede in behandeling zijnde beroepszaken, moeten worden afgedaan volgens het oude recht (artikel T 2, onder *a* onderscheidenlijk *b*).

Artikel T 4, eerste lid

In aansluiting op het opgemerkte ter zake onder punt 59 zij gewezen op het bepaalde onder *b*. De oude diensttijd zal voor de pensioenberekening krachtens de nieuwe wet dus steeds als een ononderbroken dienstlijn worden behandeld.

Artikel T 4, tweede en derde lid

Het is van grote betekenis dat bij de overgang naar het nieuwe recht een „inventarisatie” plaats vindt van de diensttijd die belanghebbenden onder de bestaande wet hebben verworven. Misverstanden of meningsverschillen die op dit punt mochten blijken kunnen dan uit de weg worden geruimd op een tijdstip, dat de nodige gegevens nog betrekkelijk gemakkelijk zijn te verkrijgen. Als men met het vaststellen van deze diensttijd zou wachten tot de pensioengerechtigde leeftijd zou het verzamelen van de feiten veel moeizamer in zijn werk gaan.

Het derde lid bepaalt uitdrukkelijk dat de directie-mededeling betreffende de verworven diensttijd voor beroep vatbaar is.

Artikel T 5

Ten gevolge van de bijzondere ingewikkeldheid en onoverzichtelijkheid van de talrijke overgangsbepalingen van de Pensioenwet 1922 is het niet uitgesloten dat het intrekken hiervan in enkele gevallen tot een voor belanghebbende onredelijke uitkomst zou leiden. De directie kan hiervoor nu een passende oplossing zoeken en aan de Raad van toezicht ter goedkeuring voorleggen.

Artikel T 6

Hiermee wordt een geleidelijke overgang beoogd voor het uitgebreide samenstel van de uitvoeringsmaatregelen.

HOOFDSTUK U**BIJZONDERE BEPALINGEN VAN OVERGANGSRECHT****Artikelen**61. *Artikel U 1, eerste lid*

De hoedanigheid van ambtenaar in de zin van de wet dient —althans in de beklede betrekkingen —verzekerd te worden aan degenen die het ambtenaarschap in de zin van de Pensioenwet 1922 laatstelijk bezaten, doch die niet voldoen aan de nieuwe bepalingen. Deze bepaling is uit veiligheids oogpunt opgenomen want het aantal personen dat hieronder valt zal waarschijnlijk gering zijn.

Artikel U 1, tweede lid

Deze bepaling voorziet in mogelijke grensgevallen en laat daarop de nieuwe regeling van toepassing zijn.

Artikel U 2

Ter wille van de rechtszekerheid en de rechtsgelijkheid van het personeel worden alle N.V.'s, stichtingen en verenigingen die voldoen aan de eisen van de bestaande wet, geacht krachtens artikel B 3 van de nieuwe wet te zijn aangewezen. Bedoeld personeel zal dus ambtenaar zijn in de zin van de nieuwe wet. Dit betekent echter ook dat hieraan op zich zelf geen argument kan worden ontleend om soortgelijke lichamen, die na de inwerkingtreding van de nieuwe wet tot stand zouden komen of zich aan zouden melden, onder de nieuwe wet te brengen. Verzoeken daartoe zullen moeten worden overwogen in het raam van de nieuwe wet.

Er zij op gewezen dat de bestaande bijzondere voorwaarden en uitzonderingen ten aanzien van bovenbedoeld personeel blijvend in acht moeten worden genomen. Als aan een of meer der gestelde voorwaarden niet meer wordt voldaan kan krachtens het tweede lid de aanwijzing van het lichaam worden ingetrokken zodat het personeel geen ambtenaar meer is.

Artikel U 3

Zodra de nieuwe wet in werking treedt vangt het ambtenaarschap aan van degenen die recht op wachtgeld hebben en gaat hun tijd als zodanig — tegen betaling — gedeeltelijk medetellen voor de pensioenberekening.

Artikel U 4

Krachtens artikel B 9, derde lid, letter *b*, is het vervullen van zes maanden drempeltijd niet vereist als een niet-vaste dienstverhouding van belanghebbende aanvangt ten hoogste twee maanden nadat hij de hoedanigheid van ambtenaar in de zin van de nieuwe wet heeft verloren. Het overgangsartikel regelt hetzelfde voor de ambtenaar in de zin van de Pensioenwet 1922 die — na het tijdstip van de inwerkingtreding van de nieuwe wet — binnen twee maanden na het verlies van dat ambtenaarschap in tijdelijke dienst treedt of een arbeidsovereenkomst aangaat.

Artikel U 5

De geldende wet kent voor personen met een tijdelijk of contractueel dienstverband een aanlooptijd — in het ontwerp drempeltijd genoemd — voor het ambtenaarschap van twee, of in bepaalde gevallen, vijf jaren. Op het tijdstip dat de nieuwe wet in werking zal treden zijn talrijke personen bezig met het vervullen van deze aanlooptijd. Het eerste lid nu stelt bedoelde aanlooptijd als het ware gelijk met drempeltijd. De aanlooptijd dient echter evenals de drempeltijd in dezelfde dienstverhouding, dus bij hetzelfde orgaan, te zijn doorgebracht. Aldus wordt mogelijk dat tal van personen behorende tot de boven aangegeven groepen het ambtenaarschap in de zin van de nieuwe wet verwerven tegelijk met de inwerkingtreding daarvan. Het tweede lid heeft betrekking op personen waarvan de aanlooptijd onder de bestaande wet niet kan worden gelijkgesteld met drempeltijd, zodat zij niet onder het eerste lid kunnen vallen. Het is echter mogelijk, dat deze aanlooptijd bij de inwerkingtreding van de nieuwe wet reeds zo lang heeft geduurd, dat zij — ware de nieuwe wet niet gekomen — binnen zes maanden ambtenaar in de zin van de Pensioenwet 1922 zouden zijn geworden. Het komt nu billijk voor hen op evenbedoeld tijdstip het ambtenaarschap in de zin van de nieuwe wet te verlenen.

Krachtens het derde lid krijgen ook de in dit artikel bedoelde belanghebbenden een intreebericht.

Artikel U 6

Aangezien reeds voor de inwerkingtreding van de nieuwe wet bekend zal moeten zijn welke personen zullen worden uitgezonderd zal het niet mogelijk zijn over het ontwerp van het besluit de Raad van toezicht te horen. Echter wordt ter zake krachtens de bestaande bepalingen wel het gevoelen ingewonnen van de Centrale Commissie voor georganiseerd overleg in ambtenarenzaken.

Artikel U 7, tweede lid

Het ligt in de bedoeling dat de nieuwe wet op 1 januari in werking treedt. De organen zullen dan in februari krachtens de artikelen C 4, tweede lid en C 6, zesde lid, met de bijdragebetalingen aan het fonds dienen te beginnen. De vaststelling van de bijdragegrondslagen en de verrekening van de reeds verrichte stortingen kunnen echter pas in het begin van het volgende jaar plaats vinden.

Artikel U 8

Ten einde een geleidelijke overgang te bewerkstelligen zullen de hier bedoelde emolumenten nog gedurende vijf jaren deel mogen uitmaken van het ambtelijk inkomen. In die tijd zullen de betrokken lichamen op de wenselijkheid worden gewezen deze emolumenten in geld te waarderen en aan het salaris toe te voegen, zo nodig gepaard met een inhoudingsregeling.

Artikel U 9

In het algemeen zal drempeltijd krachtens artikel D 5 automatisch voor diensttijd in aanmerking komen zodra het ambtenaarschap is verkregen. Deze regel moet echter uitzondering lijden voor het gedeelte van de drempeltijd dat vóór het tijdstip van de inwerkingtreding van de nieuwe wet is gelegen. Men kan immers degenen die toevalligerwijs juist na de inwerkingtreding van de nieuwe wet ambtenaar zullen worden niet anders behandelen dan degenen, die het ambtenaarschap juist even voor dat tijdstip hebben verworven. Op grond van deze overweging zal de drempeltijd die vóór meergenoemd tijdstip is gelegen slechts voor pensioen medetellen indien deze is ingekocht.

Artikel U 10

Personen die onder de tegenwoordige wet ambtenaar worden kunnen eventuele vroegere diensttijd bij de overheid, die niet voor pensioen geldig was, b.v. tijd doorgebracht op

arbeidsovereenkomst of in tijdelijke dienst, door middel van een inkoopregeling voor pensioen geldig maken. De voorgestelde bepaling beoogt deze mogelijkheid onder de nieuwe wet te handhaven voor zover het betreft tijd die vóór de inwerkingtreding van de nieuwe wet is doorgebracht. Deze bepaling betreft ook wachtgeldtijd. Voor evenbedoelde tijd doorgebracht na de inwerkingtreding van de nieuwe wet zal geen inkoopregeling meer gelden. Deze tijd zal voortaan automatisch geheel (drempeltijd) of gedeeltelijk (wachtgeldtijd) medetellen als diensttijd, zij het dat hiervoor bijdrage aan het fonds zal moeten worden betaald.

De laatste volzin van het eerste lid heeft ten doel dubbele vergelding met pensioen van diensttijd bij de Staatsmijnen uit te sluiten.

Artikel U 11

Hierin wordt een gevolg geregeld van de komende afkoop van verzekeringen krachtens de Invaliditeitswet. Aangezien belanghebbende van deze afkoop profiteert wordt het redelijk geacht zijn deel van de inkoopbijdrage te vergroten met het deel dat zonder afkoop van de invaliditeitsverzekering ten bate van het lichaam zou zijn gekomen.

Artikel U 12

De in dit artikel bedoelde tijd is nimmer inkoopbaar geweest omdat de dienstverhouding van belanghebbenden noch onder de ambtelijke noch onder de contractuele was te begrijpen. Dientengevolge kon deze tijd niet voor pensioen geldig worden. Ten einde betrokkenen niet in een nadeliger positie te houden dan hun collega's, die — bij de koopvaardij gebleven zijnde — bedoelde tijd wel op enigerlei wijze met pensioen zien vergolden, komt het billijk voor hen in de gelegenheid te stellen deze tijd alsnog in te kopen.

Artikel U 13

Hoewel deze tijd krachtens de geldende wet niet inkoopbaar is komt het billijk voor de inkoopmogelijkheid alsnog te openen omdat hier in wezen van een bezoldigde overheidsbetrekking mag worden gesproken.

Artikel U 14

De tijd die krachtens de artikelen U 9, U 10, U 12 of U 13 zal worden ingekocht is geen tijd die op het tijdstip van de inwerkingtreding van de nieuwe wet in aanmerking komt als diensttijd in de zin van de Pensioenwet 1922. Met het oog op de pensioenberekening krachtens de nieuwe wet is het daarom van belang evenbedoelde tijd onder de werking van artikel T 4 te brengen.

Artikel U 15

Aangezien het ontwerp geen regeling inhoudt van het zgn. uitgesteld invaliditeitspensioen (men zie de toelichting bij hoofdstuk E, onder punt 23) komt het redelijk voor de bestaande uitzichten van reeds ontslagen ambtenaren gedurende vijf jaren te handhaven.

Artikel U 16

Nu het ontwerp het louter vervuld hebben van een aantal jaren dienst niet als pensioengrond kent, past artikel 53 van de bestaande wet niet in het stelsel van de nieuwe wet. Het uitzicht van het thans aanwezig personeel vallend onder artikel 53, letter *b*, van de Pensioenwet 1922, wordt door het overgangartikel gehandhaafd, voor zover aan het verloop van tien jaren dienst is voldaan. Het komt nl. onaanvaardbaar voor, dat bij hen die minder dan tien jaren dienst hebben reeds van een reële pensioenverwachting ter zake mag worden gesproken.

Artikel U 17

Het ontwerp kent in beginsel geen wachttijden voor het recht op pensioen zoals de huidige wet die kent. Men zie hierover de toelichting op hoofdstuk E, punt 24. De vraag is nu of, en zo ja, in hoever, degenen die de dienst hebben

verlaten de voordelen van deze afschaffing ook behoren te genieten. De Regering heeft gemeend, overeenkomstig het rapport van de Staatscommissie, billijkheidshalve een zekere terugwerking voor de afschaffing van de wachttijden te moeten voorstellen. Zij heeft in het commissie-voorstel echter een hierna te noemen beperking aangebracht.

Deze beperking bestaat hierin dat — behalve voor degenen die kort gezegd de 65-jarige leeftijd reeds hebben bereikt — ook voor degenen bij wie dit nog niet het geval is voldaan moet zijn aan de eis van het vervuld hebben van vijf jaren voor pensioen medetellende diensttijd. Zou men deze eis voor laatstbedoelde groep achterwege laten dan zou ongelijkheid ontstaan tussen degenen die toevalligerwijs de 65-jarige leeftijd reeds zijn gepasseerd en degenen bij wie dit nog niet het geval is.

De overweging waarop de zoëven besproken terugwerking berust is deze, dat belanghebbenden jarenlang een verkorting van de wachttijden voor de ambtelijke pensioenen mochten verwachten.

Artikel U 18

Deze bepaling heeft de strekking de wiskundige reserve die door het fonds is uitgekeerd voor de ambtenaren die de dienst zonder uitzicht op uitgesteld pensioen hebben verlaten, aan dat fonds te doen restitueren in de gevallen, waarin de betrokkenen ten gevolge van de afschaffing der wachttijden alsnog uitzicht op uitgesteld pensioen onderscheidenlijk recht op pensioen, tot een bedrag van ten minste f 200 verkrijgen. Voorts worden de gevolgen geregeld voor het fonds, het betrokken lichaam en de belanghebbende, indien restitutie van de wiskundige reserve aan het fonds niet mogelijk is wegens afkoop van de verzekering krachtens de Invaliditeitswet.

Artikel U 19

Artikel U 18 dient zo nodig overeenkomstige toepassing te vinden ten aanzien van personen die na het tijdstip van de inwerkingtreding van de wet ambtenaar worden omdat op hen geen wachttijd-bepaling meer van toepassing is.

Artikel U 20

Nu artikel F 2, eerste tot en met vierde lid, deze stof anders regelt, dient ter wille van de rechtszekerheid van belanghebbenden, op de lopende gevallen in ruime zin de bestaande verlobbepaling van toepassing te blijven.

Artikel U 21

Gedurende een redelijk geachte termijn van vijf jaren handhaaft dit artikel — voor personen die terzake van een duidelijke verwachting kunnen spreken — het voordeel dat eventueel voor het pensioenbedrag thans voortvloeit uit de berekening van de middelsom van pensioengrondslagen over de laatste tien jaren van de diensttijd (artikel 54, tweede lid, Pensioenwet 1922).

Artikel U 22

Ten einde de berekening van het pensioen over voltooide dienstlijnen voor de overgangsgevallen zo eenvoudig mogelijk te houden wordt in dit artikel voorgesteld dan uit te gaan van de middelsom van de pensioengrondslagen bedoeld in artikel 54, tweede lid, van de bestaande wet.

Artikel U 23

Deze bepaling heeft de strekking de overschakeling van de pensioenberekening volgens de bestaande wet naar die volgens de nieuwe wet geleidelijk te laten verlopen in verband met de overgang van middelsommen van pensioengrondslagen op die van berekeningsgrondslagen.

Artikel U 24

In het ontwerp is een regeling vervat die veel overeenkomst vertoont met die in het geldende artikel 62a van de

Pensioenwet 1922, nl. de bepaling in artikel F 1, tweede lid, onder c. Het betreft hier een uitweg voor personen die gedurende hun ambtelijke loopbaan b.v. ten gevolge van ontslag en herplaatsing in een lager bezoldigde betrekking, een belangrijke achteruitgang in pensioenuitzicht zouden ondergaan. Indien als beginsel wordt aanvaard (artikel T 4), dat deze bepaling op de „oude” diensttijd niet van toepassing behoort te zijn, zou er in het bijzondere geval waarop artikel 62a der Pensioenwet 1922 het oog heeft, nadeel voor belanghebbenden kunnen ontstaan. Daar artikel U 21 in dit nadeel niet voldoende kan voorzien is in het onderhavige artikel een waarborg ter zake neergelegd.

Artikel U 25

Krachtens dit artikel zullen de voor de inwerkingtreding van deze wet toegekende pensioenen die op zich zelf zijn beperkt wegens inachtneming van een grensbedrag worden herberekend met terzijdestelling van die beperking. Aldus zullen deze pensioenen in dit opzicht op een lijn komen met de overeenkomende pensioenen die na het tijdstip van de inwerkingtreding van deze wet worden toegekend (men zie punt 15 hiervoor).

Artikel U 26

Artikel F 3, tweede lid, onder b, zondert de zogenaamde Indische reservistentijd uit van de toepassing van het eerste lid van dat artikel, krachtens hetwelk reeds vergolden diensttijd niet medetelt voor de pensioenberekening. Het onderhavige artikel doet deze uitzondering billijkheidshalve van toepassing zijn op reeds verleende pensioenen.

Artikel U 27

Het komt billijk voor de verbeteringen die het ontwerp brengt voor de berekening van het invaliditeitspensioen zoveel als mogelijk is toe te passen op de lopende pensioenen uit hoofde van invaliditeit. Dit artikel bevat hiervoor een regeling. Zou deze verdere uitwerking behoeven dan kan de directie daartoe voorschriften geven. Deze behoeven de goedkeuring van de Raad van toezicht.

Artikel U 28

Het ontwerp kent niet, zoals de bestaande wet, de mogelijkheid voor ambtenaren die met recht op wachtgeld worden ontslagen het behoud te verzekeren van het uitzicht op weduwen- en wezenpensioen. Hiervoor is een andere regeling in de plaats getreden; men zie hiervoor punt 19 van deze toelichting. Het onderhavige artikel geeft aan belanghebbenden de keus tussen voortzetting en beëindiging van de lopende verzekeringen (eerste tot en met derde lid). Dit zelfde geldt voor de nog bestaande verzekeringen tot verhoging van het eigen of gezinspensioen op grond van thans vervallen bepalingen van de Pensioenwet 1922 (vierde lid).

Artikel U 29

Enkele pensioenen krachtens vroegere pensioenwetten — zogenaamde standpensioenen — zijn niet van een grondslag afgeleid. Voor de toepassing van de bepalingen met betrekking tot de welvaartsvastheid en de inbouw wordt de laatste wedde als grondslag in het algemeen aannemelijk geacht. In bijzondere gevallen kan de directie, na goedkeuring van de Raad van toezicht, hier evenwel van afwijken.

Artikel U 30

Dit artikel dient te worden gezien in verband met de begripsomschrijving van „gepensioneerd ambtenaar” in artikel A 1, onder h, in vergelijking met die in het geldende artikel 9 van de Pensioenwet 1922. Dientengevolge zullen gepensioneerden, die op grond van artikel 156, tweede lid, van de bestaande wet geen uitzicht op pensioen voor hun na te laten betrekkingen hadden, dit uitzicht thans verwerven.

Het overgangartikel zal het mogelijk maken, dat de nagelaten betrekkingen van hen die inmiddels zijn overleden, alsnog pensioen zullen verkrijgen. Zoals bekend betreft het hier een zeer kleine groep personen, zodat de financiële consequenties van dit artikel gering zullen zijn. Hierbij dient voorts te worden bedacht, dat voor hen sedert 1 juli 1922 steeds bijdrage is betaald.

Artikel U 31

Het komt billijk voor de gunstiger regeling — in vergelijking met de bestaande — die het ontwerp kent met betrekking tot het recht op weduwenpensioen bij een huwelijk na ontslag, ook van toepassing te doen zijn op de gevallen die zich voor de inwerkingtreding van de nieuwe wet hebben voorgedaan. Men mag veronderstellen, dat het aantal huwelijken na ontslag van invaliden steeds betrekkelijk laag is geweest: zowel wegens het afnemen van de huwelijksfrequentie met het stijgen van de leeftijd als omdat men zich altijd bewust is geweest van het ontbreken van uitzicht op weduwenpensioen.

Artikel U 32

Aangezien het ontwerp het functioneel leeftijdsontslag — wegens het bereiken van een reglementaire leeftijds grens — in artikel G 2 op één lijn stelt met het ontslag wegens invaliditeit dient dit eveneens te geschieden met het ontslag waarop het vervroegd ouderdomspensioen aansluit omdat men laatstbedoeld ontslag in één vlak kan zien met eerstbedoeld ontslag.

Artikel U 33

Het lijkt billijk de mogelijkheid van het weduwnaarspensioen — waarvoor waarschijnlijk slechts zeer weinig personen in aanmerking zullen komen maar dat dan ook in een dringende behoefte zal voorzien — ook open te stellen voor gevallen die zich voor de inwerkingtreding van de nieuwe wet hebben voorgedaan.

Artikel U 34

Hiermee wordt een leemte gevuld in de bestaande wet. Uit artikel 97, eerste lid, van de Pensioenwet 1922, zoals dit met ingang van 1 januari 1957 ging luiden, blijkt nl. niet — ten gevolge van het ontbreken van de woorden „indien dit voordeliger is” — dat het weduwenpensioen ook mag worden afgeleid van een met behulp van artikel 62a berekend eigen pensioen. Evenbedoelde ontbrekende woorden worden hierbij ingevoegd; de reeds verleende gezinspensioenen worden zo nodig herberekend.

Artikel U 35

Dit artikel heeft het oog op een zogenaamd degressief berekend weduwen- en wezenpensioen. Dit is een pensioen dat volgens een degressief percentage is afgeleid van de laatste pensioengrondslag van de overledene. Deze wijze van pensioenberekening schreef de Pensioenwet 1922 (artikel 97, tweede lid) voor tot 1 januari 1957. Ook na evengenoemde datum kan krachtens een overgangsbepaling een weduwenpensioen volgens de degressieve berekening worden toegekend (artikel 27 van de Wet van 20 december 1956, *Stb.* 618). Na de invoering van de welvaartsvastheid worden steeds minder degressieve pensioenen toegekend. Nu de berekening van het weduwenpensioen volgens het ontwerp nog wordt verbeterd — t.w. de invoering van de afleidingsbreuk van 5/7 — kan aan de mogelijkheid van de degressieve berekeningswijze gevoeglijk een aflopend karakter worden verleend. In het raam van het ontwerp komt een termijn van vijf jaar redelijk voor.

Artikel U 36

De lopende weduwen- en wezenpensioenen waren ambts-halve te verhogen tot het bedrag dat zij zouden belopen bij toepassing van de thans voorgestelde bepalingen.

Artikel U 37

Ten opzichte van de hier bedoelde vervaltermijn van vijf jaren dient de inwerkingtreding van de nieuwe wet geen breuk te betekenen.

Artikel U 38

Deze bepaling vloeit voort uit de wenselijkheid de verplichtingen van het fonds voortvloeiend uit de toepassing van de Pensioenwet 1922 en het overgangsrecht van deze wet zoveel te beperken als verenigbaar is met de belangen van de rechthebbenden.

Artikel U 39

Deze bepaling voorziet in de toepassing van artikel J 1 op pensioenen die niet naar een middelsom van berekeningsgrondslagen zijn berekend.

Artikel U 40

In sommige gevallen zou de toepassing van de bepalingen betreffende zgn. interne samenloop onder de werking van de Pensioenwet 1922 gunstiger uitzicht bieden dan onder de nieuwe wet. Het komt daarom billijk voor in zulke gevallen het zgn. verdiende pensioen te waarborgen.

Artikel U 41

De hier bedoelde pensioenen kan men in één vlak zien met de beperkte pensioenen waarvan onder artikel U 25 sprake was; het grensbedrag is hetzelfde. Herberekening van deze pensioenen zonder de onderhavige beperking komt aanvaardbaar voor mits — zulks in aansluiting op het in het ontwerp neergelegde stelsel — samenlopende doch niet daadwerkelijk gelijktijdig vervulde diensttijd slechts in aanmerking wordt genomen bij de berekening van het pensioen waarbij die tijd het hoogste bedrag oplevert.

Artikel U 42

Dit artikel heeft het oog op de zogenaamde degressief berekende weduwenpensioenen en geeft aan hoe deze voor de toepassing van artikel J 3 moeten worden behandeld.

Artikel U 43

Hierin wordt de voortzetting geregeld van de overgangstoelag, bedoeld in artikel 4 van de derde afdeling van de Pensioenmaatregelen 1963.

Artikel U 44

Ingevolge artikel 1 van de zogenaamde Interimregeling zal een ongevalrente slechts worden uitbetaald voor zover deze, vermeerderd met de bijslag, het algemeen weduwenpensioen overtreft.

Ter voorkoming dat zowel beperking als inbouw plaats vindt wordt het bedrag van de verminderde uitbetaling van bedoelde rente in mindering gebracht op het inbouwbedrag.

Artikel U 45

Zolang de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering niet in werking is getreden dient rekening te worden gehouden met de samenloop van pensioenen uit hoofde van invaliditeit met een rente of een uitkering krachtens de Ongevalwet 1921 enz. Overigens is de strekking van dit artikel dezelfde als die van artikel J 18.

Artikel U 46

Hierin wordt de voortzetting van het bestaande fonds vastgelegd.

Artikel U 47

De bestendigheid van de ambtsvervulling van de geneeskundig adviseur en van het personeel is hiermede formeel verzekerd.

Artikel U 48

Het behoeft geen betoog, dat het van groot belang is zo spoedig mogelijk nadat de nieuwe wet in werking is getreden te beschikken over een actuariële balans van het fonds.

Artikel U 49

Ingevolge artikel 24, tweede lid, van de Pensioenwet 1922, zoals dit luidt na de zgn. Saneringswet (wet van 23-2-1961, *Stb.* 66) is het Rijk over de jaren 1961 t/m 2020 aan het fonds jaarlijks een bijdrage van f 186 300 000 verschuldigd.

Artikel 152 van de Pensioenwet 1922 regelt de pensioen-grondslagen voor enkele bijzondere groepen ambtenaren. De artikelen 157, 158, derde lid en 168a van evengenoemde wet betreffen de financiële verhouding van het Rijk c.q. bepaalde gemeenten, tot het fonds. De artikelen 28 en 21 van de Wet van 20 december 1956 (*Stb.* 618), hebben betrekking op de voortzetting van bepaalde verzekeringen waarover ook artikel U 28 van deze wet handelt.

Artikel U 50

Aan deze bepaling bestaat behoefte omdat de administratieve veranderingen die toepassing van artikel M 2, eerste lid, meebrengt enige tijd van voorbereiding eisen.

Artikel U 51

Volgens artikel N 10 wordt de premie ingevolge de Algemene Ouderdomswet en de Algemene Weduwen- en Wezenwet in het algemeen alleen voor rekening van het fonds genomen voor degenen die recht hebben op dadelijk ingaand pensioen uit hoofde van invaliditeit of op weduwen- of wezenpensioen. Ter wille van een geleidelijke overgang wordt voorgesteld de personen die thans een premiecompensatie op hun pensioen genieten — en niet onder artikel N 10 vallen — het geldend bedrag, niet welvaartsvast, te blijven geven.

Artikel U 52

De strekking van deze bepaling is de noodzaak tot het bewaren van de kennis van het oude recht in redelijkheid te beperken.

HOOFDSTUK V GENERAAL PARDON Algemeen

62. De wet van 15 juli 1948 (*Stb.* I 302), die een aantal ingrijpende wijzigingen bracht in de bepalingen betrekking hebbende op de inkoop van diensttijd voor pensioen, opende tevens onder bepaalde voorwaarden voor ambtenaren en gewezen ambtenaren, die in het verleden nagelaten hadden een verzoek om inkoop in te dienen, de gelegenheid om daartoe alsnog over te gaan. Van deze gelegenheid is op grote schaal gebruik gemaakt. Echter waren de groepen van ambtenaren, voor wie de inkoopmogelijkheid heropend werd, beperkt. Velen, die in het verleden niet binnen de bij de wet gestelde termijn een verzoek om inkoop hadden ingediend, bleven ook bij toepassing van de zoëven genoemde wet verstoken van de mogelijkheid om op hun besluit terug te komen dan wel hun verzuim te herstellen. De pensioenwetgeving onderging verder in de loop der jaren verschillende wijzigingen, zoals b.v. de verhoging van het maximum pensioen, die — waren zij voor de betrokken ambtenaren voorzienbaar geweest — deze wellicht tot een andere beslissing met betrekking tot het inkopen van diensttijd zouden hebben bewogen.

In de jaren na 1948 werd daarom van verschillende zijden aandrang uitgeoefend om de gelegenheid tot inkoop van diensttijd te heropenen. De Regering heeft evenwel tot dusver geen aanleiding gezien om aan deze meermalen geuite wens gevolg te geven. Aan dit standpunt lag de overweging ten grondslag dat het besluit van een ambtenaar om al dan niet over te gaan tot inkoop van diensttijd, steeds tot op zekere hoogte op een kansberekening berust. Naarmate echter een ambtenaar de pensioengerechtigde leeftijd nadert wordt

het voor hem gemakkelijker te beoordelen of inkoop van diensttijd op zijn pensioenaanspraken al dan niet een gunstige invloed zou kunnen hebben. Het heropenen van de mogelijkheid tot inkoop houdt dus mede in, dat een min of meer — ten nadele van het fonds — uitgelezen groep alsnog tot inkoop zal willen overgaan. Het voorgaande in aanmerking nemende werden de eerder genoemde omstandigheden niet van voldoende gewicht geacht om de schaal ten gunste van een nieuw zogenaamd „generaal pardon” te doen doorslaan.

Als gevolg van de Wet van 20 december 1956 (*Stb.* 618) houdende onder meer wijziging van het stelsel van pensioenberekening in de Pensioenwet 1922, is echter een nieuw beginsel een rol gaan spelen. Het weduwen- en wezenpensioen wordt sindsdien afgeleid van het bedrag van het pensioen, dat de gepensioneerde ambtenaar genoot of, indien hij was blijven leven, zou hebben genoten. Het stelsel van de Pensioenwet heeft hiermede een principiële wijziging ondergaan. Het bedrag van het weduwen- en wezenpensioen is daardoor immers mede afhankelijk geworden van de duur van de voor pensioen geldige diensttijd van de ambtenaar. Een dergelijke wijziging was in het verleden niet te voorzien; ook hiermede heeft de ambtenaar geen rekening kunnen houden. Deze verandering thans mede in aanmerking nemende acht de Regering het redelijk de gelegenheid tot inkoop nog *eenmaal* open te stellen. Dit zal dan echter onherroepelijk de laatste maal moeten zijn. Hierbij zij erop gewezen, dat het ontwerp voor de toekomst geen inkoop kent: de aan het ambtenaarschap eventueel voorafgaande tijd op arbeidscontract of in tijdelijke dienst (de zgn. drempeltijd van zes maanden) zal automatisch worden medegeteld als diensttijd.

Tarief

63. Het antwoord op de vraag naar welke maatstaf de berekening der bijdrage voor de nieuwe inkopen zou moeten plaats vinden is vergemakkelijkt door het beschikbaar komen van de gegevens van de Twaalfde wetenschappelijke balans. Dientengevolge kon een tarief worden samengesteld, dat in grote lijnen zo dicht als redelijkerwijs mogelijk is een volgens evenbedoelde gegevens „dekkend” tarief benadert. Daarnaast is ter wille van een eenvoudige uitvoering en ter wille van de doorzichtigheid voor belanghebbenden een tariefopbouw gekozen die het mogelijk maakt snel te berekenen wat in een gegeven geval de inkoopbijdrage zal zijn. Verder kon in het tarief in de vorm van een aftrekpost rekening worden gehouden met de inbouwbedragen wegens samenloop met algemeen ouderdomspensioen en algemeen weduwen- en wezenpensioen. Ten slotte is ten behoeve van de gepensioneerden die inkopen in het tarief nog een matigingsbepaling opgenomen met de strekking, dat deze groep niet meer aan inkoopsumverhaal betaalt dan de vermeerdering van het netto-pensioen (d.i. pensioen verminderd met het inbouwbedrag) bedraagt. Alles te samen genomen menen de ondergetekenden, dat het voorgestelde tarief aan de daaraan te stellen eisen beantwoordt.

Lastenverdeling

64. De last van de inkoopsum wordt op de gebruikelijke wijze verdeeld tussen het lichaam ($\frac{1}{4}$) en de belanghebbende ($\frac{3}{4}$). Aangezien ook de nagelaten betrekkingen in hun pensioen voordeel kunnen hebben van de ingekochte diensttijd, gaat de betalingsverplichting van de belanghebbende ambtenaar, gewezen ambtenaar of gepensioneerde ambtenaar in beginsel over op zijn weduwe en wezen. De verhaalstermijnen worden in evenbedoeld geval verminderd overeenkomstig de verhouding van de uit de inkoop voortvloeiende verhoging van het weduwenpensioen tot die van het eigen pensioen.

Het is niet mogelijk het aantal van hen, die gebruik zullen maken van deze gelegenheid om vroegere verzuimen te herstellen, enigermate nauwkeurig te schatten, aangezien verschillende omstandigheden het besluit van de betrokkene kunnen

beïnvloeden. Evenmin kan derhalve met redelijke zekerheid geschat worden, welk totaal bedrag aan inkoopsummen voor rekening van de betrokken lichamen zal komen.

Artikelen

65. Artikel V 1, onder a

In afwijking van het voorstel der Staatscommissie zijn ook personen die op of na 1 januari 1957 de hoedanigheid van ambtenaar in de zin van de Pensioenwet 1922 hebben verkregen, tot de nieuwe inkoop toegelaten. Men mag nl. aannemen dat het besef van de nieuwe ontwikkeling van het pensioenrecht sinds evengenoemde datum slechts geleidelijk tot de belanghebbenden doordringt en velen ook thans nog niet voldoende duidelijk voor ogen staat.

Daarentegen is de mogelijkheid tot het gebruik maken van het generaal pardon in het ontwerp beperkt tot degenen, die ten minste vijf jaren dienst hebben — met inbegrip van de tijd die op grond van het generaal pardon kan worden ingekocht — dan wel met recht op wachtgeld zijn ontslagen. Aldus zal de maatregel alleen gelden voor degenen die daar een redelijk belang bij hebben en niet voor hen voor wie het pensioen ten laste van het fonds slechts een zeer ondergeschikte betekenis heeft.

Artikel V 1, onder b en c

Nu de pensioenen van de weduwe en de wezen in beginsel worden afgeleid van het eigen pensioen is het juist de mogelijkheid van inkoop ook voor hen te openen.

Artikel V 4, eerste lid

In tegenstelling tot de regeling bij de gewone inkoop is voor de wachtgelders thans geen gunstiger verhaal geschapen dan voor de andere belanghebbenden. Deze regeling opent voor beide groepen de mogelijkheid tot herstel van een verzuim zodat het niet juist voorkomt de wachtgelders ten koste van de organen te bevoordelen.

Artikel V 4, tweede lid

De verplichting tot betaling van het verhaalbare deel van de bijdrage gaat bij overlijden van de belanghebbende ambtenaar, gewezen ambtenaar of gepensioneerde ambtenaar over op diens weduwe, aangezien deze van de inkoop mede voordeel heeft, met inachtneming van een evenredige vermindering van de verhaalstermijnen.

Artikel V 4, derde lid

Het komt gewenst voor, dat het orgaan door het fonds onmiddellijk wordt geholpen bij het invorderen van het verhaalbare deel van de bijdrage op gewezen ambtenaren, op wie geen verhaal door middel van inhouding op het salaris mogelijk is.

Artikel V 5

Belanghebbenden kunnen binnen een redelijke termijn op het inkoopverzoek terugkomen indien b.v. de inkoopsum hen tegenvalt.

Artikel V 8, tweede lid

Wanneer het inbouwbedrag verlaagd is omdat de grondslag van het pensioen beneden het daarvoor geldende grensbedrag ligt, zoals bij nevenbetrekkingen het geval zal zijn, wordt de aftrekpost van de inkoopsum (de kolommen gemerkt II in het tarief V 8) in dezelfde mate verlaagd.

Artikel V 8, derde lid

Hierin is de matigingsformule vervat die hierboven onder punt 63 is besproken.

HOOFDSTUK W
SLOTBEPALINGEN

Artikelen

66.

Artikel W 1

Het voorstel tot afschaffing van de anti-cumulatiebepalingen bij samenloop van pensioen en inkomsten uit of in verband met arbeid is toegelicht onder punt 41 (Hoofdstuk J, Samenloop), waarnaar hier moge worden verwezen.

Het tweede lid geeft een regeling voor de gevallen die op het tijdstip van de inwerkingtreding van de nieuwe wet nog niet zijn afgehandeld.

Artikel W 2

De wijziging van de Ambtenarenwet 1929 heeft ten doel de rechtspraak in pensioenzaken niet langer uit te zonderen van de bevoegdheid van de Ambtenarengerechten. Hierbij sluit aan artikel S 2, dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage aanwijst als rechter in eerste aanleg. De rechtspraak in pensioenzaken is eerder besproken onder punt 57 (Hoofdstuk S, Beroep en herziening).

Artikel W 3

De verwijzing naar de bepalingen van de Pensioenwet 1922 dient te worden veranderd in die naar de overeenkomstige bepalingen van de nieuwe wet.

Artikel W 4

De verwijzing in andere wetten naar de uitvoeringsorganen van de Pensioenwet 1922 wordt hiermee toepasselijk gemaakt op die van de nieuwe wet.

Artikel W 5

De hier bedoelde wetten zijn die welke onder andere betrekking hebben op de vereniging van gemeenten ten gevolge waarvan gemeentepersoneel op een bijzonder wachtgeld kan worden geplaatst. Met betrekking tot de — volledige — medetelling van deze wachtgeldtijd voor pensioen dienen de oude bepalingen te worden gehandhaafd. Het bijdragepercentage dient te worden aangepast aan dat wat voor de ambtenaren geldt, voor zover dit geacht kan worden betrekking te hebben op het eigen pensioen; het verhaalpercentage is hierbij tevens voor alle hierbedoelde wetten op hetzelfde niveau gebracht, in verband met de invoering van de welvaartsvastheid der overheidspensioenen.

Artikel W 7

De nieuwe naam van de wet is ontleend aan de bestaande naam van het fonds.

De Minister van Binnenlandse Zaken,
E. H. TOXOPEUS.

De Minister van Financiën,
H. J. WITTEVEEN.

De Minister van Defensie,
DE JONG.

*De Minister van Onderwijs, Kunsten
en Wetenschappen,*
TH. H. BOT.